

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Komentarz

Tom IV

Artykuły 730–1088

redakcja naukowa Tadeusz Wiśniewski

Helena Ciepła, Monika Strus-Wołos, Jarosław T. Wiśniewski
Dariusz Zawistowski, Tadeusz Żyznowski

KOMENTARZE

Helena Ciepla – doktor nauk prawnych; sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; wykładowca Uczelni Łazarskiego w Warszawie; autorka i współautorka cenionych komentarzy do Kodeksu cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz przepisów o księgach wieczystych i hipotece, a także wielu innych publikacji z tych dziedzin.

Monika Strus-Wołos – doktor nauk prawnych, adwokat, autorka i współautorka komentarzy i wielu innych publikacji z dziedziny prawa cywilnego i gospodarczego.

Jarosław T. Wiśniewski – radca prawny; specjalizuje się zwłaszcza w sprawach z zakresu prawa cywilnego materialnego, w tym szeroko rozumianego prawa gospodarczego.

Dariusz Zawistowski – sędzia Sądu Najwyższego, od 2016 r. Prezes SN kierujący Izbą Cywilną, specjalista w dziedzinie postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego.

Tadeusz Żyznowski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, autor i współautor komentarzy oraz opracowań z zakresu prawa cywilnego materialnego i postępowania cywilnego.

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Komentarz

Tom IV

Artykuły 730–1088

redakcja naukowa Tadeusz Wiśniewski

Helena Ciepła, Monika Strus-Wołos, Jarosław T. Wiśniewski
Dariusz Zawistowski, Tadeusz Żyznowski

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 stycznia 2021 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Helena Ciepła: art. 818–839, 921–1088

Monika Strus-Wołos: art. 755²–755⁴

Dariusz Zawistowski, aktualizacja Jarosław T. Wiśniewski: art. 844–888

Dariusz Zawistowski: art. 730–755¹, 756–817

Tadeusz Żyznowski: art. 840–843, 889–920²

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-694-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	21
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)	27
CZĘŚĆ DRUGA. POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE	29
(oznaczenie oraz tytuł księgi pierwszej – uchylone)	29
Tytuł I. Przepisy ogólne	29
Art. 730. [Postępowanie zabezpieczające w sprawie cywilnej]	30
Art. 730 ¹ . [Legitymacja czynna; interes prawny]	41
Art. 731. [Zakres zabezpieczenia]	45
Art. 732. [Zabezpieczenie na wniosek i z urzędu]	47
Art. 733. [Termin wniesienia pisma inicjującego]	50
Art. 734. [Właściwość sądu]	54
Art. 735. [Tryb rozpoznania wniosku]	57
Art. 735 ¹ . [Wydawanie postanowień w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia roszczeń pieniężnych na wniosek powoda dochodzącego należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej]	59
Art. 736. [Treść wniosku]	60
Art. 737. [Termin rozpoznania wniosku]	66
Art. 738. [Granice rozpoznania; zwrot wniosku]	67
Art. 739. [Kaucja na zabezpieczenie]	71
Art. 740. [Wykonanie i doręczenie postanowień]	77
Art. 741. [Zażalenie]	81
Art. 742. [Uchylenie lub zmiana postanowienia]	84
Art. 743. [Nadanie klauzuli wykonalności z urzędu]	89
Art. 743 ¹ . [Osoba pozostająca w związku małżeńskim]	95
Art. 744. [Upadek zabezpieczenia]	103
Art. 745. [Koszty postępowania zabezpieczającego w sprawach cywilnych]	105
Art. 746. [Roszczenie o naprawienie szkody]	109

Tytuł II. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych	117
Art. 747. [Sposoby zabezpieczenia]	117
Art. 748. (uchylony)	119
Art. 749. [Skarb Państwa]	119
Art. 750. [Wyłączenie zabezpieczenia]	121
Art. 751. [Rzeczy ulegające szybkiemu zepsuciu]	123
Art. 752. [Postępowanie z przedmiotem zabezpieczenia]	127
Art. 752 ¹ . [Zajęcie praw z instrumentów finansowych]	129
Art. 752 ² . [Zajęcie rachunku bankowego]	131
Art. 752 ³ . [Zakaz zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu]	133
Art. 752 ^{3a} . [Nieważność czynności prawnej dokonanej wbrew zakazowi zbywania lub obciążania]	135
Art. 752 ⁴ . [Zarząd przymusowy]	136
Art. 752 ⁵ . [Nieważność czynności prawnych]	138
Art. 752 ⁶ . [Zbieg z postępowaniem egzekucyjnym]	139
Art. 753. [Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych]	141
Art. 753 ¹ . [Odpowiednie stosowanie]	143
Art. 753 ² . [Uznanie roszczenia]	145
Art. 754. [Przyszłe roszczenia alimentacyjne]	147
Art. 754 ¹ . [Upadek zabezpieczenia]	148
Tytuł III. Inne wypadki zabezpieczenia	152
Art. 755. [Zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych w sprawie cywilnej]	152
Art. 755 ¹ . [Zabezpieczenie w sprawach dotyczących naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa]	158
Art. 755 ² . [Zabezpieczenie w postaci przedłużenia czasu trwania nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	159
Art. 755 ³ . [Określenie czasu trwania zabezpieczenia w postaci przedłużenia czasu trwania nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	162
Art. 755 ⁴ . [Wszczęcie postępowania i orzeczenie w przedmiocie zabezpieczenia po wydaniu nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	164
Art. 756. [Zabezpieczenie w sprawach małżeńskich]	165
Art. 756 ¹ . [Zabezpieczenie w sprawach pieczy]	166
Art. 756 ² . [Zapłata na wypadek naruszenia obowiązków określonych w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia]	167
Art. 756 ³ . [Wpis do księgi wieczystej ostrzeżenia o zakazie zbywania lub obciążania praw]	168

Art. 756 ⁴ .	[Nieważność czynności prawnej dokonanej wbrew zakazowi zbywania lub obciążania]	169
Art. 757.	[Upadek zabezpieczenia]	169
CZĘŚĆ TRZECIA. POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE		171
Tytuł I. Przepisy ogólne		171
Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności		171
Art. 758.	[Właściwe organy]	173
Art. 759.	[Czynności egzekucyjne; nadzór judykacyjny nad czynnościami komornika]	175
Art. 759 ¹ .	[Prawo wyboru komornika]	180
Art. 759 ² .	[Doręczenia administracyjnym organom egzekucyjnym oraz organom podatkowym dokonywane przez komornika]	183
Art. 760.	[Wnioski i oświadczenia; termin podjęcia czynności przez komornika; wysłuchanie strony]	185
Art. 760 ¹ .	[Udzielenie informacji na żądanie wierzyciela]	187
Art. 761.	[Wyjaśnienia i informacje; zmiana miejsca pobytu]	188
Art. 762.	[Grzywna]	190
Art. 762 ¹ .	[Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierza]	192
Art. 763.	[Zawiadamianie strony i uczestnika postępowania o dokonanej czynności]	192
Art. 763 ¹ .	[Pouczenie o sposobie i terminie zaskarżenia czynności dokonywanej przez komornika]	194
Art. 763 ² .	[Wyłączenie komornika]	195
Art. 763 ³ .	[Zasada ciągłości właściwości komornika]	197
Art. 763 ⁴ .	[Przekazanie sprawy w przypadku stwierdzenia przez komornika swojej niewłaściwości]	199
Art. 764.	[Upomnienie, wydalenie, grzywna]	199
Art. 765.	[Pomoc policji lub innych organów]	200
Art. 766.	[Posiedzenia sądu]	202
Art. 766 ¹ .	[Uzasadnienie postanowienia]	203
Art. 767.	[Skarga na czynności komornika]	203
Art. 767 ¹ .	(uchylony)	209
Art. 767 ² .	[Termin rozpoznania skargi na czynności komornika] ...	210
Art. 767 ³ .	[Odrzucenie skargi; zażalenie]	210
Art. 767 ^{3a} .	[Skarga na postanowienie referendarza]	212
Art. 767 ⁴ .	[Zażalenie na postanowienie sądu]	213
Art. 768.	[Zażalenie na postanowienie w sprawie ukarania grzywną przez komornika]	216
Art. 768 ¹ .	[Wykonanie postanowienia o grzywnie]	216
Art. 769.	(utracił moc)	217
Art. 770.	[Rozliczenie kosztów]	217
Art. 770 ¹ .	[Wykonalność postanowienia przyznającego zwrot kosztów]	222
Art. 771.	[Zwolnienie od kosztów postępowania egzekucyjnego]	223

Art. 772.	(uchylony)	224
Art. 773.	[Zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej]	225
Art. 773 ¹ .	[Zbieg egzekucji sądowych]	229
Art. 773 ² .	[Czynności komornika w razie przejęcia prowadzenia egzekucji przez administracyjny organ egzekucyjny]	231
Art. 773 ³ .	(uchylony)	232
Art. 774.	[Postanowienie o kosztach]	232
Art. 775.	[Wyłączenie stosowania]	233
Art. 775 ¹ .	[Kolejne wnioski o wszczęcie egzekucji]	234
Dział II. Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności		236
Art. 776.	[Tytuł wykonawczy]	236
Art. 776 ¹ .	[Tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim]	237
Art. 777.	[Tytuły egzekucyjne; notarialny tytuł egzekucyjny]	239
Art. 778.	[Tytuł egzekucyjny przeciwko wspólnikom spółki cywilnej]	246
Art. 778 ¹ .	[Tytuł egzekucyjny przeciwko wspólnikom spółek osobowych]	247
Art. 778 ² .	[Tytuł egzekucyjny przeciwko spółce-córcie partnera prywatnego]	249
Art. 779.	[Egzekucja sądowa ze spadku]	250
Art. 780.	[Tytuł egzekucyjny przeciwko zarządcy masy majątkowej, kuratorowi spadku, zarządcy sukcesyjnemu, wykonawcy testamentu]	251
Art. 781.	[Właściwość sądu w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności]	252
Art. 781 ¹ .	[Termin rozpoznania wniosku]	255
Art. 782.	[Nadanie klauzuli wykonalności]	256
Art. 782 ¹ .	[Odmowa nadania klauzuli wykonalności]	257
Art. 783.	[Treść klauzuli wykonalności; elektroniczny tytuł wykonawczy]	261
Art. 784.	[Tytuł organu administracji państwowej lub sądu szczególnego]	264
Art. 785.	[Wydanie zaświadczenia lub dokumentu]	265
Art. 786.	[Tytuł uzależniony od zdarzenia lub od podjęcia pracy] . .	265
Art. 786 ¹ .	(uchylony)	268
Art. 786 ² .	(uchylony)	268
Art. 787.	[Ograniczenie do majątku wspólnego]	269
Art. 787 ¹ .	[Ograniczenie odpowiedzialności do przedsiębiorstwa] . .	273
Art. 787 ² .	[Wpływ umowy majątkowej małżeńskiej]	274
Art. 788.	[Przejęcie uprawnienia lub obowiązku]	275
Art. 789.	[Nabywca przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego]	280
Art. 789 ¹ .	[Dokumenty stwierdzające zbycie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego]	282
Art. 789 ² .	[Podstawa egzekucji przeciwko nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego]	283
Art. 790.	(uchylony)	285

Art. 791.	[Tytuł wykonawczy zobowiązujący do wydania rzeczy]	285
Art. 792.	[Ograniczona odpowiedzialność następcy]	288
Art. 793.	[Dalsze tytuły wykonawcze]	289
Art. 794.	[Ponowne wydanie tytułu wykonawczego]	290
Art. 794 ¹ .	[Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności w części, w jakiej przyznano w nim wierzycielowi zwrot kosztów postępowania]	292
Art. 794 ² .	[Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym]	293
Art. 795.	[Zażalenie. Przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania]	294
Dział IIa. Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego		298
Art. 795 ¹ .	[Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego; właściwość sądu]	298
Art. 795 ² .	[Skład sądu]	302
Art. 795 ^{2a} .	[Doręczenie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego w przypadku tytułów egzekucyjnych wydanych w postaci elektronicznej]	303
Art. 795 ³ .	[Odmowa wydania; zażalenie]	304
Art. 795 ⁴ .	[Uchylenie]	306
Art. 795 ⁵ .	[Odpowiednie stosowanie]	308
Dział IIb. Stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty		310
Art. 795 ⁶ .	[Stwierdzenie wykonalności]	310
Art. 795 ⁷ .	[Zażalenie]	311
Dział IIc. Zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń		313
Art. 795 ⁸ .	[Zaświadczenie]	313
Art. 795 ⁹ .	[Zażalenie]	315
Dział IId. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych		316
Art. 795 ¹⁰ .	[Zaświadczenia]	316
Art. 795 ¹¹ .	[Zażalenie]	318
Dział IIe. Wyciągi z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych		319
Art. 795 ¹² .	[Wyciągi]	319
Art. 795 ¹³ .	[Zażalenie]	320
Dział IIIf. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych		322
Art. 795 ¹⁴ .	[Zaświadczenia]	322
Art. 795 ¹⁵ .	[Zażalenie]	323
Art. 795 ¹⁶ .	[Uchylenie zaświadczenia]	324
Art. 795 ¹⁷ .	[Odpowiednie stosowanie; zażalenie]	324
Dział III. Wszczęcie egzekucji i dalsze czynności egzekucyjne		326
Art. 796.	[Wszczęcie egzekucji sądowej]	326
Art. 797.	[Wymagania wniosku; elektroniczny tytuł wykonawczy]	329
Art. 797 ¹ .	(uchylony)	332
Art. 798.	[Wybór świadczeń przez dłużnika]	332
Art. 798 ¹ .	[Przeliczenie zasądzonej kwoty na walutę polską]	333

Art. 799.	[Kilka sposobów egzekucji]	334
Art. 800.	[Niedopuszczalność łączenia wniosków]	336
Art. 801.	[Ustalenie majątku dłużnika; wezwanie do złożenia wykazu majątku; żądanie uzasadnienia wniosku o podjęcie czynności egzekucyjnych; wysłuchanie wierzyciela]	337
Art. 801 ¹ .	[Złożenie wykazu majątku]	339
Art. 801 ² .	[Poszukiwanie majątku dłużnika przez komornika na zlecenie wierzyciela]	340
Art. 802.	[Kurator w postępowaniu egzekucyjnym]	341
Art. 803.	[Zakres egzekucji]	342
Art. 804.	[Niedopuszczalność badania zasadności obowiązku objętego tytułem; odmowa wszczęcia egzekucji w przypadku upływu terminu przedawnienia]	343
Art. 804 ¹ .	[Wstąpienie do postępowania na miejsce wierzyciela]	346
Art. 804 ² .	[Wszczęcie egzekucji a przejście uprawnienia na inną osobę po powstaniu tytułu wykonawczego]	347
Art. 805.	[Zawiadomienie o wszczęciu egzekucji]	348
Art. 805 ¹ .	[Zawiadomienie zastawnika zastawu rejestrowego]	351
Art. 806.	[Obowiązek przyjęcia świadczenia]	352
Art. 807.	[Sposób zabezpieczenia]	353
Art. 808.	[Złożenie na rachunek depozytowy Ministra Finansów]	354
Art. 809.	[Protokół komorniczy]	355
Art. 809 ¹ .	[Czynności egzekucyjne utrwalane za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk]	357
Art. 810.	[Godziny wykonywania czynności poza kancelarią komorniczą; egzekucja w dni wolne od pracy i w porze nocnej]	358
Art. 811.	[Asysta]	359
Art. 812.	[Świadkowie czynności egzekucyjnych]	361
Art. 813.	[Opinia biegłego]	362
Art. 814.	[Otwarcie mieszkania i innych pomieszczeń; przeszukanie odzieży]	363
Art. 815.	[Wpłaty; pokwitowanie komornika]	365
Art. 816.	[Ukończenie postępowania egzekucyjnego; elektroniczny tytuł wykonawczy]	366
Art. 816 ¹ .	[Podpis elektroniczny]	367
Art. 817.	[Sprawy o naruszenie posiadania]	368
Dział IV. Zawieszenie i umorzenie postępowania		370
Art. 818.	[Kurator w postępowaniu egzekucyjnym]	371
Art. 819.	[Śmierć wierzyciela lub dłużnika]	377
Art. 819 ¹ .	[Zbycie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego]	379
Art. 820.	[Zawieszenie na wniosek]	381
Art. 820 ¹ .	[uchylony]	384
Art. 820 ² .	[Zawieszenie, ograniczenie]	384
Art. 820 ³ .	[Zawieszenie postępowania na wniosek; podjęcie zawieszonego postępowania]	386

Art. 821.	[Skarga na czynności komornika, zażalenie na postanowienie sądu]	388
Art. 821 ¹ .	[Kwota na zaspokajanie bieżących potrzeb]	390
Art. 822.	[Wstrzymanie czynności]	392
Art. 823.	(uchylony)	394
Art. 824.	[Umorzenie sądowego postępowania egzekucyjnego z urzędu]	394
Art. 825.	[Umorzenie sądowego postępowania egzekucyjnego na wniosek]	400
Art. 826.	[Skutek umorzenia postępowania]	406
Art. 827.	[Wysłuchanie; zaświadczenie o umorzeniu postępowania]	409
Art. 828.	[Zażalenie]	411
Dział V. Ograniczenia egzekucji		413
Art. 829.	[Ograniczenia przedmiotowe]	413
Art. 830.	[Przedmioty rolnika niepodlegające egzekucji]	418
Art. 831.	[Sumy, świadczenia, prawa i wierzytelności niepodlegające egzekucji]	419
Art. 832.	[Ograniczenie egzekucji z należności wypłaconych w związku ze śmiercią]	425
Art. 833.	[Ograniczenia egzekucji z innych świadczeń pieniężnych]	426
Art. 834.	[Obliczanie dochodów]	431
Art. 835.	[Dochody z kilku źródeł]	432
Art. 835 ¹ .	[Wstrzymanie przekazania wyegzekwowanych środków pieniężnych wierzycielowi]	433
Art. 836.	[Egzekucja na zaspokojenie długu spadkodawcy]	434
Art. 837.	[Ograniczenie odpowiedzialności dłużnika]	434
Art. 838.	[Należności podlegające egzekucji administracyjnej]	436
Art. 839.	[Wysłuchanie stron; zażalenie]	436
Dział VI. Powództwa przeciwegzekucyjne		438
Art. 840.	[Powództwo opozycyjne]	439
Art. 840 ¹ .	[Zarzut z małżeńskiej umowy majątkowej]	457
Art. 840 ² .	[Odpowiednie stosowanie]	460
Art. 840 ³ .	(uchylony)	461
Art. 841.	[Powództwo interwencyjne]	461
Art. 842.	[Zwolnienie spod egzekucji administracyjnej]	474
Art. 843.	[Właściwość sądu]	479
Tytuł II. Egzekucja świadczeń pieniężnych		484
Dział I. Egzekucja z ruchomości		484
Rozdział 1. Zajęcie		484
Art. 844.	[Egzekucja sądowa z ruchomości; właściwość komornika; właściwość przemienna komornika]	485
Art. 844 ¹ .	[Egzekucja ze zwierząt]	488
Art. 845.	[Egzekucyjne zajęcie ruchomości]	488
Art. 846.	[Egzekucja z ułamkowej części ruchomości]	493
Art. 847.	[Protokół egzekucyjnego zajęcia ruchomości]	495
Art. 848.	[Skutki zajęcia ruchomości]	496

Art. 849.	[Przerwanie zajęcia ruchomości]	497
Art. 850.	[Obecność wierzyciela]	498
Art. 851.	[Ponowne zajęcie ruchomości]	499
Art. 852.	[Zaspokojenie wierzycieli; złożenie na rachunek depozytowy]	500
Art. 853.	[Oszacowanie ruchomości]	502
Art. 854.	[Oznaczenie egzekucyjnego zajęcia ruchomości]	503
Art. 855.	[Dozór nad zajęętą ruchomością]	504
Art. 856.	[Obowiązki dozorczy]	507
Art. 857.	[Odpowiedzialność dozorczy]	508
Art. 858.	[Wydatki i wynagrodzenie dozorczy]	509
Art. 859.	[Zażalenie]	510
Art. 860.	[Zmiana dozorczy]	510
Art. 861.	[Prawo zwykłego używania rzeczy]	511
Art. 862.	[Rachunek z dochodów]	512
Art. 863.	[Utrzymywanie osobnych pomieszczeń]	513
Rozdział 2. Sprzedaż		513
Art. 864.	[Sprzedaż z wolnej ręki]	513
Art. 864 ¹ .	[Zgoda dłużnika na sprzedaż z wolnej ręki]	514
Art. 865.	[Ruchomości nieużywane]	515
Art. 866.	(uchylony)	516
Art. 866 ¹ .	[Sprzedaż za pośrednictwem przedsiębiorstwa]	517
Art. 866 ² .	[Oszacowanie przedmiotów wartościowych; sprzedaż dewiz]	517
Art. 867.	[Licytacja komornicza ruchomości]	519
Art. 867 ¹ .	[Rękojmią]	521
Art. 867 ² .	[Przetarg]	522
Art. 867 ³ .	[Zaofiarowanie wyższej ceny]	523
Art. 868.	[Zasady i tryb publicznej licytacji]	523
Art. 869.	[Udzielenie przybicia]	524
Art. 870.	[Skarga na udzielenie przybicia]	524
Art. 871.	[Obowiązek natychmiastowej zapłaty ceny]	527
Art. 872.	[Skutki nieuiszczenia ceny]	528
Art. 873.	[Ściągnięcie należności]	529
Art. 874.	[Nabycie własności]	529
Art. 875.	[Druga licytacja]	530
Art. 876.	[Zaliczenie wierzytelności na cenę nabycia]	532
Art. 877.	[Przejęcie ruchomości na własność przez wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym]	533
Art. 878.	[Odmowa wydania rzeczy]	534
Art. 879.	[Skutki nabycia]	535
Rozdział 3. Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej		535
Art. 879 ¹ .	[Stosowanie przepisów o sprzedaży]	535
Art. 879 ² .	[Wniosek o dokonanie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej]	536
Art. 879 ³ .	[Termin złożenia wniosku]	537
Art. 879 ⁴ .	[Stosowanie systemu teleinformatycznego]	538
Art. 879 ⁵ .	[Złożenie rękojmi]	540

Art. 879 ⁶ .	[Przebieg licytacji elektronicznej]	541
Art. 879 ⁷ .	[Zawiadomienie o przybiciu]	543
Art. 879 ⁸ .	[Zrzeczenie się nabycia ruchomości]	543
Art. 879 ⁹ .	[Termin zapłaty ceny nabycia]	543
Art. 879 ¹⁰ .	[Wybór przedsiębiorcy lub przedsiębiorstwa]	544
Art. 879 ¹¹ .	[Delegacja ustawowa – sposób przeprowadzenia licytacji elektronicznej]	545
Dział II. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę		547
Art. 880.	[Właściwość komornika]	547
Art. 881.	[Zajęcie wynagrodzenia]	550
Art. 882.	[Obowiązki pracodawcy]	551
Art. 882 ¹ .	[Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej]	552
Art. 883.	[Skuteczność zajęcia wynagrodzenia]	554
Art. 884.	[Ciągłość zajęcia wynagrodzenia]	557
Art. 885.	[Skutek zajęcia wynagrodzenia]	558
Art. 886.	[Grzywna]	559
Art. 887.	[Wstąpienie wierzyciela w prawa i roszczenia dłużnika]	561
Art. 888.	[Odebranie dokumentów]	563
Dział III. Egzekucja z rachunków bankowych		565
Art. 889.	[Egzekucja sądowa z rachunków bankowych]	566
Art. 889 ¹ .	[Zajęcie rachunku bankowego prowadzonego w walucie obcej]	576
Art. 889 ² .	[Termin przekazania przez bank środków pieniężnych z zajętego rachunku na rachunek bankowy komornika]	577
Art. 890.	[Skuteczność zajęcia]	577
Art. 890 ¹ .	[Zbieg zajęcia i zabezpieczenia]	583
Art. 890 ² .	[Wstrzymanie zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego w okresie blokady rachunku podmiotu kwalifikowanego]	584
Art. 891.	[Zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej]	586
Art. 891 ¹ .	[Zajęcie wierzytelności z rachunku wspólnego]	588
Art. 891 ² .	[Egzekucja z rachunku wspólnego małżonków]	590
Art. 892.	[Odpowiedzialność banku]	591
Art. 893.	[Odpowiednie stosowanie]	592
Art. 893 ¹ .	[Zajęcie wkładu oszczędnościowego]	593
Art. 893 ² .	[Umorzenie książeczki oszczędnościowej]	596
Art. 893 ^{2a} .	[Doręczanie pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego]	597
Art. 893 ³ .	[Odpowiednie stosowanie]	598
Art. 893 ⁴ .	[Egzekucja z rachunków w skok]	598
Art. 894.	(uchylony)	599
Dział IV. Egzekucja z innych wierzytelności		600
Art. 895.	[Właściwość komornika]	601
Art. 896.	[Sposób zajęcia wierzytelności]	603
Art. 897.	[Wniosek o wpis o zajęciu w księdze wieczystej]	607
Art. 898.	[Ujawnienie zabezpieczenia i zajęcia]	609

Art. 899.	[Wierzytelność zabezpieczona poręczeniem, zastawem lub zastawem rejestrowym]	610
Art. 900.	[Chwila zajęcia wierzytelności]	611
Art. 901.	[Zajęcie wierzytelności związanej z posiadaniem dokumentu]	613
Art. 902.	[Odpowiednie stosowanie]	617
Art. 902 ¹ .	[Klauzula kompensacyjna]	619
Art. 902 ² .	[Zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku]	620
Art. 903.	[Świadczenie z zobowiązania przemiennego]	623
Art. 904.	[Wzajemne świadczenie dłużnika egzekwowanego]	623
Art. 904 ¹ .	[Sprzedaż zajętej wierzytelności]	625
Art. 905.	[Egzekucja z wierzytelności o wydanie ruchomości]	627
Art. 906.	[Egzekucja z wierzytelności o wydanie nieruchomości] ..	628
Art. 907.	[Odpowiednie stosowanie]	629
Art. 908.	[Ustanowienie kuratora lub zarządcy, sprzedaż prawa]	630
Dział IVa. Egzekucja z innych praw majątkowych		633
Art. 909.	[Odpowiednie stosowanie]	634
Art. 910.	[Zajęcia prawa majątkowego]	635
Art. 910 ¹ .	[Zajęcie praw własności przemysłowej]	638
Art. 910 ² .	[Wykonywanie uprawnień przez wierzyciela]	639
Art. 910 ³ .	[Odpowiednie stosowanie]	643
Art. 910 ⁴ .	[Oszacowanie przez biegłego]	643
Art. 911.	[Opis zajętego prawa]	644
Art. 911 ¹ .	[Informacje zawarte w opisie prawa]	644
Art. 911 ² .	[Zajęcie uprawnień z umowy spółki cywilnej]	645
Art. 911 ³ .	[Zajęcie udziału w spółce handlowej]	647
Art. 911 ⁴ .	[Zakres zajęcia]	651
Art. 911 ⁵ .	[Wezwanie do spełnienia świadczenia]	652
Art. 911 ⁶ .	[Zaspokojenie wierzyciela]	653
Art. 911 ⁷ .	[Sprzedaż zajętego prawa]	654
Art. 911 ⁸ .	[Egzekucja z papierów wartościowych]	656
Art. 912.	[Zajęcie prawa do działu]	665
Dział V. Wyjawienie majątku		667
Art. 913.	[Wyjawienie majątku dłużnika w egzekucji sądowej]	668
Art. 914.	[Właściwość sądu; wymogi wniosku]	675
Art. 915.	[Rozpoznanie wniosku]	677
Art. 916.	[Przymus bezpośredni w postępowaniu egzekucyjnym]	680
Art. 917.	[Wykaz i przyrzeczenie]	682
Art. 918.	(uchylony)	684
Art. 918 ¹ .	[Nowy wykaz i przyrzeczenie]	684
Art. 919.	[Przedstawiciel ustawowy]	685
Art. 920.	[Egzekucja z urzędu; egzekucja alimentów]	686
Art. 920 ¹ .	[Wyjawienie stanu oszczędności]	686
Art. 920 ² .	(uchylony)	687

Dział VI. Egzekucja z nieruchomości	688
Rozdział 1. Przepisy wstępne	689
Art. 921. [Egzekucja sądowa z nieruchomości; właściwość przezienna komornika]	689
Art. 921 ¹ . [Obowiązek zawiadamiania sądu]	694
Art. 922. [Uczestnicy]	695
Rozdział 2. Zajęcie	698
Art. 923. [Egzekucyjne zajęcie nieruchomości]	698
Art. 923 ¹ . [Nieruchomość wchodząca w skład majątku wspólnego]	703
Art. 924. [Ujawnienie zajęcia nieruchomości]	704
Art. 925. [Chwila zajęcia]	708
Art. 926. [Połączenie egzekucji]	712
Art. 927. [Przyłączenie się do egzekucji]	714
Art. 928. [Kurator dla osoby nieobecnej]	717
Art. 929. [Zakres zajęcia]	717
Art. 930. [Rozporządzenie nieruchomością po zajęciu]	720
Art. 931. [Zarząd zajętej nieruchomości]	725
Art. 932. (uchylony)	729
Art. 933. [Wprowadzenie w zarząd nieruchomości]	729
Art. 934. [Świadczenie do rąk zarządcy]	729
Art. 935. [Obowiązki i uprawnienia zarządcy]	730
Art. 936. [Najem, dzierżawa]	734
Art. 937. [Sprawozdanie zarządcy]	735
Art. 938. [Odpowiedzialność zarządcy]	737
Art. 939. [Wynagrodzenie i zwrot wydatków zarządcy]	738
Art. 940. [Kolejność zaspokajania]	740
Art. 941. [Nadwyżka]	742
Rozdział 3. Opis i oszacowanie	742
Art. 942. [Upływ terminu]	742
Art. 943. [Wniosek o dokonanie opisu i oszacowania]	744
Art. 944. (uchylony)	745
Art. 945. [Zawiadomienie; obwieszczenie]	746
Art. 946. [Egzekucja z części nieruchomości]	748
Art. 947. [Protokół opisu i oszacowania]	749
Art. 948. [Oszacowanie nieruchomości]	752
Art. 949. [Prawa osób trzecich]	755
Art. 950. [Zaskarżenie opisu i oszacowania]	756
Art. 951. [Dodatkowy opis i oszacowanie]	757
Rozdział 4. Obwieszczenie o licytacji	758
Art. 952. [Termin licytacji nieruchomości w toku egzekucji komorniczej]	758
Art. 952 ¹ . [Termin licytacji lokalu mieszkalnego lub nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym służącym zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika]	760
Art. 953. [Obwieszczenie publiczne]	761
Art. 954. [Doręczenie obwieszczeń]	764

Art. 955.	[Ogłoszenie obwieszczenia]	766
Art. 956.	[Ogłoszenie w kilku sądach]	768
Art. 957.	(uchylony)	768
Art. 958.	[Przejęcie nieruchomości rolnej przez współwłaściciela w postępowaniu egzekucyjnym]	768
Art. 959.	[Rozstrzygnięcie o pierwszeństwie]	770
Art. 960.	[Przedstawienie akt]	770
Art. 961.	(uchylony)	771
Rozdział 5. Warunki licytacyjne		771
Art. 962.	[Rękojmia]	771
Art. 963.	[Zwrot rękojmi]	774
Art. 964.	[Zwolnienie od złożenia rękojmi]	774
Art. 965.	[Cena wywołania]	775
Art. 966.	[Suma przypadająca z ubezpieczenia]	776
Art. 967.	[Złożenie ceny nabycia; potrącenie rękojmi]	777
Art. 968.	[Zaliczenie wierzytelności nabywcy]	778
Art. 969.	[Utrata rękojmi]	780
Art. 970.	[Ponowna licytacja]	782
Art. 971.	[Wady nieruchomości]	782
Rozdział 6. Licytacja		783
Art. 972.	[Publiczność; nadzór sędziego; utrwalanie przebiegu licytacji]	783
Art. 973.	[Podanie informacji o przetargu]	785
Art. 974.	[Przedmiot przetargu]	786
Art. 975.	[Kolejność]	786
Art. 976.	[Wyłączenia podmiotowe]	787
Art. 977.	[Pełnomocnictwo]	788
Art. 978.	[Przebieg przetargu]	789
Art. 979.	[Wstrzymanie przetargu; umorzenie egzekucji]	790
Art. 980.	[Zamknięcie przetargu]	792
Art. 981.	[Umorzenie egzekucji]	792
Art. 982.	[Przejęcie nieruchomości rolnej przez współwłaściciela w postępowaniu egzekucyjnym]	794
Art. 983.	[Druga licytacja]	796
Art. 984.	[Przejęcie nieruchomości na własność przez wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym]	796
Art. 985.	[Umorzenie postępowania; nowa egzekucja]	799
Art. 986.	[Skarga na czynności komornika]	801
Rozdział 7. Przybicie		801
Art. 987.	[Udzielenie przybicia]	801
Art. 988.	[Postanowienie o przybiciu]	803
Art. 989.	[Wysłuchanie]	805
Art. 990.	[Treść postanowienia o przybiciu]	805
Art. 991.	[Odmowa udzielenia przybicia]	806
Art. 992.	[Ponowna licytacja]	808
Art. 993.	[Zmiana zarządcy]	809
Art. 994.	[Pierwszeństwo potrącenia]	811
Art. 995.	[Skutki przybicia]	811

Art. 996.	[Doręczenie postanowienia o przybiciu]	813
Art. 997.	[Zażalenie]	814
Rozdział 8. Przysądzenie własności		816
Art. 998.	[Postanowienie o przysądzeniu własności nieruchomości]	816
Art. 999.	[Skutki przysądzenia własności]	819
Art. 1000.	[Wygaśnięcie praw i roszczeń]	823
Art. 1001.	[Utrzymanie służebności gruntowej]	828
Art. 1002.	[Prawa i obowiązki ze stosunku najmu i dzierżawy]	830
Art. 1003.	[Wykreślenie wpisów i hipotek]	831
Rozdział 9. Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości oraz użytkowania wieczystego		833
Art. 1004.	[Odpowiednie stosowanie]	833
Art. 1005.	[Zawiadomienie o zajęciu]	834
Art. 1006.	[Zajęcie użytkowania wieczystego]	835
Art. 1007.	[Zakres uprawnień zarządcy]	837
Art. 1008.	[Żądanie rozwiązania umowy użytkowania wieczystego]	837
Art. 1009.	[Opis i oszacowanie]	838
Art. 1010.	[Protokół opisu i oszacowania]	839
Art. 1011.	[Przysądzenie prawa użytkowania wieczystego]	839
Art. 1012.	[Obciążenia ułamkowej części nieruchomości]	840
Art. 1013.	[Hipoteki wpisane przed powstaniem współwłasności]	840
Dział VIa. Uproszczona egzekucja z nieruchomości		842
Art. 1013 ¹ .	[Egzekucja sądowa z nieruchomości; egzekucja w trybach uproszczonych]	842
Art. 1013 ² .	[Tryb zajęcia, opisu i oszacowania]	845
Art. 1013 ³ .	[Sprzedaż z wolnej ręki]	848
Art. 1013 ⁴ .	[Sprzedaż innych nieruchomości]	850
Art. 1013 ⁵ .	[Protokół; przysądzenie własności]	850
Art. 1013 ⁶ .	[Licytacja]	851
Dział VII. Egzekucja ze statków morskich		853
Art. 1014.	[Egzekucja ze statków morskich wpisanych do rejestru]	853
Art. 1015.	[Właściwość komornika]	854
Art. 1016.	[Dowód wpisania statku do rejestru]	855
Art. 1017.	[Przytrzymanie statku; dozór]	855
Art. 1018.	[Ogłoszenie o wszczęciu egzekucji]	857
Art. 1019.	[Obwieszczenie o licytacji]	857
Art. 1020.	[Egzekucja z udziału w statku]	858
Art. 1021.	[Egzekucja ze statków niewpisanych do rejestru]	859
Art. 1022.	[Egzekucja ze statku zagranicznego]	859
Art. 1022 ¹ .	[Zawiadomienie zagranicznej władzy rejestrowej]	860
Art. 1022 ² .	[Odpowiednie stosowanie]	861
Art. 1022 ³ .	[Ustanowienie kuratora]	861
Art. 1022 ⁴ .	[Opis i oszacowanie zajętego statku zagranicznego]	862
Dział VIII. Podział sumy uzyskanej z egzekucji		863
Rozdział 1. Przepisy ogólne		863
Art. 1023.	[Sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji sądowej]	863

Art. 1024.	[Treść planu podziału]	865
Art. 1025.	[Kolejność zaspokojenia]	869
Art. 1026.	[Kolejność zaspokojenia w ramach tej samej kategorii]	878
Art. 1027.	[Zawiadomienie uczestników; zarzuty do planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji sądowej]	882
Art. 1028.	[Wykonanie planu podziału]	882
Rozdział 2.	Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z wynagrodzenia za pracę	885
Art. 1029.	[Sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej przez egzekucję sądową z wynagrodzenia za pracę]	885
Art. 1030.	[Uczestnicy podziału]	886
Art. 1031.	[Podział wyegzekwowanych kwot]	887
Art. 1032.	[Depozyt sądowy]	887
Rozdział 3.	Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych	888
Art. 1033.	[Sporządzenie planu podziału; egzekucja sądowa z ruchomości]	888
Art. 1034.	[Odpowiednie stosowanie]	889
Rozdział 4.	Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości	889
Art. 1035.	[Sporządzenie planu podziału]	889
Art. 1036.	[Uczestnicy podziału]	891
Art. 1036 ¹ .	[Wierzytelność zabezpieczona zastawem rejestrowym]	894
Art. 1037.	[Zaliczenie własnej wierzytelności na poczet ceny]	895
Art. 1038.	[Hipoteka]	896
Art. 1039.	[Wierzytelność zabezpieczona na kilku nieruchomościach]	897
Art. 1040.	[Wierzytelności zależne od warunku lub od wyniku sporu]	899
Art. 1040 ¹ .	[Wykonanie planu podziału]	900
Tytuł III.	Przepisy szczególne o egzekucji	901
Dział I.	Egzekucja świadczeń niepieniężnych	903
Art. 1041.	[Egzekucja obowiązku wydania ruchomości; egzekucja sądowa świadczeń niepieniężnych]	903
Art. 1042.	[Złożenie do depozytu; oddanie na przechowanie]	907
Art. 1043.	[Zajęcie roszczenia o wydanie rzeczy]	908
Art. 1044.	[Obecność wierzyciela]	909
Art. 1045.	[Nakazanie wyjawienia]	909
Art. 1046.	[Wydanie nieruchomości, statku, opróżnienie pomieszczenia]	911
Art. 1047.	[Egzekucja obowiązku złożenia oświadczenia woli]	921
Art. 1048.	[Ujawnienie prawa]	927
Art. 1049.	[Egzekucja czynności zastępowalnej]	928
Art. 1050.	[Egzekucja czynności niezastępowalnej]	932
Art. 1050 ¹ .	[Zapłata sumy pieniężnej na rzecz wierzyciela]	936
Art. 1051.	[Egzekucja obowiązku zaniechania czynności lub nieprzeszkadzania czynnościom wierzyciela]	938

Art. 1051 ¹ .	[Zapłata na rzecz wierzyciela określonej sumy pieniężnej]	946
Art. 1052.	[Wymiar grzywny]	947
Art. 1053.	[Zamiana grzywny na areszt]	949
Art. 1054.	[Zwolnienie z aresztu; skutki zwłoki]	950
Art. 1055.	[Zażalenie]	952
Art. 1056.	[Areszt dłużnika]	953
Art. 1057.	[Areszt żołnierza lub funkcjonariusza]	954
Art. 1058.	[Wstrzymanie wykonania aresztu]	955
Art. 1059.	[Zwolnienie z aresztu]	956
Dział II. Przepisy szczególne o egzekucji z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców		957
Rozdział 1. Przepisy ogólne		957
Art. 1060.	[Egzekucja przeciwko Skarbowi Państwa]	957
Art. 1061.	[Wyłączenie spod zajęcia]	960
Art. 1062.	(uchylony)	963
Art. 1063.	[Zwolnienie od obowiązku złożenia rękojmi]	963
Art. 1064.	[Sposób prowadzenia egzekucji]	963
Rozdział 2. Egzekucja przez zarząd przymusowy		964
Art. 1064 ¹ .	[Zarząd przymusowy nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym]	964
Art. 1064 ² .	[Wniosek o wszczęcie egzekucji]	967
Art. 1064 ³ .	[Doręczenie postanowienia w przedmiocie wniosku; zażalenie]	967
Art. 1064 ⁴ .	[Właściwość sądu]	968
Art. 1064 ⁵ .	[Ograniczenie egzekucji]	969
Art. 1064 ⁶ .	[Egzekucja świadczeń pieniężnych]	971
Art. 1064 ⁷ .	[Zarząd w ramach postępowania zabezpieczającego] ...	972
Art. 1064 ⁸ .	[Wpis o ustanowienie zarządu przymusowego]	973
Art. 1064 ⁹ .	[Nieważność czynności dłużnika]	974
Art. 1064 ¹⁰ .	[Powołanie zarządcy]	975
Art. 1064 ¹¹ .	[Uprawnienia zarządcy]	976
Art. 1064 ¹² .	[Ograniczenia egzekucyjne]	978
Art. 1064 ¹³ .	[Plan podziału; skarga na plan podziału w egzekucji przez zarząd przymusowy]	981
Rozdział 3. Egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego		982
Art. 1064 ¹⁴ .	[Właściwość sądu]	982
Art. 1064 ¹⁵ .	[Postanowienie o wszczęciu egzekucji]	983
Art. 1064 ¹⁶ .	[Zbieg z innymi egzekucjami]	984
Art. 1064 ¹⁷ .	[Bilans; wycena przez biegłych]	985
Art. 1064 ¹⁸ .	[Sprzedaż z wolnej ręki]	986
Art. 1064 ¹⁹ .	[Ogłoszenie]	988
Art. 1064 ²⁰ .	[Licytacja]	989
Art. 1064 ²¹ .	[Wpływ na inne prawa]	991
Art. 1064 ²² .	[Odpowiedzialność solidarna nabywcy i dłużnika]	993
Art. 1064 ²³ .	[Podział sumy]	994
Art. 1065.	(uchylony)	995

Dział III. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	996
Art. 1066. [Odpowiednie stosowanie przepisów o egzekucji z nieruchomości]	996
Art. 1067. [Wszczęcie postępowania]	998
Art. 1068. [Ujawnienie wszczęcia egzekucji]	999
Art. 1069. [Prawo pierwokupu]	1000
Art. 1070. [Zbieg egzekucji]	1001
Art. 1071. [Odpowiednie stosowanie]	1002
Dział IV. (uchylony)	1003
Art. 1072–1080. (uchylone)	1003
Dział V. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych	1004
Art. 1081. [Brak obowiązku wskazywania sposobu egzekucji i majątku dłużnika; właściwość przemienna komornika]	1004
Art. 1082. [Nadanie klauzuli wykonalności z urzędu]	1007
Art. 1083. [Ograniczenia egzekucji]	1008
Art. 1084. (uchylony)	1010
Art. 1085. [Wszczęcie egzekucji z urzędu]	1010
Art. 1086. [Dochodzenie]	1010
Art. 1087. [Zatrudnienie u osoby bliskiej]	1012
Art. 1088. [Stosowanie przepisów tytułu drugiego]	1014
Dział VI. (uchylony)	1016
Art. 1089–1095 ¹ . (uchylone)	1016
Skorowidz rzeczowy	1017

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- d.k.p.c. – Kodeks postępowania cywilnego – powstały z połączenia rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. (Dz.U. Nr 83, poz. 651) i z 27.10.1932 r. (Dz.U. Nr 93, poz. 803), ogłoszonych jako tekst jednolity w obwieszczeniu Ministra Sprawiedliwości z 25.08.1950 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 394)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks Handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.), akt nieobowiązujący
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.)
- k.m. – ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)

k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
nowelizacja z 2004 r.	– ustawa z 2.07.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804)
nowelizacja z 2011 r.	– ustawa z 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381)
nowelizacja z 2013 r.	– ustawa z 10.05.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. poz. 654)
nowelizacja z 2015 r.	– ustawy z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311)
nowelizacja z 2018 r.	– ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwa osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. poz. 1629 ze zm.)
nowelizacja z 2019 r.	– ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.)
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2020 r. poz. 1325 ze zm.)
p.u.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.)
pr. bud.	– ustawa z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)
pr. przeds.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.)
p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 324)
rozporządzenie nr 44/2001	– rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. WE L 12, s. 1, ze zm.), akt nieobowiązujący
rozporządzenie nr 805/2004	– rozporządzenie (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 21.04.2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz.Urz. UE L 143, s. 15, ze zm.)

rozporządzenie nr 1896/2006	– rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz.Urz. UE L 399, s. 1, ze zm.)
rozporządzenie nr 861/2007	– rozporządzenie (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.07.2007 r. ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (Dz.Urz. UE L 199, s. 1, ze zm.)
rozporządzenie nr 1215/2012	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12.12.2012 r., w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 351, s. 1, ze zm.)
rozporządzenie nr 606/2013	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 606/2013 z 12.06.2013 r. w sprawie wzajemnego uznawania środków ochrony w sprawach cywilnych (Dz.Urz. UE L 181, s. 4)
rozporządzenie nr 655/2014	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 655/2014 z 15.05.2014 r. ustanawiające procedurę europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym w celu ułatwienia transgranicznego dochodzenia wierzytelności w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.Urz. UE L 189, s. 59)
rozporządzenia w sprawie czynności komorników	– rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 9.03.1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz.U. Nr 10, poz. 52 ze zm.), akt nieobowiązujący
u.g.n.	– ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
u.k.k.	– ustawa z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2021 r. poz. 210 ze zm.)
u.KRS	– ustawy z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112 ze zm.)
u.k.s.	– ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 850 ze zm.)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)
u.k.s.e.	– ustawa z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2018 r. poz. 1309 ze zm.), akt nieobowiązujący
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204)
u.o.i.f.	– ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2021 r. poz. 328 ze zm.)
u.p.e.a.	– ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1427 ze zm.)

- u.s.m. – ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1465 ze zm.)
- u.w.r. – ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2020 r. poz. 821 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- EPS – Europejski Przegląd Sądowy
- KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
- M. Praw. – Monitor Prawniczy
- NP – Nowe Prawo
- NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
- ONSAiWSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSPika – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – zbiór urzędowy, Seria A
- PE – Problemy Egzekucji
- PES – Problemy Egzekucji Sądowej
- PiP – Państwo i Prawo
- PPC – Polski Proces Cywilny
- PPE – Przegląd Prawa Egzekucyjnego
- PPH – Przegląd Prawa Handlowego
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
- Pr. Bank. – Prawo Bankowe
- Pr. Spółek – Prawo Spółek
- PS – Przegląd Sądowy
- PUG – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
- RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Inne

SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
UE	– Unia Europejska
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

USTAWA

z dnia 17 listopada 1964 r.

Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2020 r. poz. 1575; zm.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1578; z 2021 r. poz. 11)

CZĘŚĆ DRUGA

Postępowanie zabezpieczające

(oznaczenie oraz tytuł księgi pierwszej – uchylone)

TYTUŁ I

Przepisy ogólne

Literatura: H. Ciepla, *Postępowanie zabezpieczające i naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia*, „Rodzina i Prawo” 2015/32; M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach o rozwód*, Warszawa 2014; T. Ereciński, *O zabezpieczeniu nowacyjnym*, PS 1992/3; K. Gonera, *Komentarz do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Warszawa 2006; P. Grzegorzczak, *Dopuszczalność zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia*, R. Pr. 2010/3; M. Iżykowski, *Naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia*, „Palestra” 1979/10; M. Iżykowski, *Zmiana i uchylenie zarządzenia tymczasowego*, NP 1982/7–8; M. Iżykowski, *Przesłanki zabezpieczenia powództwa*, „Palestra” 1985/11; J. Jagieła, *Sądowe postępowanie zabezpieczające po zmianach w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2004/7–9; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej*, Kraków 2000; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz*. Art. 506–1217, red. T. Szanciło, Warszawa 2019; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz*. Art. 730–1217, red. J. Jankowski, Warszawa 2015; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 506–1088*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 730–1217*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2017; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3, *Postępowanie nieprocesowe w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, zabezpieczające i egzekucyjne*. *Komentarz do artykułów 506–1088*, red. K. Piasecki, A. Marciniak, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego*. Część pierwsza. *Postępowanie rozpoznawcze*. Część druga. *Postępowanie zabezpieczające*. *Komentarz*, red. T. Ereciński, t. 3, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego*. *Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego*. *Komentarz*, t. 3, *Postępowanie rozpoznawcze*. *Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego*. *Komentarz do artykułów 506–1217*, red. A. Zieliński, t. 2, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego*. *Komentarz do zmian 2019*. *Koszty sądowe w sprawach cywilnych*. *Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym*. *Przepisy przejściowe*, t. 2, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania cywilnego*. *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*. *Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego*. *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*. *Komentarz*, red. Z. Szczurek, Sopot 2013; *Kodeks postępowania cywilnego*.

Praktyczny komentarz, red. A. Jakubecki, Kraków 2005; I. Koper, *Zabezpieczenie kosztów utrzymania rodziny i alimentów pomiędzy małżonkami w sprawach o rozwód* [w:] *Aurea praxis aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986; M. Krakowiak, *Suma przymusowa w polskim postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2017; A. Marciniak, *Zbieg egzekucji i zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym*, PPE 2003/9–10; M. Muliński, *Najnowsze zmiany w przepisach kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym*, PPE 2015/6; M. Piekarski, *Postępowanie zabezpieczające*, Katowice 1966; M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 2013; K. Spałek, *Zabezpieczenie roszczeń w Konwencji z Lugano*, PiP 2003/10; *System Prawa Procesowego Cywilnego*, red. T. Ereciński, t. 5, *Postępowanie zabezpieczające*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2016; Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004; M. Uliasz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008; K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w świetle konwencji lugańskiej i prawa wspólnotowego*, PS 2003/10; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1998; Z. Woźniak, *Realizacja zabezpieczeń rzeczowych w prawie polskim*, Sopot 2008; Z. Woźniak, *Ustalenie i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego*, PS 2008/7–8; K. Zawisłak, *Przesłanki formalne postępowania zabezpieczającego w procedurze cywilnej*, PS 2002/3; F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 1, *Postępowanie zabezpieczające*, Toruń 1994; F. Zedler, *Upadek zabezpieczenia* [w:] *Aurea praxis aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, t. 1, Warszawa 2011; T. Zembrzuski, *Udzielenie zabezpieczenia a wstrzymanie wykonalności postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia*, „Rejent” 2010/5.

Art. 730. [Postępowanie zabezpieczające w sprawie cywilnej]

§ 1. W każdej sprawie cywilnej podlegającej rozpoznaniu przez sąd lub sąd polubowny można żądać udzielenia zabezpieczenia.

§ 2. Sąd może udzielić zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania lub w jego toku. Po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego dopuszczalne jest udzielenie zabezpieczenia tylko wtedy, jeżeli ma ono na celu zabezpieczenie roszczenia o świadczenie, którego termin spełnienia jeszcze nie nastąpił.

1. W tradycyjnym ujęciu, dominującym w literaturze, podkreśla się, że postępowanie zabezpieczające ma charakter pomocniczy w stosunku do postępowania rozpoznawczego, niezależnie od momentu jego wszczęcia. Nawet w przypadku, gdy postępowanie zabezpieczające poprzedza samo postępowanie rozpoznawcze i formalnie toczy się odrębnie, pozostaje ono w ścisłym związku z przyszłym postępowaniem w sprawie, ponieważ skuteczność udzielonego zabezpieczenia jest uzależniona od jego wszczęcia w stosunkowo krótkim terminie, określanym przez sąd przy dokonaniu zabezpieczenia (art. 733). Najczęściej dokonanie zabezpieczenia następuje w trakcie toczącego się postępowania rozpoznawczego. Ramy czasowe, w których możliwe jest udzielenie zabezpieczenia, wyznaczone w art. 730 § 2, podkreślają na ogół pomocniczą rolę postępowania zabezpieczającego wobec postępowania rozpoznawczego. Najdobitniej wskazuje na to jednak funkcja postępowania zabezpieczającego. Jednym z podstawowych celów postępowania zabezpieczającego jest bowiem zapewnienie wykonalności orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Wskazywał na to wyraźnie art. 730

§ 1 w brzmieniu obowiązującym przed jego zmianą dokonaną nowelizacją z 2004 r., określając przesłanki udzielenia zabezpieczenia. Obecnie na tę funkcję postępowania zabezpieczającego wskazuje pojęcie interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia, zdefiniowane w art. 730¹ § 2.

W wyniku zmiany przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające, dokonanej na podstawie nowelizacji z 2004 r., nastąpiło dalej idące usamodzielnienie postępowania zabezpieczającego oraz wzrost jego znaczenia z punktu widzenia realizowanych zadań i zakresu zastosowania tych przepisów. Poszerzono znacznie możliwość uzyskania zabezpieczenia w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym, w tym kategorię spraw, w których sposób zabezpieczenia zezwala na zaspokojenie dochodzonego roszczenia (art. 753¹). W zmienionej systematyce Kodeksu postępowania cywilnego przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające zostały wyodrębnione z dotychczasowej części II – „Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne”. Stanowią obecnie samodzielnie część II, zatytułowaną „Postępowanie zabezpieczające”, natomiast przepisy odnoszące się do postępowania egzekucyjnego zostały umieszczone w części III – „Postępowanie egzekucyjne”. W ślad za tym zmieniono również terminologię dotyczącą oznaczenia stron w postępowaniu zabezpieczającym. Obecnie są to „uprawniony” i „obowiązany”. Odpowiada to w większym stopniu funkcji i celom postępowania zabezpieczającego w porównaniu z dotychczasową terminologią (wierzyciel i dłużnik). Świadczy to jednocześnie o większej odrębności postępowania zabezpieczającego także w relacji do postępowania egzekucyjnego.

Postępowanie zabezpieczające pozostaje jednak zawsze w związku z określonym postępowaniem rozpoznawczym, które jest w toku lub ma być wszczęte w terminie określonym w art. 733, w przypadku gdy zabezpieczenia udzielono jeszcze przed wszczęciem postępowania w sprawie. Stanowi to przejaw pomocniczego charakteru tego postępowania wobec toczącego się procesu lub postępowania co do istoty sprawy prowadzonego w trybie nieprocesowym. Dotyczy to odpowiednio postępowania toczącego się przed sądem polubownym.

2. Treść art. 730 istotnie odbiega od zakresu jego wcześniejszej regulacji. Przepis ten obecnie nie określa ani przedmiotu zabezpieczenia, ani też materialnych przesłanek udzielenia zabezpieczenia, co stanowiło pierwotnie przedmiot § 1 art. 730. Artykuł 730 wprowadza jako zasadę dopuszczalność udzielenia zabezpieczenia poprzez stwierdzenie, że jest ono dozwolone w każdej sprawie cywilnej podlegającej rozpoznaniu przez sąd lub sąd polubowny (§ 1) oraz określa, na jakim etapie postępowania możliwe jest udzielenie zabezpieczenia przez sąd (§ 2).

Stwierdzenie o dopuszczalności zabezpieczenia, w każdej sprawie cywilnej prowadzonej przez sąd lub sąd polubowny, ma dwojakie znaczenie. Oznacza bowiem zarówno

możliwość zabezpieczenia, praktycznie w każdej kategorii spraw cywilnych podlegających rozpoznaniu przez sąd, jak i odnosi się do aspektu podmiotowego uzyskania zabezpieczenia, które jest możliwe na rzecz różnych podmiotów uczestniczących w postępowaniu (kwestię tę reguluje bliżej art. 730¹ § 1). Dopuszczalność uzyskania zabezpieczenia została poszerzona, początkowo bowiem art. 730 § 1 zezwalał jedynie na zabezpieczenie roszczeń możliwych do dochodzenia przed sądem lub sądem polubownym. Pojęcie roszczenia w tym znaczeniu budziło wątpliwość i było przedmiotem odmiennych opinii w doktrynie. Ocena tego zagadnienia nie pozostaje bez znaczenia także dla obowiązujących obecnie przepisów, skoro według art. 730¹ § 1 do przesłanek uzyskania zabezpieczenia należy uprawdopodobnienie roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia (por. w tym zakresie uwaga 2 do art. 730¹).

3. Wobec treści art. 730 § 1 nie powinna budzić obecnie wątpliwości możliwość zabezpieczenia powództwa także w tych sprawach, w których orzeczenie sądowe co do istoty sprawy nie podlega wykonaniu w trybie egzekucyjnym. Konieczną przesłanką uzyskania zabezpieczenia nie jest już bowiem uprawdopodobnienie, że jego brak pozbawi wierzyciela możliwości uzyskania zaspokojenia lub że jest to konieczne dla zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie. Dla uzyskania zabezpieczenia w świetle art. 730¹ § 1 wymagane jest jedynie uprawdopodobnienie istnienia interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia. Pojęcie interesu prawnego według art. 730¹ § 2 obejmuje zaś również te przypadki, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie.

W judykaturze pojęcie sprawy cywilnej, w której można żądać udzielenia zabezpieczenia, jest rozumiane szeroko – por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24.02.1999 r., III KKN 182/98, OSNC 1999/9, poz. 157, w którym wskazano, że wnioskodawca może w postępowaniu klauzulowym domagać się wydania zarządzenia tymczasowego (obecnie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia) przez nakazanie wpisu w księdze wieczystej zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości do czasu zakończenia postępowania klauzulowego.

4. Aspekt przedmiotowy regulacji zawartej w art. 730 § 1 dotyczy także możliwości uzyskania zabezpieczenia w tych kategoriach spraw, w których wcześniej obowiązywały przepisy szczególne. Na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego istotną rolę odgrywał w praktyce art. 443, dotyczący zabezpieczenia w sprawach o rozwód (szerzej co do skutków uchylenia tego przepisu por. uwagi do art. 445) oraz art. 843 § 4, który stanowił, że sąd może zabezpieczyć powództwo przeciwegzekucyjne przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego.

Nie budziło wątpliwości, że dla uzyskania zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych konieczne było uprawdopodobnienie przesłanek zabezpieczenia wyni-

kających z treści dawnego art. 730 § 1 (poprawne było przy tym odwoływanie się do konieczności zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie, a nie braku możliwości uzyskania zaspokojenia, skoro powodem był dłużnik). W aktualnym stanie prawnym przy zabezpieczeniu powództw przeciwegzekucyjnych jeszcze bardziej oczywista jest niezbędność uprawdopodobnienia wiarygodności takiego powództwa oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia, jako przesłanek udzielenia zabezpieczenia.

Uchylenie art. 843 § 4 może natomiast budzić wątpliwości co do dopuszczalnej formy zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych. W okresie obowiązywania powołanego wyżej przepisu dominował pogląd, że po wszczęciu egzekucji zawieszenie postępowania egzekucyjnego jest jedyną dopuszczalną formą zabezpieczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego i jedyną możliwą formą zabezpieczenia w przypadku powództw o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji. Taką ocenę wyraził Sąd Najwyższy w postanowieniu z 2.12.1968 r., I CZ 10/68, OSNCP 1969/7–8, poz. 145, w którym podkreślono, że art. 843 § 4, który dotyczył jedynie zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych, ma charakter przepisu szczególnego i wyłącza stosowanie innych sposobów zabezpieczenia tego rodzaju powództw. Sąd Najwyższy uznał też, że jeżeli postępowanie egzekucyjne nie zostało wszczęte, to nie jest dopuszczalne zabezpieczenie takiego powództwa przez zakaz prowadzenia egzekucji. Ta część tezy postanowienia spotkała się jednak z krytyczną oceną, która wydaje się uzasadniona (por. uwagi W. Siedleckiego, *Przegląd orzecznictwa*, PiP 1970/10, s. 584).

Brak regulacji szczególnej dotyczącej zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych wskazuje, że nie ma ograniczeń co do formy ich zabezpieczenia, poza ogólnymi zasadami zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, wynikającymi z treści art. 755 § 1 i art. 730¹ § 3. W praktyce zabezpieczenie powództw przeciwegzekucyjnych przez zawieszenie toczącego się postępowania jest nadal formą dominującą, a jej aktualność podkreśla niewątpliwie treść art. 755 § 1 pkt 3.

5. Artykuł 730 § 2 reguluje dopuszczalność zabezpieczenia przy uwzględnieniu kryterium odnoszącego się do fazy postępowania rozpoznawczego, w której miałyby nastąpić zabezpieczenie. Według tego przepisu sąd może udzielić zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania lub w jego toku. Zasada ta odnosi się w pełni do każdej sprawy cywilnej w rozumieniu art. 730 § 1. Jednocześnie jednak przepis ten wprowadza jako zasadę zakaz dokonywania zabezpieczenia po zakończeniu postępowania prowadzonego przez sąd i uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego (wyjątek stanowi jedynie możliwość późniejszego zabezpieczenia roszczeń o świadczenia, których termin spełnienia jeszcze nie nastąpił). Chodzi zatem o roszczenia, których można dochodzić, zanim staną się wymagalne. W praktyce dotyczy to możliwości zabezpieczenia roszczeń o przyszłe powtarzające się świadczenia, które nie są jeszcze wymagalne, ale można domagać się ich zasądzenia, np. roszczeń alimentacyjnych czy

rentowych, oraz przypadków stosowania przez sąd art. 320. W art. 730 nie powtórzono ograniczenia możliwości zabezpieczenia takich roszczeń rocznym terminem, co przewidywał dawny art. 730 § 2. Rodzi to pytanie o dopuszczalne granice czasowe zabezpieczenia po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego. Należy przyjąć, że ocenie sądu pozostawiono potrzebę ewentualnego ograniczenia w czasie zabezpieczenia roszczeń o świadczenia, których termin spełnienia jeszcze nie nastąpił, a orzeczenie sądu w tym zakresie, po jego uprawomocnieniu, może być zmieniane na podstawie art. 742.

6. Przy dokonywaniu zabezpieczenia w toku sprawy, co jest w praktyce raczej regułą, na dalszy plan schodzi problem oceny istnienia ogólnych przesłanek procesowych w postępowaniu zabezpieczającym, w tym w szczególności dopuszczalności drogi sądowej i jurysdykcji krajowej. Są to bowiem przesłanki decydujące o możliwości wszczęcia samego postępowania w sprawie i rozważenie ich istnienia winno być przedmiotem oceny na początkowym etapie każdego postępowania sądowego. W przypadku gdy zabezpieczenie ma być dokonane w toku takiego postępowania, nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia odrębnie oceny istnienia przesłanek procesowych w postaci dopuszczalności drogi sądowej i jurysdykcji krajowej dla potrzeb postępowania zabezpieczającego. Problem ich oceny dla możliwości wszczęcia postępowania zabezpieczającego staje się natomiast istotny w wypadku wniosków o dokonanie zabezpieczenia składanych przed wszczęciem postępowania w sprawie oraz w przypadku wniosków o zabezpieczenie roszczeń dochodzonych przed sądami polubownymi. Istnieje wówczas konieczność badania istnienia tych przesłanek odrębnie w postępowaniu zabezpieczającym.

Niedopuszczalność drogi sądowej w sprawie, w której ma zostać udzielone zabezpieczenie, stanowi podstawę do odrzucenia wniosku o dokonanie zabezpieczenia z uwagi na treść art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2, podobnie jak brak innych przesłanek procesowych określonych w art. 199 § 1 (por. szersze rozważania w tym zakresie przedstawione przez K. Zawiślak, *Przesłanki formalne postępowania zabezpieczającego w procedurze cywilnej*, PS 2002/3, s. 17 i n.).

Zapis na sąd polubowny, uzasadniający odrzucenie pozwu po podniesieniu takiego zarzutu (art. 1165), nie stanowi natomiast podstawy do odrzucenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia, ponieważ art. 730 § 1 oraz art. 1166 § 1 wskazują na dopuszczalność zabezpieczenia przez sąd powszechny także roszczeń dochodzonych przed sądem polubownym. O zabezpieczeniu może obecnie orzekać także sam sąd polubowny (por. art. 1181).

Brak jurysdykcji krajowej również stanowi podstawę do odrzucenia pozwu lub wniosku (art. 1099). Wydanie przez sąd postanowienia o zabezpieczeniu przed wszczęciem po-

stanowienia w sprawie, w której nie zachodzi jurysdykcja krajowa sądu polskiego, oznaczałoby, że po wniesieniu pisma wszczynającego postępowanie w sprawie podlegałoby ono odrzuceniu. Skutkiem odrzucenia byłby zaś upadek zabezpieczenia z mocy prawa na podstawie art. 744 § 1. Sąd rozpoznający wniosek o udzielenie zabezpieczenia winien zatem dokonać oceny, czy zachodzi jurysdykcja krajowa w sprawie, w której ma być udzielone zabezpieczenie, a w przypadku jej braku – odrzucić wniosek. Zasada jest, że istnienie jurysdykcji krajowej w sprawie oznacza istnienie tej jurysdykcji także w postępowaniu zabezpieczającym. Zasada ta jest jednak w praktyce istotnie modyfikowana z uwagi na istnienie umów międzynarodowych, których postanowienia mogą wprowadzać możliwość udzielenia zabezpieczenia także tych roszczeń, których nie można dochodzić przed sądami polskimi.

Tych zagadnień dotyczył art. 24 Konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, sporządzonej w Lugano dnia 16.09.1988 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 10, poz. 132) oraz art. 31 rozporządzenia nr 44/2001, który stanowił, że wniosek o zastosowanie środków tymczasowych, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, przewidzianych w prawie państwa członkowskiego, może zostać wniesiony do sądu tego państwa także wówczas, gdy na podstawie tego rozporządzenia sprawa główna należy do jurysdykcji sądu innego państwa członkowskiego. Regulacja ta nie mogła być jednak traktowana jako samodzielna podstawa do określenia właściwości sądów polskich w postępowaniu zabezpieczającym. Miała to znaczenie, że nie wyłączała jurysdykcji w postępowaniu zabezpieczającym wówczas, gdy sąd polski nie był właściwy do rozpoznania sprawy, w której miało być udzielone zabezpieczenie.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6.04.2001 r., V CO 3/01, OSNC 2001/12, poz. 175, wyraził pogląd, że sądem właściwym do zabezpieczenia powództwa w sprawie toczącej się przed sądem zagranicznym jest sąd polski, przed którym powództwo mogło być wytoczone. W postanowieniu z 18.02.1993 r., I CRN 6/93, OSNC 1993/11, poz. 204, Sąd Najwyższy stwierdził natomiast, że brak jurysdykcji krajowej nie stanowi przeszkody do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie roszczenia i wydanie zarządzenia tymczasowego przez sąd polski. Stanowisko to spotkało się z krytyką w literaturze (z wypowiedzi na ten temat por. J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 506–1088*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 434).

Konwencję lugańską z 1988 r. zastąpiła Konwencja o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 339, s. 3, ze zm.), sporządzona w Lugano 30.10.2007 r. Natomiast rozporządzenie nr 44/2001 zostało uchylone przez rozporządzenie nr 1215/2012.

Co do jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym por. także m.in. K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w świetle konwencji lugańskiej*

i prawa wspólnotowego, PS 2003/10, s. 11 i n.; J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 432–435; A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz*, red. A. Jakubecki, Kraków 2005, s. 1045–1047; K. Spałek, *Zabezpieczenie roszczeń w Konwencji z Lugano*, PiP 2003/10, s. 88 i n., oraz P. Grzegorzczuk, *Zabezpieczenie roszczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego Nr 1215/2012 (Bruksela Ia)* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 147–172.

7. Postępowanie zabezpieczające pozostaje zawsze w związku z określonym postępowaniem rozpoznawczym, które jest w toku lub też ma być wszczęte w terminie określonym w art. 733, w przypadku gdy zabezpieczenia udzielono jeszcze przed wszczęciem postępowania w sprawie. Stanowi to przejaw pomocniczego charakteru tego postępowania wobec toczącego się procesu lub postępowania co do istoty sprawy prowadzonego w trybie nieprocesowym. Naturalną konsekwencją takiego związku jest udział w postępowaniu zabezpieczającym tych samych stron co – przykładowo – strony w procesie.

Treść art. 730¹ § 1 przewiduje, że udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania. Przepis ten stanowi zatem wyrażnie, że uprawnionym w rozumieniu przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające może być nie tylko powód lub wnioskodawca w postępowaniu nieprocesowym. Artykuł 730¹, określając podmioty uprawnione do żądania udzielenia zabezpieczenia, wskazuje osobę uprawnionego jako strony czynnej w postępowaniu zabezpieczającym. Odrębnym zagadnieniem jest oznaczenie pełnego kręgu osób uprawnionych do złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia. W postępowaniu zabezpieczającym, z uwagi na treść art. 13 § 2, stosuje się odpowiednio przepisy o procesie, które dopuszczają dokonywanie czynności procesowych nie tylko przez strony. Według poglądu wyrażonego przez E. Wengerka, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1998, s. 22, z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia, prócz samego uprawnionego, może wystąpić także prokurator, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego (art. 7), niezależnie od tego, czy to on wniósł pozew w sprawie. Wniosek o zabezpieczenie mogą wnieść także interwenient uboczny, który – według art. 79 – jest uprawniony do dokonywania wszelkich czynności procesowych dopuszczalnych według stanu sprawy, oraz organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 8. Pogląd ten jest powszechnie akceptowany w literaturze, a lista podmiotów, które mogą złożyć wniosek o udzielenie zabezpieczenia, jest znacznie szersza i obejmuje w szczególności także Rzecznika Praw Obywatelskich (zob. lista uprawnionych podmiotów przytaczana przez T. Erecińskiego [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, T. Ereciński, t. 3, 2006, s. 406, oraz J. Jagiełę [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 456–457).

8. Podstawową funkcją postępowania zabezpieczającego jest zapewnienie uprawnionemu (najczęściej wierzycielowi) ochrony w związku z możliwymi niekorzystnymi skutkami, które mogą nastąpić podczas rozpoznawania sprawy przez sąd. W przypadku braku zabezpieczenia dopiero orzeczenie kończące postępowanie w sprawie stwarza możliwość wykorzystania go przez osobę uprawnioną w celu realizacji jej uprawnień, co może oznaczać istotne przesunięcie w czasie momentu wykonania orzeczenia. Uzyskanie zabezpieczenia zezwala na zniwelowanie niekorzystnych następstw uzyskania ostatecznego rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w terminie późniejszym niż samo wszczęcie postępowania. Może również stanowić odpowiedź na działanie obowiązanego szkodzące usprawiedliwionym interesom uprawnionego.

Uzyskanie zabezpieczenia stwarza ochronę prawną o charakterze tymczasowym, przebiegającą w zasadzie równolegle z toczącym się postępowaniem sądowym i obejmującą okres trwania tego postępowania. Według rozwiązania przyjętego w art. 754¹ § 1 i art. 757 zasadą jest bowiem, że zabezpieczenie upada po upływie 2 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie, które podlegało zabezpieczeniu.

Istotny wyjątek stanowi jedynie możliwość uzyskania zabezpieczenia po powstaniu tytułu wykonawczego w odniesieniu do roszczeń o świadczenia, których termin spełnienia jeszcze nie nastąpił (art. 730 § 2). Możliwość orzekania o zabezpieczeniu po zakończeniu procesu jest zatem wyłączona w większości spraw, w których zabezpieczenie jest dopuszczalne na wcześniejszym etapie postępowania.

W art. 730 § 2 przewidziano możliwość udzielenia zabezpieczenia do momentu uzyskania tytułu wykonawczego, a nie tytułu egzekucyjnego, mimo że w art. 754¹ § 1 przyjęto, iż zabezpieczenie upada po upływie 2 miesięcy od powstania takiego tytułu, a w sprawach wymienionych w art. 754¹ § 2, że skutek ten następuje nawet szybciej (po upływie miesiąca). Za takim rozwiązaniem przemawia istnienie pozasądowych tytułów egzekucyjnych (por. art. 777). W tym przypadku wierzyciel dysponujący tytułem egzekucyjnym (np. aktem notarialnym, w którym dłużnik poddał się egzekucji) może nie mieć możliwości zabezpieczenia roszczenia stwierdzonego w takim tytule przed jego powstaniem. Zachodzi zatem potrzeba dopuszczenia zabezpieczenia także na rzecz podmiotów dysponujących tytułami egzekucyjnymi. Dał temu wyraz Sąd Najwyższy w postanowieniu z 24.02.1999 r., III CKN 182/98, OSNC 1999/9, poz. 157, przyjmując, że wnioskodawca będący zarazem wierzycielem może w postępowaniu klauzulowym domagać się wydania zarządzenia tymczasowego (obecnie postanowienia o zabezpieczeniu) przez nakazanie wpisu w księdze wieczystej zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości do czasu zakończenia postępowania klauzulowego.

Ramy czasowe, w których możliwe jest zabezpieczenie, podkreślają zatem także na ogół służebną rolę postępowania zabezpieczającego wobec postępowania rozpoznawczego.

Funkcją postępowania zabezpieczającego jest również ułatwienie sytuacji uprawnionego w postępowaniu egzekucyjnym, jeżeli przedmiotem postępowania sądowego i zabezpieczenia jest roszczenie, które nadaje się do przymusowego wykonania. Czynności podjęte przy wykonaniu tytułu zabezpieczającego mogą mieć znaczenie nie tylko dla zapewnienia wykonalności orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, na którą to funkcję zabezpieczenia wskazywał wcześniej art. 730 § 1, a obecnie art. 730¹ § 2, ale mogą służyć również usprawnieniu postępowania egzekucyjnego po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu egzekucyjnego. Przykładem wskazującym na kontynuację w postępowaniu egzekucyjnym czynności dokonanych wcześniej w postępowaniu zabezpieczającym są np. art. 754¹ i 1064⁷.

Mimo obowiązującej w postępowaniu zabezpieczającym zasady, że zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, wynikającej z treści art. 731, zabezpieczenie nie może w ograniczonym zakresie służyć również uzyskaniu świadczenia pieniężnego przez osobę uprawnioną. Wskazuje na to wyraźnie regulacja zawarta w art. 753, 753¹ i 754.

9. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie regulują zagadnień proceduralnych związanych z prowadzeniem postępowania zabezpieczającego w sposób wyczerpujący i w wielu kwestiach konieczne jest stosowanie w tym postępowaniu, na podstawie art. 13 § 2, rozwiązań dotyczących postępowania rozpoznawczego. Jednocześnie nie budzi wątpliwości, że część przepisów dotyczących postępowania rozpoznawczego nie znajduje zastosowania w postępowaniu zabezpieczającym. Należą do nich przepisy o wznowieniu postępowania.

W literaturze wyrażono również pogląd, że ze względu na cel i charakter postępowania zabezpieczającego nie stosuje się w nim przepisów o zawieszeniu postępowania (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 391; J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 436). Poglądy te nawiązują do stanowiska Sądu Najwyższego wynikającego z orzeczenia z 20.09.1961 r., IV CZ 27/61, NP 1962/7–8, s. 1086 i n., z aprobowaną glosą E. Wengerka. Wystąpienie przesłanek zawieszenia postępowania, określonych w art. 174–178, nie stanowi podstawy do zawieszenia postępowania zabezpieczającego. Zawieszenie postępowania w sprawie nie sprzeciwia się również możliwości orzekania o zabezpieczeniu (por. uchwała SN z 16.10.1972 r., III CZP 67/72, OSP 1973/5, poz. 87).

Należy wykluczyć także możliwość zawieszenia postępowania zabezpieczającego prowadzonego przez organ egzekucyjny na podstawie art. 818–821, chociaż art. 743 § 1 przy wykonaniu zabezpieczenia nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym. W praktyce odesłanie to dotyczy jedynie przepisów odnoszących się do początkowego etapu prowadzenia egzekucji. Wynika to np. z art. 747, który

w przypadku zabezpieczeń wykonywanych w drodze egzekucji ogranicza je do samego zajęcia ruchomości, wierzytelności i praw. Podobnie sytuacja wygląda przy zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych.

Należy również podkreślić, że w wypadku zawieszenia postępowania egzekucyjnego zajęcie i jego skutki nie mogą być wyłączone (por. art. 821 § 2).

Istnieje natomiast możliwość stosowania odpowiednio przepisów o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego w wypadku wykonywania zabezpieczenia prowadzącego do zaspokojenia uprawnionego, co dopuszczają przepisy art. 753, 753¹ i 754. Postępowanie prowadzone wówczas przez organ egzekucyjny w istocie nie różni się bowiem od postępowania egzekucyjnego.

10. W literaturze przeważał początkowo pogląd, że przepisy o postępowaniu zabezpieczającym nie mają zastosowania do roszczeń o zwrot kosztów procesu (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 396; J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 445). Dla uzasadnienia tego poglądu były podnoszone argumenty wskazujące na akcesoryjny charakter roszczenia o zwrot kosztów procesu oraz uzależnienie jego istnienia od wyniku sprawy. Autorzy prezentujący to stanowisko odwołują się również do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 3.06.1971 r., I CZ 57/71, LEX nr 4751, z aprobującą glosą W. Broniewicza, *Glosa do postanowienia SN z 3.06.1971 r., I CZ 57/71*, OSP 1972/6, poz. 105.

Podstawowym argumentem, który posłużył Sądowi Najwyższemu do zajęcia powołanego wyżej stanowiska, było odwołanie się do treści obowiązującego wcześniej art. 730 § 1. Przepis ten stanowił, że zabezpieczenia można się domagać w celu zabezpieczenia roszczenia, które jest dochodzone. Na tle tego przepisu Sąd Najwyższy stwierdził, że z jego unormowania wynika, iż przedmiotem zabezpieczenia może być tylko to, co jest przedmiotem powództwa lub wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe, a celem zabezpieczenia jest zapewnienie powodowi lub wnioskodawcy realizacji wyroku orzekającego o jego roszczeniu albo postanowienia kończącego co do istoty postępowanie nieprocesowe. Sąd Najwyższy uznał, że roszczenie o zwrot kosztów procesu nie może być przedmiotem powództwa i wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego, stąd stwierdzenie o ich akcesoryjnym charakterze uznał za istotny argument przemawiający przeciwko możliwości ich zabezpieczenia.

Tymczasem jednym z podstawowych założeń zmian dokonanych w postępowaniu zabezpieczającym było poszerzenie możliwości udzielenia zabezpieczenia. Obecnie wskazuje na to wyrażnie art. 730 § 1 poprzez stwierdzenie, że zabezpieczenie

może być udzielone w każdej sprawie cywilnej. Przepis ten nie ogranicza zabezpieczenia do dochodzonych w procesie roszczeń, jak czynił to art. 730 § 1 w dawnym brzmieniu.

Jedynie posiłkowym argumentem, którego użył Sąd Najwyższy w powołanym wyżej postanowieniu z 3.06.1971 r., było stwierdzenie, że roszczenie o zwrot kosztów procesu zależy od wyniku końcowego rozstrzygnięcia w sprawie i wówczas dopiero staje się aktualne orzekanie o tym roszczeniu. Fakt, że roszczenie o zwrot kosztów procesu zależy od wyniku sprawy, nie rzutuje jednak na ocenę jego wiarygodności, w ten sposób, że jest ona wyłączona. Jeżeli bowiem sąd uznaje za wiarygodne dochodzone roszczenie, które zabezpiecza, to tym samym można uznać za wiarygodne zależne od niego roszczenie o zwrot kosztów procesu.

W obowiązującym obecnie stanie prawnym nie ma zaś przeszkód do dokonania zabezpieczenia roszczeń jeszcze niewymagalnych (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 396; A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubecki, 2005, s. 1048).

Aktualnie w literaturze szerzej prezentowane jest stanowisko, że przepisy o postępowaniu zabezpieczającym mają zastosowanie do roszczeń o zwrot kosztów procesu (zob. np. M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2013).

Przy ocenie dopuszczalności zabezpieczenia kosztów procesu nie można pominąć także treści art. 736 § 3. Przepis ten stanowi, że suma zabezpieczenia może obejmować przewidywane koszty postępowania. Wskazanie przez uprawnionego sumy zabezpieczenia przy dochodzeniu roszczeń pieniężnych nie ogranicza się do faktu zadośćuczynienia wymogom formalnym wniosku o udzielenie zabezpieczenia (art. 736 § 1). Suma zabezpieczenia może bowiem faktycznie określać także zakres żadanego zabezpieczenia (por. w tym zakresie uwagi do art. 736). Nadto jej złożenie przez obowiązującego na rachunek depozytowy Ministra Finansów powoduje upadek zabezpieczenia z mocy prawa (art. 742 § 1). Jeżeli zatem dla osiągnięcia celu w postaci upadku zabezpieczenia obowiązany musi złożyć kwotę obejmującą także koszty postępowania składające się na sumę zabezpieczenia i jednocześnie objęcie tych kosztów sumą zabezpieczenia wyznacza zakres zabezpieczenia, to nie sposób zakładać, że koszty postępowania nie są wówczas objęte postanowieniem o udzieleniu zabezpieczenia.

Należy zatem przyjąć, że w obecnym stanie prawnym koszty postępowania podlegają zabezpieczeniu. Treść art. 736 § 3, odnosząca się do przewidywanych kosztów postępowania, potwierdza jednocześnie ocenę, że zabezpieczenie może obejmować roszczenia niewymagalne.

11. Co do zabezpieczenia kosztów w procesie od powoda cudzoziemca por. uwagi do art. 1119–1128.

Art. 730¹. [Legitymacja czynna; interes prawny]

§ 1. Udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia.

§ 2. Interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie.

§ 2¹. Interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia uważa się za uprawdopodobniony, gdy żądającym zabezpieczenia jest powód dochodzący należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, w przypadku gdy wartość tej transakcji nie przekracza siedemdziesięciu pięciu tysięcy złotych, a dochodzona należność nie została uregulowana i od dnia upływu terminu jej płatności upłynęły co najmniej trzy miesiące.

§ 3. Przy wyborze sposobu zabezpieczenia sąd uwzględni interesy stron lub uczestników postępowania w takiej mierze, aby uprawnionemu zapewnić należytą ochronę prawną, a obowiązanego nie obciążać ponad potrzebę.

1. Możliwości uzyskania zabezpieczenia nie posiadają tylko te podmioty, z których inicjatywy wszczynane jest postępowanie w sprawie. Artykuł 730¹ § 1 wskazuje wyraźnie, że udzielenia zabezpieczenia mogą się domagać strony w procesie oraz wnioskodawca i uczestnicy postępowania nieprocesowego. Dotyczy to także interwenientów głównych. Artykuł 730¹ § 1 poprzez określenie podmiotów, które mogą uzyskać zabezpieczenie, wskazuje pośrednio osobę uprawnionego jako strony czynnej w postępowaniu zabezpieczającym. Odrębnym zagadnieniem jest oznaczenie kręgu osób uprawnionych do złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia. W postępowaniu zabezpieczającym, z uwagi na treść art. 13 § 2, stosuje się odpowiednio przepisy o procesie, które dopuszczają dokonywanie czynności procesowych nie tylko przez strony. Według poglądu wyrażonego przez E. Wengerka, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, 1998, s. 22, z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia, oprócz uprawnionego, może wystąpić także prokurator, jeżeli w jego ocenie wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego (art. 7), niezależnie od tego, czy to on wniósł pozew w sprawie. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia może złożyć także interwenient uboczny, który – stosownie do art. 79 – jest uprawniony do dokonywania wszelkich czynności procesowych dopuszczalnych według stanu sprawy, a także organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 8. Pogląd ten jest powszechnie akceptowany w lite-

raturze, a lista podmiotów, które mogą złożyć wniosek o udzielenie zabezpieczenia, jest znacznie szersza i obejmuje w szczególności Rzecznika Praw Obywatelskich (por. lista uprawnionych podmiotów, którą w literaturze przytacza T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 406, oraz J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 456–457).

2. Wśród przesłanek udzielenia zabezpieczenia komentowany przepis wymienia uprawdopodobnienie roszczenia oraz istnienie interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia. Znaczenie interesu prawnego dla potrzeb postępowania zabezpieczającego wyjaśnia § 2. Ustawa nie precyzuje natomiast, w jakim znaczeniu użyte zostało w art. 730¹ pojęcie roszczenia.

Do możliwości zabezpieczenia podobnie rozumianego roszczenia odwoływał się wcześniej także art. 730. Znaczenie roszczenia w ujęciu tego przepisu było przedmiotem rozbieżnych ocen w literaturze. Część autorów uważała, że roszczenie na gruncie dawnego art. 730 oznaczało roszczenie materialnoprawne, będące rodzajem uprawnienia przysługującego wierzycielowi wobec dłużnika. W tym ujęciu uprawnienie przysługujące wierzycielowi, wynikające wprost z prawa podmiotowego lub będące skutkiem jego naruszenia (w przypadku praw podmiotowych bezwzględnych), upoważniało go do żądania określonego zachowania ze strony dłużnika.

Część autorów uważała natomiast, że roszczenie w ujęciu dawnego art. 730 należy rozumieć jako roszczenie procesowe. Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające przeważa ocena, że przedmiotem zabezpieczenia jest roszczenie procesowe (por. J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 440, oraz J. Jagieła, *Sądowe postępowanie zabezpieczające w praktyce komorniczej po zmianach w przepisach kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2004/7–9, s. 31–33). Podobnie problem ten jest postrzegany także przy ocenie dopuszczalności drogi sądowej.

3. Według ustawodawcy interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia należy oceniać w dwóch płaszczyznach. Istnieje on m.in. wówczas, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia. Tak rozumiany interes prawny wiąże się z funkcją konserwacyjną postępowania zabezpieczającego i służy ochronie wierzyciela, który pragnie zagwarantować sobie możliwość zaspokojenia w trybie egzekucyjnym roszczenia dochodzonego przed sądem. Z tego punktu widzenia art. 730¹ § 1 stwarza uprawnionemu możliwość łatwiejszego uzyskania zabezpieczenia niż obowiązujący poprzednio art. 730 § 1. Prostsze jest bowiem uprawdopodobnienie, że brak zabezpieczenia poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia, niż wykazanie, że brak zabezpieczenia może pozbawić wierzyciela zaspokojenia, czego wymagał art. 730 § 1. Uwaga ta odnosi się również do drugiego

znaczenia interesu prawnego, istniejącego w sytuacji, kiedy zabezpieczenie ma służyć osiągnięciu celu postępowania w sprawie. Ta przesłanka udzielenia zabezpieczenia powinna być brana pod uwagę w sprawach, w których orzeczenia kończące postępowanie w sprawie nie podlegają wykonaniu w trybie egzekucyjnym. Dotyczy to np. szerokiej kategorii spraw procesowych o ustalenie i ukształtowanie prawa, których charakter nie zezwala na traktowanie zapadłych w nich orzeczeń sądowych jako tytułów egzekucyjnych oraz wielu innych spraw, szczególnie z zakresu prawa rodzinnego, które również nie mają takiego charakteru. Poprzednio obowiązujący art. 730 § 1 dopuszczał możliwość zabezpieczenia jedynie w przypadku, gdy wydanie zarządzenia tymczasowego było konieczne do zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie. Dopuszczalność zabezpieczenia w celu zapewnienia osiągnięcia celu postępowania prowadzi zatem do poszerzenia katalogu spraw, w których możliwe jest uzyskanie zabezpieczenia. Pozwala bowiem na odejście od oceny podstaw do zabezpieczenia wyłącznie w kategorii możliwości zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie.

Artykuł 730¹ pojęcie interesu prawnego ujmuje zatem dość szeroko, co w praktyce oznacza możliwość powoływania się przez uprawnionego na wiele okoliczności, które mogą uzasadniać udzielenie zabezpieczenia. Najczęściej będzie to wskazywanie na zagrożenie wyzbycia się majątku przez obowiązane, nieregulowanie zobowiązań, nieracjonalne obchodzenie się z majątkiem czy na grożącą obowiązanemu upadłość.

4. Pojęcie interesu prawnego w postępowaniu zabezpieczającym nie jest tożsame ze znaczeniem interesu prawnego w ujęciu innych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (zob. art. 189, który stanowi podstawę powództwa o ustalenie prawa, oraz art. 79, określający przesłanki dopuszczalności interwencji ubocznej). Na gruncie art. 189 interes prawny jest rozumiany jako potrzeba usunięcia stanu niepewności co do istnienia prawa lub stosunku prawnego, co wymaga ich stwierdzenia w orzeczeniu sądowym. Pojęcie interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia należy zaś wiązać z celem tego postępowania i daje temu wyraz art. 730¹ § 2.
5. Wymóg uprawdopodobnienia roszczenia odpowiada obowiązкови uprawdopodobnienia wiarygodności roszczenia, na który wskazywał wcześniej art. 730 § 1. Uprawdopodobnienie roszczenia w postępowaniu zabezpieczającym, przy uwzględnieniu treści art. 243, należy rozumieć w ten sposób, że uprawniony powinien przedstawić i należycie uzasadnić twierdzenia, które stanowią podstawę dochodzonego roszczenia. Uprawdopodobnienie dotyczy w praktyce dwóch aspektów. Odnosi się ono zarówno do okoliczności faktycznych, na których opiera się roszczenie i które powinny być przedstawione, a ich istnienie prawdopodobne w świetle dowodów oferowanych przez uprawnionego, jak i do podstawy prawnej roszczenia, która powinna być również prawdopodobna w tym znaczeniu, że dochodzone roszczenie znajduje podstawę normatywną.

Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 9.09.1961 r., IV CZ 54/61, OSNC 1963/6, poz. 114, stwierdził, że sąd w postępowaniu zabezpieczającym jest uprawniony oceniać wagę przesłanek uwiarygodniających roszczenie przez ich porównanie z przesłankami, które podważają uprawdopodobnienie powództwa. Przy badaniu, czy roszczenie jest wiarygodne, sąd powinien uwzględnić także znajdujący się w aktach sprawy materiał, który podaje w poważną wątpliwość okoliczności mające uprawdopodobnić żądanie. Stanowisko to wskazuje, że sposób oceny wiarygodności roszczenia powinien być uzależniony od stanu materiału dowodowego w sprawie, a zatem wpływ na sposób oceny wiarygodności roszczenia ma również to, czy wniosek o udzielenie zabezpieczenia został zgłoszony w toku postępowania, po przeprowadzeniu chociażby częściowo dopuszczonych przez sąd dowodów. Wskazuje na to także treść art. 738.

W postanowieniu z 2.12.1968 r., I CZ 10/68, OSNC 1969/7–8, poz. 145, Sąd Najwyższy stwierdził z kolei, że ocena wiarygodności roszczenia o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w aspekcie zasadności wniosku o zabezpieczenie powództwa wymaga rozważenia, czy wiarygodność ta jest usprawiedliwiona podstawą powództwa, nie zaś tym, czy wszczęta egzekucja jest prowadzona prawidłowo; na nieprawidłowe bowiem czynności komornika służy skarga (art. 767), której zadaniem jest te nieprawidłowości usunąć.

Dodany przez ustawę z 19.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych (Dz.U. poz. 1649) art. 730¹ § 2¹ znacząco ułatwia uzyskanie zabezpieczenia przy dochodzeniu zapłaty części należności z tytułu transakcji handlowych w rozumieniu ustawy z 8.03.2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 935 ze zm.), z punktu widzenia przesłanki w postaci interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia. W przypadku gdy wartość transakcji nie przekracza 75 tys. zł, a dochodzona należność nie została uregulowana i od dnia upływu terminu jej płatności upłynęły co najmniej 3 miesiące, art. 730¹ § 2¹ wprowadza rodzaj domniemania, że interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia „uważa się za uprawdopodobniony”. Oznacza to, że uprawniony dla uzyskania zabezpieczenia ma obowiązek jedynie uprawdopodobnienia roszczenia.

6. Artykuł 730¹ § 3 reguluje inną materię niż dopuszczalność zabezpieczenia w aspekcie podmiotowym i określenie przesłanek zabezpieczenia. Dotyczy on zasadniczo już końcowego etapu orzekania o zabezpieczeniu, kiedy to sąd rozstrzyga o wyborze sposobu zabezpieczenia. Zagadnienie wyboru sposobu zabezpieczenia występuje jednak również w aspekcie wymaganej treści wniosku o udzielenie zabezpieczenia (zob. szerzej uwagi do art. 736). Obecnie obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie zawierają regulacji odpowiadającej treści dawnego art. 739 § 2, który dopuszczał wyrażnie stosowanie równocześnie kilku sposobów zabezpieczenia. Taka możliwość, przy uwzględnieniu ogólnych zasad obowiązujących w postępowaniu sądowym, ist-

nieje nadal i wybór przez sąd sposobu zabezpieczenia może dotyczyć również rodzaju zastosowanych sposobów zabezpieczenia.

7. Stwierdzenie, że sąd ma dokonać takiego wyboru sposobu zabezpieczenia, aby uwzględnić interesy stron i uczestników postępowania w stopniu, który zapewni uprawnionemu należytą ochronę, a obowiązane nie obciąży ponad potrzebę, rodzi pytanie o obowiązywanie w postępowaniu zabezpieczającym zasady związania sądu treścią wniosku o udzielenie zabezpieczenia w zakresie żadanego sposobu zabezpieczenia i nakazuje rozważenie, czy sąd, kierując się treścią art. 730¹ § 3, może zastosować sposób zabezpieczenia, który nie został wskazany we wniosku o udzielenie zabezpieczenia.

Za poglądem o związaniu sądu treścią wniosku o udzielenie zabezpieczenia przemawia kilka argumentów. Po pierwsze, na podstawie art. 13 § 2 w postępowaniu zabezpieczającym stosuje się odpowiednio zasady rządzące postępowaniem rozpoznawczym, gdzie na gruncie regulacji zawartej w art. 321 obowiązuje zakaz orzekania ponad żądanie i związanie sądu treścią żądania. Po drugie, art. 736 § 1, który określa warunki formalne wniosku o udzielenie zabezpieczenia, wymaga, aby uprawniony wskazał sposób zabezpieczenia. Świadczy to o znaczeniu określenia sposobu zabezpieczenia przez uprawnionego przy rozpoznawaniu wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Najistotniejszym argumentem za związaniem sądu treścią wniosku o udzielenie zabezpieczenia jest jednak brzmienie art. 738. Przepis ten stwierdza, że sąd rozpoznaje wniosek o udzielenie zabezpieczenia w jego granicach, biorąc za podstawę orzeczenia materiał zebrany w sprawie.

Należy zatem przyjąć, że art. 730¹ § 3 znajduje zastosowanie przede wszystkim przy określaniu przez sąd sposobu zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych (przepis ten jest nieomal dosłownym powtórzeniem dawnego § 2 art. 755), przy dokonywaniu przez sąd zabezpieczenia z urzędu oraz w przypadku, gdy uprawniony złoży wniosek, w którym będzie się domagał udzielenia zabezpieczenia kilkoma sposobami.

Art. 731. [Zakres zabezpieczenia]

Zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

1. Komentowany przepis wprowadza jako zasadę zakaz stosowania takiej formy zabezpieczenia, która zmierza do zaspokojenia zabezpieczonego roszczenia. Reguła ta niewątpliwie służy ochronie interesów obowiązane i uwzględnia charakter oraz funkcję postępowania zabezpieczającego, którego celem jest udzielenie uprawnionemu ochrony prawnej o tymczasowym charakterze. Stosowanie zabezpieczenia w takiej formie,

która stanowiłaby zaspokojenie dochodzonego w postępowaniu sądowym roszczenia, oznaczałoby uzyskanie przez uprawnionego ochrony prawnej zrównanej ze skutkami orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie jeszcze przed ostatecznym rozstrzygnięciem sporu sądowego. Prowadziłoby to do nadmiernego uprzywilejowania uprawnionego i stwarzało jednocześnie zagrożenie interesów obowiązanego, wynikające z ryzyka wykonania obowiązku nałożonego przez sąd przy dokonaniu zabezpieczenia. Tego rodzaju ryzyko jest widoczne szczególnie w przypadku dochodzenia roszczeń polegających na obowiązku spełnienia świadczenia.

W przypadku świadczeń pieniężnych zasada określona w art. 731 została dodatkowo uwzględniona w treści art. 747. Przepis ten został bowiem skonstruowany w taki sposób, że zawiera wyczerpujące wyliczenie dopuszczonych przez ustawę sposobów zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, a nadto zostały one określone w taki sposób, że wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu, w którejkolwiek z form określonych w tym przepisie, nie prowadzi do zaspokojenia zabezpieczonego roszczenia pieniężnego. Powyższa uwaga odnosi się do tzw. konserwacyjnych sposobów zabezpieczenia roszczeń pieniężnych przewidzianych w tym przepisie. Ich stosowanie oznacza w praktyce, że nie ma potrzeby dokonywania oceny, czy zastosowanie tych form zabezpieczenia może prowadzić do zaspokojenia roszczenia pieniężnego.

2. Przewidziana w art. 731 możliwość uregulowania w przepisach szczególnych dopuszczalności takiej formy zabezpieczenia roszczenia, która może zmierzać do jego zaspokojenia, została uwzględniona w odniesieniu do roszczeń pieniężnych określonych w art. 753, 753¹ i 754. Przepisy te stwarzają możliwość zabezpieczenia, które polega na zobligowaniu obowiązanego do zapłaty na rzecz uprawnionego określonej sumy pieniężnej, co zasadniczo odpowiada treści dochodzonego roszczenia. Tymczasowość udzielonej uprawnionemu ochrony prawnej wyraża się w tym wypadku bądź w jej udzieleniu na zamknięty okres, związany z czasem trwania postępowania, bądź uwzględnieniu w ramach zabezpieczenia jedynie części dochodzonego roszczenia. Inny jest również skutek obowiązku spełnienia świadczenia na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia. Świadczenie to może bowiem podlegać zwrotowi na rzecz obowiązanego na podstawie art. 410 k.c., jeżeli ostateczny wynik postępowania okaże się dla uprawnionego niekorzystny (por. także uwaga 8 do art. 746).

W przypadku zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych przepisem szczególnym, wprowadzającym wyjątek od zasady wynikającej z art. 731, jest art. 755 § 2¹.

3. Do przepisów szczególnych przewidujących możliwość zabezpieczenia nowacyjnego należy również art. 152 ust. 1 ustawy z 9.06.2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1064 ze zm.). Przewiduje on możliwość nakazania przedsiębiorcy, aby wypłacił uprawnionemu niezbędną kwotę pieniężną w celu zapobieżenia szkodzie.

4. Zastosowanie art. 753 lub 753¹ nie wyłącza możliwości zabezpieczenia równoległe roszczenia pieniężnego w inny sposób, przewidziany w art. 747. Wynika to z zasady, że dla zapewnienia uprawnionemu należytej ochrony dopuszczalne jest stosowanie kilku sposobów zabezpieczenia, z zastrzeżeniem jednak, by obowiązane nie obciążać ponad potrzebę (art. 730¹ § 3), co należy uwzględnić przy wyborze sposobów zabezpieczenia. Taka metoda zabezpieczenia roszczenia pieniężnego spełnia dodatkowo inny cel, związany z zapewnieniem wykonalności orzeczenia.
5. Artykuł 731, który ma zastosowanie do wszystkich przypadków zabezpieczenia, winien być oceniany szczególnie wnikliwie w wypadku zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, ponieważ regulacja dotycząca sposobu ich zabezpieczenia, zawarta w art. 755, nie spełnia tej samej funkcji co przepis art. 747 przy zabezpieczeniu roszczeń pieniężnych, mimo że przy określeniu sposobu zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych znalazło się odesłanie do odpowiedniego stosowania tego przepisu. Wynika to z faktu, że zastosowanie części sposobów zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, uwzględniające ograniczenie wynikające z art. 731, w przypadku roszczeń niepieniężnych może zmniejszać do zaspokojenia określonego roszczenia niepieniężnego, np. zajęcia ruchomości w procesie o jej wydanie.

Jak podkreślił zasadnie A. Jakubecki, *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubecki, 2005, s. 1056, w przypadku zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, przy stosowaniu reguły określonej w art. 731, należy uwzględnić cel zabezpieczenia. Jeżeli jest nim zapewnienie wymagalności orzeczenia w drodze egzekucji, to reguła ta powinna być bezwzględnie przestrzegana, tym bardziej że art. 755 nie wymienia w sposób wyczerpujący dopuszczalnych sposobów zabezpieczenia. W przypadku gdy celem zabezpieczenia nie jest zapewnienie wykonalności przyszłego orzeczenia, zabezpieczenie może praktycznie nie różnić się od sposobu orzekania o roszczeniu niepieniężnym w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Art. 732. [Zabezpieczenie na wniosek i z urzędu]

Zabezpieczenie udzielane jest na wniosek, a w wypadkach, w których postępowanie może być wszczęte z urzędu – także z urzędu.

1. Według brzmienia art. 732 zabezpieczenie jest co do zasady udzielane na wniosek, a zabezpieczenie z urzędu jest możliwe w przypadku, gdy postępowanie w sprawie może być wszczęte z urzędu. W praktyce udzielenie zabezpieczenia z urzędu jest dopuszczalne także w sytuacjach określonych w przepisach szczególnych. Przewidują one również inny sposób powstania tytułów zabezpieczających. W świetle art. 492 § 1 wydanie przez sąd nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym prowadzi do powstania tytułu zabezpieczającego z mocy ustawy. Podobną regulację przewidywał art. 479^{19a}

w odniesieniu do wyroków sądów gospodarczych. Przepis ten został uchylony w wyniku nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej na podstawie nowelizacji z 2011 r. Jednak na mocy nowelizacji z 2019 r. przywrócono postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych. Dodany przez tę ustawę art. 458¹³ nakazuje odpowiednie stosowanie art. 492 § 1 i 2 do wyroku sądu pierwszej instancji, wydanego w sprawie gospodarczej, zasądzającego świadczenie w pieniądzu lub rzeczach zamiennych.

Artykuł 732 nie określa podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia, jego formy oraz etapu postępowania, na którym możliwe jest domaganie się zabezpieczenia. Kwestie te regulują inne przepisy, a w szczególności art. 730¹, 736 i 730 § 2.

Wszczęcie postępowania zabezpieczającego z urzędu możliwe jest w tych sprawach, które mogą być również wszczęte z urzędu. Należą do nich sprawy opiekuńcze (art. 570). Możliwość wszczęcia z urzędu postępowania o zabezpieczenie spadku nie ma natomiast większego znaczenia dla stosowania art. 730–757, ponieważ przepisy o zabezpieczeniu spadku kwestie związane z prowadzeniem tego postępowania regulują odrębnie w sposób kompleksowy i nie stosuje się w tym postępowaniu przepisów o postępowaniu zabezpieczającym.

Przy udzieleniu zabezpieczenia z urzędu sąd nie tylko jest zobowiązany ocenić istnienie przesłanek udzielenia zabezpieczenia, lecz także winien uwzględnić ogólne zasady dotyczące zabezpieczenia, np. co do sposobu zabezpieczenia, przy czym korzysta tu z większej swobody niż w przypadku wniosku o zabezpieczenie, ponieważ nie jest związany jego treścią (art. 738) i terminem przewidzianym dla jego rozpoznania (art. 737).

Udzielenie przez sąd zabezpieczenia z urzędu, a tym bardziej możliwość udzielenia takiego zabezpieczenia, nie pozbawia uprawnionego prawa zgłoszenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Wydane przez sąd działający z urzędu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia uprawniony może uznać za niewystarczające zarówno co do formy, jak i zakresu zabezpieczenia.

Wymaga podkreślenia, że uchylenie art. 443 oraz zmiana art. 753 istotnie ograniczyły możliwość orzekania o zabezpieczeniu z urzędu. Przepisy te przewidywały wcześniej możliwość wszczęcia z urzędu postępowania dotyczącego zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych, co w praktyce stanowiło najczęstsze przypadki udzielania zabezpieczenia z urzędu.

2. Dla określenia podmiotów legitymowanych do wystąpienia z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia podstawowe znaczenie ma art. 730¹ § 1. Stanowi on, że tego rodzaju

wniosek może złożyć każda strona i uczestnik postępowania (w tym zakresie por. uwagi do tego przepisu).

3. Zgodnie z brzmieniem art. 730 § 2 sąd może udzielić zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania lub w jego toku. Oznacza to, że odpowiednio także wniosek o dokonanie zabezpieczenia może być zgłoszony jeszcze przed wszczęciem postępowania w sprawie lub później – w toku postępowania, a nawet po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego, w przypadku zabezpieczenia roszczeń o świadczenia, których termin spełnienia jeszcze nie nastąpił. Jeżeli wniosek o udzielenie zabezpieczenia nie jest zawarty w piśmie wszczynającym postępowanie, to podlega wówczas dodatkowo opłacie sądowej (por. uwagi do art. 745).
4. Złożenie wniosku o udzielenie zabezpieczenia powoduje konieczność dokonania jego oceny w sposób zbliżony do badania pisma wszczynającego postępowanie w sprawie (pod kątem właściwości sądu, zachowania wymogów formalnych wniosku, dopuszczalności drogi sądowej), a w konsekwencji także wydania odpowiednich zarządzeń (wezwanie do usunięcia braków) lub orzeczeń (zwrot, odrzucenie wniosku). Wątpliwość może budzić odpowiednie stosowanie do oceny wniosku o udzielenie zabezpieczenia przepisów o zawisłości sporu i powadze rzeczy osądzonej. Z uwagi na treść art. 13 § 2 w postępowaniu zabezpieczającym muszą zachodzić ogólne przesłanki procesowe, takie jak zdolność sądowa i procesowa czy dopuszczalność drogi sądowej. W literaturze dominuje jednak pogląd, że w postępowaniu zabezpieczającym niektóre przesłanki procesowe mają odmienną treść albo w ogóle nie wchodzą w grę, np. *res iudicata* (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 393, oraz A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubecki, 2005, s. 1045). Co do powagi rzeczy osądzonej art. 199 § 1 pkt 2 w zasadzie nie będzie miał zastosowania, oddalenie bowiem wniosku o udzielenie zabezpieczenia nie stanowi przeszkody do jego ponownego zgłoszenia. Podobnie będzie w sytuacji oddalenia wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia o zabezpieczeniu. W przypadku orzeczeń dokonujących zabezpieczenia powaga rzeczy osądzonej mogłaby dotyczyć wyłącznie rozstrzygnięć odnoszących się do sposobu zabezpieczenia. Należy zaś zakładać, że uprawniony, który uzyskał określony rodzaj zabezpieczenia, nie będzie ponawiał wniosku o udzielenie go w ten sam sposób. Nie da się jednak wykluczyć możliwości odrzucenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia z tego powodu. Problem ten może pojawić się w praktyce w postępowaniu nakazowym, gdyby po wydaniu nakazu zapłaty został złożony wniosek o udzielenie zabezpieczenia (por. w tym zakresie uwagi do art. 492).

Stan zawisłości sprawy może również jedynie wyjątkowo prowadzić do odrzucenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia, skoro istnieje możliwość domagania się udzielenia zabezpieczenia przy wykorzystaniu innej formy niż już zastosowana. Należy

jednak wykluczyć możliwość złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia tej samej treści przed prawomocnym rozstrzygnięciem o poprzednio złożonym wniosku. Przykładowo oddalenie postanowieniem wniosku o udzielenie zabezpieczenia i złożenie na nie zażalenia powinno wyłączać dopuszczalność orzekania o ponownie złożonym wniosku, do czasu rozstrzygnięcia zażalenia, ponieważ stwarzałoby to potencjalnie możliwość powstania dwóch sprzecznych ze sobą orzeczeń.

Art. 733. [Termin wniesienia pisma inicjującego]

Udzielając zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie, sąd wyznacza termin, w którym pismo wszczynające postępowanie powinno być wniesione pod rygorem upadku zabezpieczenia. Termin ten nie może przekraczać dwóch tygodni.

1. Złożenie przez uprawnionego wniosku o dokonanie zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie rodzi dla sądu nadającego mu bieg konieczność jego szerszej analizy niż w przypadku wniosku składanego w toku postępowania. Niezbędne jest wówczas odrębne stwierdzenie, czy sąd, do którego wpłynął wniosek, jest właściwy miejscowo i rzeczowo do jego rozpoznania, a kryterium oceny w tym zakresie stanowi właściwość tego sądu do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji (art. 734). Z tego punktu widzenia istotne jest, aby wniosek o udzielenie zabezpieczenia spełniał dodatkowo szczególny wymóg formalny w postaci zwięzłego przedstawienia przedmiotu sprawy, czego wymaga art. 736 § 2. W aktualnym stanie prawnym braki formalne wniosku o udzielenie zabezpieczenia w tym zakresie podlegają uzupełnieniu na zasadach ogólnych (zob. także uwagi do art. 738). Nadto wniosek o udzielenie zabezpieczenia złożony przed wszczęciem postępowania w sprawie podlega odrębnej opłacie sądowej (por. art. 68 i 69 u.k.s.c.). Opłata ta ma charakter stały lub stosunkowy.
2. Odrębność postępowania związanego z udzieleniem zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie wyraża się również w tym, że w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia winien być określony nie tylko sposób zabezpieczenia, lecz także termin, w którym należy wnieść pismo wszczynające postępowanie w sprawie, pod rygorem upadku zabezpieczenia. Termin ten powinien być oznaczony w taki sposób, aby nie przekraczał 2 tygodni. Jedynie w przypadku zabezpieczenia przyszłych roszczeń alimentacyjnych związanych z ustaleniem ojcostwa, o których mowa w art. 141 i 142 k.r.o., sąd, wydając postanowienie o zabezpieczeniu przed wytoczeniem powództwa, określa inaczej termin jego wytoczenia. Artykuł 754 zawiera w tym zakresie regulację szczególną, przewidującą, że termin do wytoczenia powództwa wynosi 3 miesiące od urodzenia się dziecka. Ponieważ przepis ten odsyła do odpowiedniego stosowania art. 733, należy przyjąć, że mimo istnienia w tym przypadku sztywnego terminu ustawowego powinien on być określony także w treści postanowienia, z zastrzeżeniem rygору jego niezachowania.

3. Artykuł 733, inaczej niż art. 754, nie precyzuje bliżej, od jakiego zdarzenia zakresłony przez sąd termin do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie rozpoczyna swój bieg. Przy zabezpieczeniu powództwa przed wszczęciem postępowania w sprawie wyznaczenie rozprawy dla rozpoznania wniosku jest wprawdzie możliwe, skoro art. 148 § 2 przewiduje, że sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, jednakże w praktyce tego rodzaju wnioski rozpatrywane są na posiedzeniu niejawnym. Regułą będzie zatem, że termin do wniesienia przez uprawnionego pisma wszczynającego postępowanie w sprawie będzie rozpoczynał bieg od dnia doręczenia mu postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym (por. także treść art. 164). W sytuacji gdyby sąd wyznaczył rozprawę dla rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia i wydał postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia na rozprawie, zakresłony termin do wniesienia sprawy należałoby liczyć od dnia wydania postanowienia na rozprawie.
4. Wyznaczony przez sąd termin do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie w sprawie ma charakter terminu sądowego. Rodzi to pytanie o możliwość jego przedłużenia. Według reguł obowiązujących w procesie terminy sądowe mogą być przedłużane, jeżeli odpowiedni wniosek zostanie zgłoszony przed ich upływem (art. 166). Jeżeli zatem termin do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie został wyznaczony na okres krótszy niż 2 tygodnie, to niewątpliwie sąd może wydłużyć go maksymalnie do 2 tygodni, skoro od razu ma możliwość wyznaczenia takiego terminu. W literaturze przeważa stanowisko o niedopuszczalności przedłużenia terminu określonego przez sąd na podstawie art. 733 na dalszy okres dłuższy niż 2 tygodnie (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 407, oraz A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubecki, 2005, s. 1058). Stanowisko to wydaje się uzasadnione z uwagi na skutek upływu terminu do wytoczenia powództwa określony w art. 733, który polega na upadku zabezpieczenia z mocy prawa. Spowodowana tym sytuacja, zbliżona do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego, może być w zakresie konsekwencji upływu terminu porównywana ze skutkami upływu terminu prekluzyjnego. Nadto upadek zabezpieczenia następuje z mocy prawa, najpóźniej w terminie określonym w art. 733, i rodzi poza skutkami procesowymi także skutki materialnoprawne. Może on m.in. stanowić podstawę do wytoczenia przez obowiązane powództwa o naprawienie szkody wynikającej z wykonania zabezpieczenia (art. 746). Jest to istotny argument przeciwko dopuszczalności przedłużenia określonego w art. 733 terminu, gdyż powodowałoby to utrzymanie skuteczności postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w wyniku postanowienia sądu, chociaż art. 733 przewiduje rygor upadku zabezpieczenia z mocy prawa. Uwzględniając powyższe, trudno podzielić wyrażony także w literaturze pogląd, że termin określony w art. 733 jest terminem ustawowym, przywracalnym na ogólnych zasadach.

5. Skuteczność zabezpieczenia udzielonego uprawnionemu w trybie określonym w art. 733 jest uwarunkowana wniesieniem przez niego pisma wszczynającego postępowanie w terminie określonym przez sąd. W przeciwnym razie zabezpieczenie upada wraz z upływem tego terminu. Od chwili wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia podlega natychmiastowemu wykonaniu, podobnie jak w innych przypadkach udzielenia zabezpieczenia (por. uwagi do art. 740), co umożliwia podjęcie czynności zmierzających do wykonania zabezpieczenia jeszcze przed wniesieniem pisma wszczynającego postępowanie w sprawie. Z kolei sam upadek zabezpieczenia z mocy prawa nie jest wystarczający do usunięcia skutków dokonanego zabezpieczenia, gdyż w tym celu obowiązany powinien uzyskać tytuł stwierdzający, że zabezpieczenie upadło. Przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające uprawniają obowiązowanego do złożenia wniosku o stwierdzenie upadku zabezpieczenia (por. art. 742 § 1, art. 743¹ § 4, art. 744 § 1 i 2, art. 754¹ § 1 i 2, art. 757). Prawomocne postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia ma podobne znaczenie jak orzeczenie pozbawiające tytuł wykonawczy wykonalności w postępowaniu egzekucyjnym i może stanowić podstawę do wykreślenia hipoteki i umorzenia postępowania zabezpieczającego przez organ egzekucyjny, a w konsekwencji – np. zwolnienia od zajęcia rachunku bankowego lub wynagrodzenia za pracę. Wątpliwość budzi jednak możliwość stwierdzenia upadku zabezpieczenia m.in. w przypadku, gdy następuje ono na skutek niezachowania terminu do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie w sprawie. Brak jest bowiem przepisu stanowiącego, że w każdej sytuacji upadku zabezpieczenia z mocy prawa istnieje jednocześnie podstawa do stwierdzenia upadku zabezpieczenia na wniosek obowiązowanego, a w kilku powołanych wyżej przepisach regulujących upadek zabezpieczenia z mocy prawa ustawa odsyła konsekwentnie do odpowiedniego stosowania art. 754¹ § 3. Przepisy te każdorazowo określają przyczyny upadku zabezpieczenia z mocy prawa oraz przewidują wówczas możliwość stwierdzenia upadku zabezpieczenia w sposób określony w art. 754¹ § 3. Takiego odesłania nie zawiera art. 733, co można uznać za niedopatrzienie ze strony ustawodawcy, skoro w mniej oczywistych przypadkach powodujących upadek zabezpieczenia z mocy prawa przewidział dla obowiązowanego możliwość uzyskania stwierdzenia upadku zabezpieczenia (por. art. 744 § 2). Za możliwością stwierdzenia przez sąd upadku zabezpieczenia w sytuacji regulowanej przez art. 733 przemawiają względy słuszności, co uzasadniałoby w tym przypadku stosowanie art. 754¹ § 3 w drodze analogii. Jednak to rozwiązanie również wydaje się wątpliwe. Upadek zabezpieczenia regulowany przez art. 733 pozwala bowiem obowiązkanemu na doprowadzenie do uchylenia skutków wykonanego ewentualnie zabezpieczenia, także bez uruchamiania trybu przewidzianego w art. 754¹ § 3. W przypadku postanowień o udzieleniu zabezpieczenia, które upadły na skutek niezachowania terminu do złożenia pisma wszczynającego postępowanie, obowiązany może wystąpić z wnioskiem o ich uchylenie, podnosząc, że zmieniła się przyczyna zabezpieczenia (art. 742 § 1). Należy podkreślić, że to zdarzenie było wcześniej w literaturze wymieniane jako przykład dla zastosowania

art. 742 § 1 w zakresie upadku zabezpieczenia (por. Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004, s. 18).

6. Na gruncie art. 733 istotne jest rozumienie pojęcia wniesienia pisma wszczynającego postępowanie, jako zdarzenia decydującego o zachowaniu terminu określonego przez sąd w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia. Dominuje pogląd, że wniesienie pisma oznacza samą czynność jego złożenia. Do zachowania tego terminu wystarczające jest wniesienie sprawy w jakimkolwiek sądzie (por. postanowienie SN z 18.02.1993 r., I CRN 6/93, OSNCP 1993/11, poz. 204). Przy ocenie tego zagadnienia nie można jednak pomijać treści art. 130 § 2. Przepis ten przewiduje, że pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu. Złożenie pisma wszczynającego postępowanie w terminie zakreślonym przez sąd jest zatem warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym dla uniknięcia skutku upadku zabezpieczenia. O ile bowiem w wyniku oceny pisma wszczynającego postępowanie zostanie ono uznane za dotknięte brakami, a ich istnienie spowoduje zwrot tego pisma, to skutkiem dokonanego zwrotu będzie również upadek zabezpieczenia. Podstawy do stwierdzenia upadku zabezpieczenia w tym wypadku nie stanowi jednak art. 733, lecz art. 744 § 1.

W przypadku zwrotu pisma wszczynającego postępowanie w sprawie, w której udzielono zabezpieczenia przed jego wniesieniem, wymaga rozważenia, czy skutek upadku zabezpieczenia z mocy prawa należy wiązać z prawomocnością zarządzenia o zwrocie pozwu, czy też z upływem terminu do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie. Wydaje się, że z uwagi na treść art. 130 § 2 skutek upadku zabezpieczenia z mocy prawa w opisanej wyżej sytuacji będzie sięgał wstecz, do momentu upływu terminu zakreślonego przez sąd do wytoczenia powództwa. Kwestia ta ma znaczenie dla treści postanowienia stwierdzającego upadek zabezpieczenia (por. uwagi do art. 742).

7. Złożenie wniosku o udzielenie zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie powoduje powstanie formalnie odrębnego postępowania sądowego, w którym postanowienie o zabezpieczeniu kończy to postępowanie. Według poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 18.02.1993 r., I CRN 6/93, OSNCP 1993/11, poz. 204, postanowienia wydawane na gruncie obecnego art. 733 powinny być uważane za orzeczenia kończące postępowanie w sprawie. Jest to kwestia istotna przy ocenie dopuszczalności zażalenia na zarządzenia przewodniczącego dotyczące zwrotu wniosku o udzielenie zabezpieczenia (szerzej na ten temat por. uwaga 6 do art. 738). W judykaturze przeważa jednak stanowisko kwestionujące zasadność tej oceny (zob. postanowienia SN: z 30.03.2006 r., V CNP 66/06, LEX nr 1103722; z 14.09.2006 r., IV CNP 72/06, LEX nr 1095841; z 20.11.2007 r., V CNP 163/07, LEX nr 861709; uchwała SN z 28.08.2008 r., III CZP 65/08, OSNC 2009/7–8, poz. 112).

Art. 734. [Właściwość sądu]

Do udzielenia zabezpieczenia właściwy jest sąd, do którego właściwości należy rozpoznanie sprawy w pierwszej instancji. Jeżeli nie można ustalić takiego sądu, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma być wykonane postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, a z braku tej podstawy lub w przypadku, w którym postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia miałyby być wykonane w okręgach różnych sądów – sąd rejonowy dla m.st. Warszawy. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia zgłoszony w toku postępowania rozpoznaje sąd tej instancji, w której toczy się postępowanie, z wyjątkiem przypadku, gdy sądem tym jest Sąd Najwyższy. Wtedy o zabezpieczeniu orzeka sąd pierwszej instancji.

1. Komentowany przepis w sposób odrębny określa właściwość sądu w postępowaniu zabezpieczającym, jednakże nawiązuje do przepisów ogólnych regulujących tę materię, zawartych w art. 15–46, wiążąc ją z właściwością sądu rozpoznającego sprawę lub sądu właściwego do jej rozpoznania.

Dla spraw będących w toku właściwy do udzielenia zabezpieczenia jest sąd tej instancji, w której toczy się postępowanie w momencie złożenia wniosku przez uprawnionego. Kryterium rozstrzygającym o właściwości rzeczowej stanowi rozpoznawanie sprawy w instancji, co nie powinno budzić wątpliwości w przypadku sądu pierwszej instancji, natomiast w sytuacji gdy sprawę rozpoznaje sąd drugiej instancji, nie może zostać uznane za toczenie się przed nim sprawy, prowadzenie postępowania o charakterze incydentalnym. Przykładowo w postanowieniu z 20.07.1972 r., II CZ 129/72, OSNCP 1973/5, poz. 77, Sąd Najwyższy przyjął, że sąd przełożony nad sądem właściwym do wydania postanowienia o zabezpieczeniu, rozpoznający wniosek o wyłączenie sędziego, nie jest właściwy do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie zgłoszonego w toku sprawy. Podobnie należy ocenić inne przypadki występowania sądu drugiej instancji w roli sądu przełożonego (np. w sytuacji, której dotyczą art. 18 i 44). Nie ulega natomiast wątpliwości, że zgłoszenie wniosku o udzielenie zabezpieczenia w toku postępowania apelacyjnego i zażaleniowego rodzi obowiązek rozpoznania tego wniosku przez sąd drugiej instancji. Za takim rozwiązaniem przemawia konieczność szybkiego rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia, co akcentuje wyraźnie treść art. 737.

2. Zasada wiążąca właściwość sądu w postępowaniu zabezpieczającym z właściwością sądu rozpoznającego sprawę w toku instancji nie dotyczy jedynie Sądu Najwyższego, który nigdy nie jest właściwy do orzekania w przedmiocie wniosków o udzielenie zabezpieczenia. Należy zatem przyjąć, że Sąd Najwyższy nie orzeka o zabezpieczeniu także z urzędu. O wnioskach w przedmiocie zabezpieczenia zgłoszonych w sprawie toczącej się przed Sądem Najwyższym orzeka sąd pierwszej instancji. Obecnie reguluje to jednoznacznie art. 734. Odpowiadający mu poprzednio art. 735 przewidywał

jedynie, że Sąd Najwyższy nie jest właściwy do rozpoznawania wniosków o zabezpieczenie. W orzecnictwie dominował jednak pogląd, że w przypadku zgłoszenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia w postępowaniu przed Sądem Najwyższym wniosek ten podlega rozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji (por. postanowienie SN z 24.01.1969 r., III CRN 462/68, OSPiKA 1969/10, poz. 208).

3. Drugim kryterium rozstrzygającym o właściwości sądu w postępowaniu zabezpieczającym jest ogólna właściwość sądu pierwszej instancji do rozpoznania sprawy. Dotyczy ono właściwości miejscowej i rzeczowej sądu z uwzględnieniem całej regulacji zawartej w art. 15–46. Oznacza to przykładowo, że w przypadku właściwości przemiennej (art. 31–37) istnieje odpowiednio możliwość dokonania wyboru sądu, do którego kierowany jest wniosek o udzielenie zabezpieczenia, a w sytuacji umownego określenia przez strony właściwości miejscowej (art. 46) wniosek o udzielenie zabezpieczenia winien być skierowany do sądu określonego w umowie. Kryterium ogólnej właściwości sądu pierwszej instancji w praktyce będzie miało zastosowanie do następujących wniosków:
- 1) o udzielenie zabezpieczenia składanych przed wszczęciem postępowania w sprawie (art. 730 § 2 zdanie pierwsze);
 - 2) o udzielenie zabezpieczenia składanych po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego, dotyczących zabezpieczenia roszczeń, których termin spełnienia jeszcze nie nastąpił (art. 730 § 2 zdanie drugie);
 - 3) o udzielenie zabezpieczenia składanych w sprawach, w których strony dokonały zapisu na sąd polubowny (art. 1166);
 - 4) o uchylenie i zmianę sposobu zabezpieczenia składanych po zakończeniu postępowania w sprawie;
 - 5) o udzielenie zabezpieczenia w sprawach toczących się przed sądem zagranicznym (por. postanowienie SN z 6.04.2001 r., V CO 3/01, OSNC 2001/12, poz. 175).

Jeżeli kryterium to nie może znaleźć zastosowania, w dalszej kolejności należy uwzględnić miejsce wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia. W przypadku braku takiej podstawy lub w przypadku, gdy postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w okręgach różnych sądów, właściwy jest sąd rejonowy dla m.st. Warszawy. Artykuł 735 w brzmieniu ustalonym przez ustawę z 5.12.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571) pozwala w praktyce na ustalenie właściwości sądu w postępowaniu zabezpieczającym bez potrzeby sięgania do art. 45, który przewiduje możliwość zwrócenia się do Sądu Najwyższego o oznaczenie sądu właściwego miejscowo, jeżeli na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego nie można w świetle okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej.

4. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega ocenie pod kątem właściwości sądu w pierwszej kolejności, jeszcze przed oceną zachowania wymogów formalnych. Sąd

niewłaściwy do jego rozpoznania przekazuje wniosek sądowi właściwemu (art. 200 w zw. z art. 13 § 2). Podobnie należy postąpić z wnioskiem o zmianę lub uchylenie zabezpieczenia. W przedmiocie właściwości sądu dotyczącej tych wniosków nie istnieje w zasadzie regulacja szczególna. Artykuł 734 wprost odnosi się jedynie do wniosków o udzielenie zabezpieczenia, jednakże określone w nim przesłanki właściwości sądu należy stosować odpowiednio do wszystkich wniosków w przedmiocie zabezpieczenia. Wyjątek stanowi jedynie art. 751 § 3, który ma zastosowanie do wniosku obowiązane- go o zarządzenie sprzedaży zajętych ruchomości, wierzytelności lub praw (por. uwagi do tego przepisu).

5. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego zawierają regulację szczególną dotyczącą składu sądu w postępowaniu zabezpieczającym jedynie w części. Oznacza to, że wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega co do zasady rozpoznaniu przez sąd w takim składzie, jaki jest właściwy do rozpoznawania sprawy, w której ma być udzielone zabezpieczenie. Ocenę tę potwierdza stanowisko przyjęte przez Sąd Najwyższy w uchwale z 27.02.2008 r., III CZP 139/07, OSNC 2009/2, poz. 26. Stwierdzono w niej, że wniosek o udzielenie zabezpieczenia w sprawie o rozwód sąd pierwszej instancji rozpoznaje na posiedzeniu niejawnym, w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników. Sama teza tej uchwały stała się częściowo nieaktualna wobec późniejszej zmiany art. 735. Artykuł 735 w obecnie obowiązującym brzmieniu na zasadzie wyjątku przewiduje, że w sprawach, które sąd rozpoznaje w składzie trzyosobowym, w wypadkach niecierpiących zwłoki postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia może być wydane przez sąd w składzie jednego sędziego. Wcześniej podobne rozwiązanie przewidywał art. 736.
6. Artykuł 47¹ przewiduje, że referendarz sądowy może w wypadkach wskazanych w ustawie wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym. W zakresie powierzonych mu czynności ma wówczas kompetencje sądu, o ile ustawa nie stanowi inaczej. Uprawnienia przewidziane dla referendarzy sądowych do chwili wejścia w życie nowelizacji z 2019 r. nie dopuszczały orzekania przez referendarzy w przedmiocie zabezpieczenia i osoby te nie miały zatem takich uprawnień (por. uchwała SN z 8.12.2005 r., III CZP 108/05, OSNC 2006/11, poz. 181). Artykuł 735¹, dodany przez nowelizację z 2019 r., zezwala na wydawanie przez referendarzy sądowych postanowień w przedmiocie zabezpieczenia w sprawach dotyczących roszczeń pieniężnych, w których powód dochodzi zapłaty należności z tytułu transakcji handlowych w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, o których mowa w art. 730¹ § 2.
7. W razie uchylenia przez sąd drugiej instancji postanowienia co do zabezpieczenia roszczenia i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania nie jest wymagana zmiana składu sądu pierwszej instancji przy kolejnym rozstrzygnięciu

tej kwestii (uchwała SN z 15.01.1992 r., III CZP 144/91, OSNC 1992/7–8, poz. 131). W tym kontekście istotne znaczenie ma obecnie zmiana art. 386 § 5 dokonana na podstawie nowelizacji z 2019 r. Odnotowania wymaga również zmienione przez tę nowelizację brzmienie art. 741, który ogranicza możliwość wydawania orzeczeń o charakterze kasatoryjnym przy rozpoznawaniu zażaleń w postępowaniu zabezpieczającym. Artykuł 741 § 3 dopuszcza uchylenie zaskarżonego postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia jedynie w przypadku, gdy zachodzi nieważność postępowania.

Art. 735. [Tryb rozpoznania wniosku]

§ 1. (uchylony)

§ 2. W sprawie, którą rozpoznaje sąd w składzie trzech sędziów, w przypadku niecierpiącym zwłoki postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może być wydane przez sąd w składzie jednego sędziego.

1. Uchylony przez nowelizację z 2019 r. art. 735 § 1, mimo zawartego w nim stwierdzenia o rozpoznawaniu wniosków o udzielenie zabezpieczenia na posiedzeniu niejawnym, wskazywał w rzeczywistości jedynie na możliwość rozpatrywania przez sąd wniosków o udzielenie zabezpieczenia na posiedzeniu niejawnym, jako zasadę. Stanowiło to rozwiązanie szczególne wobec wymogu ogólnego rozpoznawania sprawy na posiedzeniach jawnych, wyrażonego w treści art. 148 § 1. Uchylenie art. 735 § 1 jest wynikiem zmiany art. 148, w którym dodano § 3, zawierający zapis, że sąd może wydawać postanowienia na posiedzeniu niejawnym. Wobec brzmienia art. 148 § 2, który przewiduje, że sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, istnieje co do zasady możliwość wyznaczenia rozprawy także w celu rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Biorąc jednak pod uwagę charakter i cel postępowania zabezpieczającego, które wymagają zwykle udzielenia uprawnionemu ochrony w krótkim terminie, a jej skuteczność jest często uzależniona od przystąpienia do wykonania tytułu zabezpieczającego przed powiadomieniem obowiązane o udzieleniu zabezpieczenia, na co zezwala treść art. 740 § 1, kwestia orzekania o zabezpieczeniu na rozprawie winna być szczegółowo rozważana pod kątem możliwości zapewnienia uprawnionemu skutecznej ochrony. Dopuszczalność wyznaczania rozprawy dla rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia z inicjatywy sądu ogranicza także art. 737 przez określenie terminu do jego rozpoznania. W praktyce wyznaczenie rozprawy powinno być zatem ograniczone do tych sytuacji, w których istnieje możliwość wyznaczenia rozprawy w krótkim terminie, lub rozprawa jest już wyznaczona w takim terminie, że od momentu wpływu wniosku do sądu może on być rozpoznany bezzwłocznie w rozumieniu art. 737 i jednocześnie nie zachodzi obawa, że rozpatrzenie go na rozprawie może udaremnić cel postępowania zabezpieczającego.

2. Możliwość orzekania na posiedzeniu niejawnym w praktyce nie jest ograniczona wyłącznie do samych wniosków o udzielenie zabezpieczenia i dotyczy szerzej postępowania zabezpieczającego przed sądami powszechnymi we wszystkich instancjach. Wyłączają ją przepisy szczególne, które w kilku sytuacjach przewidują obowiązek wyznaczenia rozprawy. Są to:
- 1) art. 753¹ § 2, co do wniosków o zabezpieczenie roszczeń wymienionych w § 1, jednakże oddalenie wniosku w tych sprawach możliwe jest na posiedzeniu niejawnym;
 - 2) art. 754 w przypadku zabezpieczenia przyszłych roszczeń alimentacyjnych związanych z ustaleniem ojcostwa;
 - 3) art. 756¹ w sprawach dotyczących pieczy nad małoletnimi dziećmi i określenia kontaktów z dzieckiem, chyba że zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki;
 - 4) art. 755¹ w sprawach dotyczących roszczeń z tytułu czynów nieuczciwej konkurencji polegających na naruszeniu tajemnicy przedsiębiorstwa, przy rozpoznawaniu wniosku obowiązanego o zezwolenie na złożenie na rachunek depozytowy Ministra Finansów odpowiedniej sumy pieniężnej zamiast orzeczonych przez sąd zakazów, nakazów lub zajęcia rzeczy ruchomych.

Także zmieniony przez nowelizację z 2019 r. art. 742 § 2 przewidywał, że postanowienie w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia mogło zapaść jedynie po przeprowadzeniu rozprawy. Obecnie przepis ten wymaga wysłuchania uprawnionego przed wydaniem postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia. Wysłuchanie uprawnionego może być zatem przeprowadzone zgodnie z art. 760 § 2 poza rozprawą.

Istnieje zatem możliwość rozpoznania na posiedzeniu niejawnym większości wniosków o udzielenie zabezpieczenia, wniosku obowiązanego o ustanowienie kaucji, od której złożenia sąd może uzależnić wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia (art. 739 § 1), wniosku o uchylenie zabezpieczenia na skutek złożenia przez obowiązanego na rachunek depozytowy sądu sumy wystarczającej do zabezpieczenia (art. 742 § 4), wniosku o złożenie kwoty znajdującej się na rachunku depozytowym sądu w banku na rachunku oprocentowanym jak dla lokat terminowych oraz wniosku o polecenie sprzedaży zajętych ruchomości, wierzytelności lub praw i innych.

3. Istnienie zasady, że wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, z zastrzeżeniem, że przepisy szczególne mogą stanowić inaczej, należy rozumieć jako obowiązek wyznaczenia rozprawy w przypadkach wskazanych w ustawie. Przepisy dotyczące postępowania zabezpieczającego nie regulują wprost skutków niezachowania tego wymogu przez sąd. Należy zaś uwzględnić, że tego rodzaju uchybienie procesowe może mieć znaczenie zarówno dla ochrony praw uprawnionego w przypadku oddalenia wniosku, jak i obowiązanego w przypadku jego uwzględnienia.

nia. Dla oceny skutków pominięcia obowiązkowej rozprawy w postępowaniu zabezpieczającym należałoby poszukiwać analogii z konsekwencjami uniemożliwienia stronie procesu wzięcia udziału w rozprawie, co stanowi poważne uchybienie procesowe prowadzące zazwyczaj do pozbawienia strony możliwości obrony swoich praw, skutkującego nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5). Zaskarżenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia, z powołaniem się przez skarżącego na pominięcie obowiązkowej rozprawy, mogłoby zatem stanowić podstawę jego uchylenia i przekazania sprawy w zakresie objętym zaskarżonym postanowieniem do ponownego rozpoznania, ze zniesieniem postępowania związanego z wydaniem zaskarżonego postanowienia (art. 386 § 2).

4. Poza zawartą w art. 735 regulacją dotyczącą składu sądu i możliwością orzekania na posiedzeniu niejawnym, wynikającą z art. 148 § 3, w obecnie obowiązujących przepisach nie została powtórzona dawna treść art. 739, który m.in. określał treść postanowienia o zabezpieczeniu, wydawanym przez sąd po rozpoznaniu wniosku. W tym zakresie przepis ten przewidywał, że w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia należy oznaczyć przedmiot sprawy oraz sposób i zakres zabezpieczenia. Brak obecnie tego rodzaju regulacji nie oznacza, że w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia te elementy orzeczenia mogłyby zostać pominięte. Do tego rodzaju postanowień należy bowiem stosować odpowiednio treść art. 325.
5. Artykuł 735 § 2 został w pierwotnej wersji dodany na mocy ustawy z 17.12.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45) i jest odpowiednikiem dawnego art. 736. Zezwala on, aby w przypadkach niecierpiących zwłoki postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia zostało wydane przez sąd w składzie jednego sędziego, w tych sprawach, które rozpoznaje sąd w składzie trzyosobowym. Zmiana art. 735 § 2 dokonana na podstawie nowelizacji z 2019 r. nie miała charakteru merytorycznego. Dotychczas zastosowany zwrot „w składzie trzyosobowym” został zastąpiony zwrotem „w składzie trzech sędziów”. Co do składu sądu w postępowaniu zabezpieczającym por. także uwaga 5 do art. 734.

Art. 735¹. [Wydawanie postanowień w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia roszczeń pieniężnych na wniosek powoda dochodzącego należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej]

§ 1. W sprawach o udzielenie zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, w których żądającym zabezpieczenia jest powód dochodzący należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, o których mowa w art. 730¹ § 2¹, postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może wydać także referendarz sądowy. Referendarz sądowy nie może podejmować czynności zastrzeżonych dla sądu, o których mowa w art. 751.

§ 2. Przepisu § 1 zdanie pierwsze nie stosuje się do zabezpieczenia, o którym mowa w art. 747 pkt 6.

§ 3. Do skargi na postanowienie referendarza sądowego stosuje się odpowiednio przepis art. 767^{3a}. Skarga podlega rozpoznaniu w terminie tygodnia od dnia jej wpływu do sądu.

1. Przepis został dodany przez ustawę o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych i obowiązuje od 1.01.2020 r. Znajduje zastosowanie wyłącznie w sprawach, w których powód dochodzi zapłaty należności z tytułu transakcji handlowej w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, o których mowa w art. 730¹ § 2¹. Ten przywołany przepis ułatwia z kolei uprawdopodobnienie interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia przy dochodzeniu wskazanych w art. 735¹ roszczeń.
2. Istotę regulacji zawartej w art. 735¹ stanowi dopuszczenie możliwości wydania postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia przez referendarza sądowego. Takich uprawnień dla referendarzy sądowych nie przewidywały przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające przed zmianami wprowadzonymi przez nowelizację z 2019 r. Z treści art. 735¹ wynika, że dla możliwości orzekania przez referendarzy sądowych w zakresie określonym w tym przepisie przewidziano dwa rodzaje ograniczeń. Wyłączona została możliwość udzielenia zabezpieczenia w formie ustanowienia zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią oraz częścią gospodarstwa rolnego obowiązanego. Ograniczenie uprawnień referendarza dotyczy również podejmowania czynności, o których mowa w art. 751, zastrzeżonych dla sądu.
3. Na postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie zabezpieczenia wydane na podstawie art. 735¹ przysługuje skarga. Odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy regulujące skargę na postanowienia wydawane przez referendarzy sądowych w postępowaniu egzekucyjnym (art. 767^{3a}). Artykuł 735¹ § 3, jako przepis o charakterze szczególnym, wymaga rozpoznania skargi na postanowienie referendarza sądowego w terminie tygodnia od dnia jej wpływu do sądu. Jest to termin o charakterze instrukcyjnym.

Art. 736. [Treść wniosku]

§ 1. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia powinien odpowiadać wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego, a nadto zawierać:

- 1) wskazanie sposobu zabezpieczenia, a w sprawach o roszczenie pieniężne także wskazanie sumy zabezpieczenia;
- 2) uprawdopodobnienie okoliczności uzasadniających wniosek.

§ 2. Jeżeli wniosek o udzielenie zabezpieczenia złożono przed wszczęciem postępowania, należy nadto zwięźle przedstawić przedmiot sprawy.

§ 3. Wskazana w § 1 suma zabezpieczenia nie może być wyższa od dochodzonego roszczenia liczonego wraz z odsetkami do dnia wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz z kosztami wykonania zabezpieczenia. Suma ta może obejmować także przewidywane koszty postępowania.

§ 4. Jeżeli w ramach zabezpieczenia obowiązany składa sumę zabezpieczenia, sumę tę umieszcza na rachunku depozytowym Ministra Finansów, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

1. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia składany jest zwykle w formie pisemnej. Powinien on wówczas odpowiadać wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego. Nowelizacja z 2013 r. w art. 126 wprowadziła dodatkowe wymogi dotyczące pism procesowych będących pierwszymi pismami w sprawie, odnoszące się do danych identyfikujących powoda. Wymogi te dotyczą wniosków o udzielenie zabezpieczenia składanych przed wniesieniem pozwu (wniosku w postępowaniu nieprocesowym). Artykuł 736 § 1 i 2 wprowadza ponadto szczególne wymagania formalne dotyczące każdego wniosku o udzielenie zabezpieczenia, a zatem także zgłaszanego ustnie na rozprawie. Jest to odrębna regulacja odnosząca się wyłącznie do wymogów formalnych wniosku o udzielenie zabezpieczenia.

Zmiana art. 738, w wyniku której uchylono zdanie drugie tego przepisu, dokonana na mocy nowelizacji z 2011 r., wyeliminowała możliwość traktowania braków wniosku o udzielenie zabezpieczenia inaczej niż braków formalnych innych pism wszczynających postępowanie. W konsekwencji obecnie brak jest podstaw do zarządzenia zwrotu wniosku o udzielenie zabezpieczenia bez wcześniejszego wezwania do usunięcia stwierdzonych w nim braków, niezależnie od ich rodzaju. Usunięto w ten sposób wątpliwości związane z wykładnią art. 738 zdanie drugie w dotychczasowym brzmieniu. Dotyczyły one możliwości zastosowania rygoru przewidzianego w tym przepisie w przypadku stwierdzenia innego rodzaju braków wniosku o udzielenie zabezpieczenia niż wymienione wprost w art. 736 § 1 pkt 1 i pkt 2.

2. Spełnienie szczególnych wymogów przewidzianych dla wniosku o udzielenie zabezpieczenia jest w postępowaniu zabezpieczającym bardzo istotne z uwagi na orzekanie w przedmiocie tego wniosku co do zasady na posiedzeniu niejawnym i często jeszcze przed przeprowadzeniem postępowania dowodowego w sprawie, na podstawie okoliczności jedynie przytoczonych przez uprawnionego.

Wskazanie sposobu zabezpieczenia jest konieczne z uwagi na obowiązującą w postępowaniu zabezpieczającym zasadę związania sądu treścią wniosku i odpowiada po-

dobnym celom jak dokładne oznaczenie w pozwie dochodzonego żądania (art. 187 § 1 pkt 1).

Obowiązek uprawdopodobnienia okoliczności uzasadniających wniosek nie tylko zaś służy celom podobnym do przedstawienia uzasadnienia żądania pozwu, lecz także stanowi dla sądu podstawę do dokonywania oceny w zakresie istnienia przesłanek udzielania zabezpieczenia, określonych w art. 730¹ § 1. W interesie uprawnionego leży zatem nie tylko formalne wypełnienie obowiązku wynikającego z treści art. 736 § 1 pkt 2, po to, by uchronić się przed zwrotem wniosku, lecz także rzeczowe przedstawienie faktów uzasadniających udzielenie zabezpieczenia i okoliczności uprawdopodobniających ich istnienie, jako koniecznych przesłanek uzyskania zabezpieczenia.

Dalsze wymogi formalne ustawa przewiduje dla roszczeń pieniężnych oraz przypadków, gdy wniosek o udzielenie zabezpieczenia został złożony przed wszczęciem postępowania w sprawie. Wymagają one odrębnego omówienia.

3. W sprawach o roszczenia pieniężne wymagane jest wskazanie sumy zabezpieczenia. Sposób jej określenia został podany w art. 736 § 3. Przepis ten wyznacza w praktyce maksymalną wysokość sumy zabezpieczenia, obejmującą dochodzone roszczenie główne, wraz z odsetkami do dnia wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, koszty wykonania zabezpieczenia oraz przewidywane koszty postępowania. Redakcja tej części przepisu budzi zastrzeżenia.

Jako termin, do którego odsetki mogą być wyliczone, ustawa wskazuje dzień wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia przez sąd, co praktycznie wyklucza możliwość prawidłowego określenia tego terminu przez uprawnionego, który nie jest w stanie przewidzieć, w jakim terminie po złożeniu przez niego wniosku o udzielenie zabezpieczenia sąd wniosek ten rozpozna. Właściwszym rozwiązaniem byłoby przyjęcie, że odsetki mogą być naliczone na dzień złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia i ten termin w praktyce może być stosowany bez niebezpieczeństwa wadliwego oznaczenia wysokości odsetek podlegających zabezpieczeniu. Ponieważ wniosek o udzielenie zabezpieczenia może być składany w terminie późniejszym niż sam pozew, suma zabezpieczenia, obejmująca należność główną i odsetki za opóźnienie, może być wyższa niż wartość przedmiotu sporu nawet w przypadku kapitalizacji dochodzonych odsetek.

4. Fakt, że suma zabezpieczenia może obejmować koszty wykonania zabezpieczenia i przewidywane koszty postępowania, także może różnić wysokość sumy zabezpieczenia od wartości przedmiotu sporu.

Inaczej niż w przypadku kosztów postępowania, które może obejmować suma zabezpieczenia, ustawa nie mówi o przewidywanych kosztach wykonania zabezpie-

czenia, lecz o kosztach wykonania zabezpieczenia. Może to skłaniać do poglądu, że suma zabezpieczenia obejmuje wyłącznie już poniesione koszty postępowania zabezpieczającego, co oznaczałoby, że uprawniony dla objęcia sumą zabezpieczenia kosztów wykonania zabezpieczenia byłby zmuszony sumę zabezpieczenia określać dwukrotnie, w różnej wysokości. Najpierw powinien domagać się zabezpieczenia, wskazując sumę zabezpieczenia nieobejmującą przewidywanych kosztów wykonania zabezpieczenia, a następnie, po wykonaniu orzeczonego zabezpieczenia, wystąpić ponownie o zabezpieczenie także poniesionych kosztów wykonania zabezpieczenia i wskazać tym razem wyższą sumę zabezpieczenia. Takie rozwiązanie lepiej chroniłoby interes obowiązanego, który dopiero po poniesieniu kosztów wykonania zabezpieczenia przez uprawnionego musiałby liczyć się z obowiązkiem ich zabezpieczenia. Wniosek o zabezpieczenie dodatkowo kosztów wykonania zabezpieczenia nie stanowiłby przy tym wniosku o dokonanie zmiany orzeczonego zabezpieczenia. Jego rozpoznanie nie wymagałoby zatem uruchomienia trybu określonego w art. 742 § 1, podobnie jak w przypadku wniosku o dokonanie zabezpieczenia w dodatkowy sposób lub w większym zakresie i nie stwarzałoby większych problemów z uzyskaniem dodatkowego zabezpieczenia poniesionych kosztów wykonania zabezpieczenia. Redakcja przez sąd postanowienia uwzględniającego tego rodzaju wniosek powinna uwzględniać fakt dodatkowego zabezpieczenia kosztów wykonania postanowienia o zabezpieczeniu.

Wydaje się jednak wątpliwe, czy takie rozumienie przepisu w części dotyczącej kosztów wykonania zabezpieczenia odpowiada zamiarom ustawodawcy, skoro przepis dotyczy wymogów formalnych wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Uwzględniając potrzeby praktyki, należy przyjąć, że w art. 736 § 3 ustawa jedynie dopuszcza zabezpieczenie także kosztów wykonania zabezpieczenia, a podlegają one zabezpieczeniu w ramach przewidywanych kosztów postępowania w sprawie.

5. Suma zabezpieczenia może być zarówno wyższa, jak i niższa od wartości przedmiotu sporu. Artykuł 736 § 3 określa bowiem faktycznie maksymalną wysokość sumy zabezpieczenia. Poprawność jej wskazania pod tym kątem powinna podlegać kontroli sądu, ponieważ prawidłowe określenie sumy zabezpieczenia ma istotne znaczenie dla obowiązanego.

Po pierwsze, złożenie sumy zabezpieczenia prowadzi do upadku zabezpieczenia z mocy prawa (art. 742 § 1). Nie można zatem dopuszczać rozwiązania, które pozwalałoby uprawnionemu na zawyżenie sumy zabezpieczenia i blokowanie w ten sposób możliwości doprowadzenia przez obowiązanego do upadku zabezpieczenia. Sprzeciwia się temu także sam przepis art. 736, który określa sposób ustalenia sumy zabezpieczenia. Potencjalnego niebezpieczeństwa zawyżenia przez uprawnionego sumy zabezpieczenia z wyżej wskazanego powodu można upatrywać w tym, że zawyżenie sumy zabezpie-

czenia nie wiąże się dla uprawnionego z ryzykiem podobnym jak zawyżenie wartości przedmiotu sporu (wpływa ona np. na wysokość opłat, właściwość sądu czy wysokość kosztów należnych przeciwnikowi).

Po drugie, suma zabezpieczenia w przypadku roszczeń pieniężnych decyduje w istocie o zakresie zabezpieczenia. Przez jej wskazanie uprawniony określa elementy składowe roszczenia podlegającego zabezpieczeniu. Nie muszą być one tożsame z dochodzonym roszczeniem podlegającym zabezpieczeniu.

Uprawniony z różnych względów może objąć sumą zabezpieczenia jedynie część należności głównej (np. obawiając się surowej odpowiedzialności odszkodowawczej za skutki wykonania zabezpieczenia) lub domagać się zabezpieczenia jedynie części należnych odsetek oraz kosztów itp.

Z tych względów należy opowiedzieć się za potrzebą określania przez sąd sumy zabezpieczenia przy udzielaniu zabezpieczenia (por. także stanowisko w tym zakresie T. Erecińskiego [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 413). Przy jej oznaczeniu sąd byłby związany granicami wniosku uprawnionego (art. 738) w tym znaczeniu, że w wypadku określenia przez uprawnionego sumy zabezpieczenia niższej od sumy maksymalnej byłby związany jej wysokością. W granicach ustalonej w ten sposób sumy zabezpieczenia sąd powinien udzielić z kolei zabezpieczenia w rozmiarze uznanym za odpowiedni co do poszczególnych elementów składających się na sumę zabezpieczenia.

Jeżeli zatem obowiązany we wniosku o udzielenie zabezpieczenia nie wskazuje rodzaju i zakresu roszczeń, których dotyczy wnioski, to należy przyjąć, że prawidłowe oznaczenie sumy zabezpieczenia wymagałoby, aby uprawniony wskazał nie tylko łącznie sumę zabezpieczenia, lecz także to, co się na tę sumę składa.

6. Treść art. 736 odnosi się wprost do sytuacji, gdy przedmiotem postępowania w sprawie jest jedno roszczenie. Jednakże w pozwie możliwa jest kumulacja kilku roszczeń (art. 191), a sąd może zarządzić połączenie kilku oddzielnych toczących się przed nim spraw do łącznego rozpoznania (art. 219). Tego rodzaju sytuacje procesowe mogą wpływać na treść wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Zabezpieczeniu mogą podlegać wszystkie roszczenia, a każde z nich może być zabezpieczone w inny sposób.

Dochodzenie kilku roszczeń pieniężnych w jednym postępowaniu może budzić wątpliwość co do sposobu oznaczenia sumy zabezpieczenia. Wchodzi bowiem w grę zarówno wskazanie przez uprawnionego sumy zabezpieczenia dla każdego dochodzzonego roszczenia, jak i podanie jednej sumy zabezpieczenia odpowiadającej łącznej wysokości

dochodzonych roszczeń pieniężnych, podobnie jak w przypadku oznaczenia wartości przedmiotu sporu (art. 21). Rozwiązaniem prawidłowym powinno być wskazanie sumy zabezpieczenia dla każdego roszczenia osobno. Przemawia za tym treść art. 736, która wskazuje na wymóg oznaczania sumy zabezpieczenia dla każdego dochodzonego roszczenia, a także wzgląd na interes obowiązanego, który może być zainteresowany doprowadzeniem do upadku zabezpieczenia części dochodzonych roszczeń i nie powinien znaleźć się w sytuacji gorszej niż przy dochodzeniu przez uprawnionego poszczególnych roszczeń odrębnie.

7. Zawarte w art. 736 § 3 stwierdzenie, że suma zabezpieczenia może obejmować także przewidywane koszty postępowania, przemawia przeciwko dominującemu wcześniej w literaturze pogładowi o niedopuszczalności zabezpieczenia kosztów procesu (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 396; J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 445). Został on ugruntowany przez postanowienie SN z 3.06.1971 r., I CZ 57/71, OSPiKA 1972/6, poz. 105). Argumenty na rzecz tego stanowiska, z uwagi na zmianę art. 730 § 1 i teść art. 736 § 3, utraciły w sposób znaczący swoją aktualność (por. w tym zakresie rozważania zamieszczone w uwadze 10 do art. 730).
8. Obowiązek zwięzłego przedstawienia stanu sprawy, w przypadkach gdy wniosek o udzielenie zabezpieczenia jest składany przed wszczęciem postępowania w sprawie, należy do grupy tych wymogów formalnych, których niezachowanie stanowiło wcześniej, z uwagi na znaczenie tego wymogu, podstawę do dokonania zwrotu wniosku przez przewodniczącego bez wzywania o ich uzupełnienie (regulacja w tym zakresie była zawarta w uchylonym przez nowelizację z 2011 r. zdaniu drugim art. 738).

Wprowadzenie tego wymogu formalnego wniosku o udzielenie zabezpieczenia należy wiązać z brzmieniem art. 744 § 2. Przepis ten przewiduje, że w wypadku udzielenia zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie zabezpieczenie upada, jeżeli uprawniony nie wystąpił we wszczętym postępowaniu o całość roszczenia lub też wystąpił o roszczenie inne niż to, które zostało zabezpieczone. Zwięzłe przedstawienie przedmiotu sprawy w rozumieniu art. 736 § 2 powinno uwzględniać potrzebę oceny przedmiotu postępowania przez sąd na gruncie art. 744 § 2. Uprawniony powinien zatem bezwzględnie wskazać we wniosku o udzielenie zabezpieczenia rodzaj roszczenia, które ma być zabezpieczone, oraz jego zakres.

9. Złożenie przez obowiązanego sumy zabezpieczenia na rachunek depozytowy Ministra Finansów powoduje upadek zabezpieczenia (art. 742 § 1). Artykuł 736 § 4 w aktualnie obowiązującym brzmieniu stanowi, że sumy składane przez obowiązanego w ramach zabezpieczenia są co do zasady umieszczane na rachunku depozytowym Ministra Finansów.

Art. 737. [Termin rozpoznania wniosku]

Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie tygodnia od dnia jego wpływu do sądu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jeżeli ustawa przewiduje rozpoznanie wniosku na rozprawie, należy ją wyznaczyć tak, aby rozprawa mogła odbyć się w terminie miesięcznym od dnia wpływu wniosku.

1. Wynikający z art. 737 obowiązek bezzwłocznego rozpoznania przez sąd wniosku o udzielenie zabezpieczenia ma służyć szybkiemu udzieleniu uprawnionemu ochrony. Jest to jeden z podstawowych celów postępowania zabezpieczającego, ponieważ przemawia za tym zazwyczaj realizacja interesu prawnego uprawnionego w uzyskaniu zabezpieczenia (art. 730¹ § 2). Istnienie regulacji ustawowej określającej maksymalne terminy do rozpoznania wniosku przez sąd niewątpliwie poprawia sytuację uprawnionego poprzez oddziaływanie o charakterze dyscyplinującym. Tego rodzaju rozwiązanie powinno jednak uwzględniać realną możliwość zachowania ustawowego terminu do rozpoznania wniosku. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 415, zasadnie podkreślił, że zmiana regulacji zawartej wcześniej w tym zakresie w art. 732 § 2 była trafna i urealniła możliwość zachowania terminów określonych w art. 737. Odnosi się to zarówno do terminu tygodniowego liczonego od wpływu wniosku do sądu (poprzednio był to termin tygodniowy liczony od dnia złożenia wniosku, które nie zawsze następowało bezpośrednio w sądzie), jak i terminu miesięcznego w sprawach, w których wniosek podlega rozpoznaniu na rozprawie (obecnie w terminie tym powinna odbyć się rozprawa, a poprzednio wymagane było rozpoznanie wniosku, co w przypadku konieczności odroczenia wyznaczonego prawidłowo terminu rozprawy uniemożliwiało jego zachowanie). Dzięki dokonanej zmianie zachowanie określonych przez ustawę terminów do rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia stało się realniejsze. Powyższe terminy rozpoczynają bieg od chwili złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia jedynie wówczas, gdy złożony wniosek spełnia wymogi formalne określone w art. 736 i jest należycie opłacony w przypadku, w którym podlega odrębnej opłacie. Jeżeli wniosek ma braki, terminy wskazane w art. 737 rozpoczynają bieg od dnia ich usunięcia.
2. Terminy określone w art. 737 dotyczą wyłącznie rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia i nie mają zastosowania do innego rodzaju wniosków składanych w postępowaniu zabezpieczającym zarówno przez uprawnionego, jak i obowiązowanego (np. wniosków o zmianę lub uchylenie zabezpieczenia czy wniosku o ustanowienie kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązowanego). Są to terminy o charakterze instrukcyjnym. Ich naruszenie nie rzutuje zatem na możliwość wykonania postanowienia o zabezpieczeniu. Powyższe nie oznacza jednak, że naruszenie art. 737 nie wywołuje istotnych skutków prawnych. Niezachowanie terminu do rozpoznania wniosku

może narażać uprawnionego na szkodę związaną z późniejszym wykonaniem tytułu zabezpieczającego, co może rodzić potencjalnie odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa za tego rodzaju zaniechanie. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z 17.10.2007 r., II CSK 247/07, niepubl., podkreślając, że nierozpoznanie przez sąd wniosku o zabezpieczenie powództwa w terminie określonym w art. 737, w połączeniu z przewlekłością postępowania w procesie, może świadczyć o niezgodnym z prawem zachowaniu funkcjonariuszy Skarbu Państwa, w rozumieniu przepisów regulujących odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez jego funkcjonariuszy.

3. Obowiązek zachowania terminu do rozpoznania wniosku, wynikającego z treści art. 737, jest niezależny od etapu postępowania, na którym został złożony wniosek o udzielenie zabezpieczenia. Może to uzasadniać potrzebę rozpoznania wniosku o zabezpieczenie odrębnie na posiedzeniu niejawnym, mimo wyznaczenia przed jego złożeniem rozprawy w sprawie lub wyznaczenia odrębnej rozprawy, jeżeli jest wymagana dla rozpoznania wniosku (art. 753¹ i 754). Dotyczy to postępowania w obu instancjach.

Art. 738. [Granice rozpoznania; zwrot wniosku]

Sąd rozpoznaje wniosek o udzielenie zabezpieczenia w jego granicach, biorąc za podstawę orzeczenia materiał zebrany w sprawie.

1. W wyniku zmiany art. 738 dokonanej na podstawie nowelizacji z 2011 r. przepis ten obecnie zawiera regulację odnoszącą się wyłącznie do zakresu związania sądu treścią wniosku o udzielenie zabezpieczenia oraz określa podstawę do orzekania o tym wniosku. Stwierdzenie, że sąd rozpoznaje wniosek w jego granicach, nawiązuje do funkcjonującej w całym postępowaniu cywilnym zasady związania sądu treścią pisma wszczynającego postępowanie. Zasada ta w postępowaniu rozpoznawczym uległa wzmocnieniu wobec nowelizacji art. 321, a art. 738 daje temu wyraz na gruncie przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające.
2. Pojęcie granic rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia należy odnieść do kilku elementów. Treść tego wniosku wyznacza, po pierwsze, zakres rozstrzygania o sposobie zabezpieczenia. Brzmienie art. 738 nakazuje przyjąć, że sąd, rozpoznając wniosek, jest władny zastosować jedynie taki sposób zabezpieczenia, którego żąda uprawniony we wniosku, co oznacza, że możliwe jest jego uwzględnienie lub oddalenie, natomiast wyłączone jest zastosowanie takiego sposobu zabezpieczenia, który sąd sam uznaje za odpowiedni. Sąd nie jest związany treścią wniosku o udzielenie zabezpieczenia w zakresie sposobu zabezpieczenia jedynie wówczas, gdy zabezpieczenia udziela w sprawach, które mogą być wszczęte z urzędu, ponieważ wtedy jest uprawniony także do orzekania z urzędu o zabezpieczeniu (art. 732).

W obecnie obowiązujących przepisach brak jest odpowiednika dawnego art. 739 § 2, który przewidywał, że w razie potrzeby można stosować równocześnie kilka sposobów zabezpieczenia. Brak takiej regulacji nie wyłącza jednak możliwości zastosowania także obecnie kilku sposobów zabezpieczenia roszczenia, o ile uprawniony domagał się tego we wniosku o udzielenie zabezpieczenia. W tym przypadku wchodzi w grę zastosowanie przez sąd art. 730¹ § 3 i dokonanie wyboru takiego sposobu lub sposobów zabezpieczenia, które zapewniają uprawnionemu należytą ochronę, a obowiązanego nie obciążają ponad potrzebę. Odmowa zastosowania któregoś ze sposobów zabezpieczenia wymienionego we wniosku uprawnionego wymaga oddalenia wniosku w tej części, przedmiotem bowiem oceny sądu jest cały wniosek. W przeciwnym wypadku uprawniony zostałby także pozbawiony możliwości złożenia zażalenia w tym zakresie z uwagi na brak substratu zaskarżenia.

Po drugie, treść wniosku o udzielenie zabezpieczenia określa jego zakres. Chodzi w tym przypadku zarówno o rodzaj zabezpieczanego roszczenia, które powinno być wyraźnie oznaczone, co jest istotne szczególnie w przypadku dochodzenia jednym pozwem kilku roszczeń, jak i o ramy zabezpieczanego roszczenia. Nie budzi bowiem wątpliwości, że uprawniony może domagać się zabezpieczenia jedynie części dochodzonego roszczenia. W tym przypadku związanie wnioskiem nie zezwala na udzielenie zabezpieczenia w pozostałej części.

W literaturze wyrażono pogląd, że pojęcie zakresu zabezpieczenia może odnosić się także do czasu, na który zabezpieczenie powinno być dokonane (tak T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 416). Nie ma przeszkód, by uprawniony we wniosku ograniczył żądane zabezpieczenie do wskazanego przez siebie okresu. Sąd nie może udzielić wówczas zabezpieczenia, wychodząc poza te granice, ma natomiast prawo w granicach złożonego wniosku określić odmiennie okres, na który udziela zabezpieczenia. Przeszkodą nie jest brak odpowiednika dawnego art. 739 § 1, który określał treść postanowienia o zabezpieczeniu i wprost przewidywał, że do sądu należy określenie zakresu zabezpieczenia. Wskazuje na to także aktualne brzmienie art. 755. Z art. 755 § 2 wynika bowiem jednoznacznie, że w przypadku zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji zastosowanego w sprawach o ochronę dóbr osobistych sąd określa czas trwania zabezpieczenia. Na ograniczenie czasowe dokonanego zabezpieczenia zezwala wyraźnie treść art. 754¹ § 1 i art. 757. Należy mieć na uwadze, że przepisy te z mocy ustawy ograniczają zakres zabezpieczenia także w tym przypadku, gdy ograniczenie to nie wynika z treści postanowienia sądu, którym dokonano zabezpieczenia. Istnienie wymienionej wyżej regulacji, wprowadzonej nowelizacją z 2004 r., nakazuje uznać za bezcelowe oznaczanie przez sąd okresu zabezpieczenia w sposób zbliżony do regulacji ustawowej. Rozwiązanie to powinno ograniczać przypadki, w których sąd orzeka o ograniczeniu zakresu zabezpieczenia, jako że w praktyce stosowano zwykle ograniczenie zabezpieczenia do czasu uzyska-

nia przez powoda tytułu egzekucyjnego lub wykonawczego (por. postanowienie SN z 21.11.1980 r., IV PZ 71/80, LEX nr 8285).

3. Stwierdzenie, że sąd przy rozpoznaniu wniosku o udzielenie zabezpieczenia bierze za podstawę orzeczenia materiał zebrany w sprawie, oznacza, że podstawą rozstrzygnięcia o wniosku o udzielenie zabezpieczenia nie jest wyłącznie wymagana przez treść art. 730¹ § 1 ocena samego wniosku pod kątem uprawdopodobnienia roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia. Zależnie od etapu postępowania, na którym składany jest wniosek o dokonanie zabezpieczenia, sąd powinien poddać ocenie cały zgromadzony w sprawie materiał, o ile może on mieć znaczenie dla sposobu rozpoznania wniosku (por. orzeczenie SN z 9.09.1961 r., IV CZ 54/61, OSNC 1963/6, poz. 114). Niedopełnienie obowiązku poddania ocenie materiału zgromadzonego w sprawie może rzutować na treść wydanego orzeczenia. Nie można zatem wykluczyć, jako podstawy zażalenia na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia, zarzutu naruszenia art. 738.
4. Uchylona przez nowelizację z 2011 r. regulacja zawarta w zdaniu drugim art. 738 odnosiła się do skutków niezachowania we wniosku o udzielenie zabezpieczenia części wymogów formalnych wniosku o udzielenie zabezpieczenia określonych odrębnie w art. 736. Powyższe braki formalne miały charakter braków nieusuwalnych. Istnienie któregośkolwiek z nich stanowiło podstawę do zarządzenia zwrotu wniosku bez wzywania wnioskodawcy do uzupełnienia braków.
5. W aktualnym stanie prawnym wszystkie braki formalne wniosku o udzielenie zabezpieczenia podlegają procedurze naprawczej przewidzianej w art. 130 § 1. Przewodniczący w przypadku ich stwierdzenia wzywa zatem uprawnionego do ich uzupełnienia pod rygorem zwrotu wniosku.
6. W literaturze dopuszczalność zażalenia na postanowienie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia, od czego zależy wymóg jego uzasadnienia (obecnie jedynie w przypadku zgłoszenia żądania przez stronę, zgodnie z art. 357 w zw. z art. 362), uważana jest za dyskusyjną. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 417, prezentuje w tej kwestii stanowisko, odwołujące się do poglądu M. Uliasa o dopuszczalności zażalenia. Za możliwością zażalenia opowiedział się również J. Jagieła, *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki s. 468. Przy próbie rozstrzygnięcia tej kwestii należy uwzględnić w pierwszej kolejności, że zarządzenie o zwrocie wniosku o dokonanie zabezpieczenia nie zostało wymienione w art. 394 § 1 pkt 1 i przepis ten nie może przesądzać o dopuszczalności zażalenia na to zarządzenie. Natomiast jego treść zawierająca wyczerpujące wyliczenie wypadków, w których przysługuje zażalenie, przemawia za koncepcją wyłączenia możliwości zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia.

Poszukiwanie w przypadku każdego zarządzenia o zwrocie wniosku o dokonanie zabezpieczenia analogii do zwrotu pozwu wydaje się również wątpliwe, postępowanie zabezpieczające toczy się bowiem zwykle w ramach postępowania co do istoty sprawy i ma w stosunku do tego postępowania charakter jedynie pomocniczy.

Inna sytuacja występuje w przypadku, gdy postępowanie zabezpieczające toczy się odrębnie i jego przedmiot jest ograniczony wyłącznie do samego zabezpieczenia roszczenia. Ma to miejsce w razie złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie. Wniosek o zabezpieczenie wszczyna wówczas postępowanie, które cechuje pewna odrębność formalna, wynikająca z prowadzenia go pod oddzielną sygnaturą akt, z oznaczeniem stron stosowanym wyłącznie w postępowaniu zabezpieczającym, a wniosek je wszczynający podlega oddzielnej opłacie sądowej. W przypadku tego rodzaju wniosku o udzielenie zabezpieczenia pogląd o dopuszczalności zażalenia, przy zastosowaniu w drodze analogii art. 394 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2, może być uznany za przekonujący. Należy też podkreślić, że według stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 18.02.1993 r., I CRN 6/93, OSNCP 1993/11, poz. 204, treść art. 734, którego odpowiednikiem jest obecnie art. 733, uzasadnia pogląd, że postanowienie sądu rozstrzygające o wniosku o dokonanie zabezpieczenia, zgłoszonym przed wytoczeniem powództwa, należy do orzeczeń kończących postępowanie w sprawie. Stanowisko to podkreśla dodatkowo podobieństwo pomiędzy zwrotem pozwu i wniosku o udzielenie zabezpieczenia w przypadku jego złożenia przed wytoczeniem powództwa.

Należy odnotować także pogląd, że w przypadku gdy wniosek o udzielenie zabezpieczenia zawarty jest w pozwie, zarządzenie jego zwrotu powinno dotyczyć zwrotu pozwu w tej części (zob. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 417), a zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia, podobnie jak zarządzenie o zwrocie pozwu, doręcza się wówczas jedynie uprawnionemu. Także w tym zakresie istniałoby zatem podobieństwo pomiędzy zwrotem wniosku o dokonanie zabezpieczenia i zwrotem pozwu. Należałoby więc dopuścić możliwość zażalenia na zwrot wniosku o udzielenie zabezpieczenia, także w tej sytuacji gdy wniosek o udzielenie zabezpieczenia zawarty jest w pozwie, niewątpliwie bowiem dopuszczalne jest zażalenie także na zarządzenie o częściowym zwrocie pozwu. W konsekwencji należałoby opowiedzieć się za dopuszczalnością zażalenia we wszystkich przypadkach zwrotu wniosku o udzielenie zabezpieczenia, ponieważ trudno zgodzić się ze stanowiskiem, że dopuszczalność zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o dokonanie zabezpieczenia byłaby w praktyce uzależniona od chwili, w której uprawniony domaga się zabezpieczenia.

Dopuszczalność zażalenia przez stosowanie w drodze analogii art. 394 § 1 do niektórych rodzajów orzeczeń zbliżonych swoim charakterem do orzeczeń wymienionych

wprost w tym przepisie została wyraźnie dopuszczona przez Sąd Najwyższy (por. pogląd o dopuszczalności zażalenia na postanowienie o wstrzymaniu wykonalności nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 24.09.2003 r., III CZP 58/03, OSP 2004/11, poz. 138).

Za dopuszczalnością zażalenia na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia, wydane w sądzie pierwszej instancji, opowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z 28.08.2008 r., III CZP 65/08, OSNC 2009/7–8, poz. 112.

Art. 739. [Kaucja na zabezpieczenie]

§ 1. Wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia sąd może uzależnić od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązane go lub, stosownie do okoliczności, innych osób, powstałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu. Z kaucji tej będzie przysługiwało obowiązanejmu lub, stosownie do okoliczności, innym osobom dotkniętym wykonaniem postanowienia o zabezpieczeniu pierwszeństwo zaspokojenia przed innymi należnościami zaraz po kosztach egzekucyjnych.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy uprawnionym jest Skarb Państwa oraz w wypadku zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych, o rentę, a także należności pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy, w części nieprzekraczającej pełnego jednomiesięcznego wynagrodzenia pracownika.

1. Komentowany przepis nie rozstrzyga, kiedy następuje moment wykonalności postanowień o zabezpieczeniu, a jedynie przewiduje, że ich wykonanie może być uzależnione od złożenia przez uprawnionego stosownej kaucji. O wykonalności różnego rodzaju postanowień o udzieleniu zabezpieczenia decyduje zatem regulacja ogólna dotycząca skuteczności postanowień wydawanych przez sądy, a w szczególności art. 360 i 361 oraz art. 740 § 1, który ma zastosowanie wyłącznie do postanowień o zabezpieczeniu podlegających wykonaniu przez organ egzekucyjny (por. także uwagi w tym zakresie do art. 740). Należy też podkreślić, że część postanowień o udzieleniu zabezpieczenia nie podlega ściśle pojęciu wykonania także przez inne podmioty, jak np. postanowienie o zabezpieczeniu powództwa przeciwegzekucyjnego, polegające na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego. Możliwość zastosowania art. 739 § 1 wymaga zatem odpowiedniego rozumienia „wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia”. Treść tego przepisu nie zawęża z pewnością pojęcia wykonania postanowienia do przypadków określonych w art. 740 § 1.

Przesłanką zastosowania art. 739 § 1 przez sąd jest stwierdzenie, że wykonanie określonego postanowienia o zabezpieczeniu przez uprawnionego stwarza niebezpieczeństwo doznania szkody przez obowiązane go.

2. Wydanie przez sąd postanowienia uzależniającego wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia od uiszczenia kaucji przez uprawnionego może nastąpić z urzędu lub na wniosek stron. Rozwiązanie to służy jednak niewątpliwie ochronie interesów obowiązanych, co praktycznie wyklucza przypadki, gdy domaganie się ustanowienia kaucji będzie inicjowane przez uprawnionego. Z kolei możliwość wnioskowania przez obowiązanych o uzależnienie wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia od złożenia przez uprawnionego kaucji, na etapie poprzedzającym wydanie postanowienia o zabezpieczeniu, w praktyce zachodzi jedynie wyjątkowo. Sąd przed rozpoznaniem wniosku o udzielenie zabezpieczenia nie doręcza bowiem jego odpisu obowiązanemu i w związku z tym nie ma on zwykle możliwości ustosunkowania się do treści wniosku przed jego rozpoznaniem przez sąd. Nawet gdy wniosek o zabezpieczenie zawarty jest w pozwie, którego odpis podlega doręczeniu, pozwany zwykle nie zdąży zająć stanowiska wobec wniosku o zabezpieczenie, skoro wniosek ten podlega rozpoznaniu bezzwłocznie (art. 737). Na etapie rozpoznawania wniosku o udzielenie zabezpieczenia szczególnie istotne jest zatem rozważanie przez sąd z urzędu możliwości zastosowania art. 739 § 1 we wszystkich przypadkach orzekania o zabezpieczeniu i dokonanie oceny, czy w okolicznościach konkretnej sprawy potencjalne wykonanie zabezpieczenia stwarza niebezpieczeństwo doznania przez obowiązanych szkody.
3. Obowiązany może złożyć wniosek o uzależnienie wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia od złożenia kaucji przez uprawnionego także po wydaniu przez sąd postanowienia o zabezpieczeniu, domagać się ustanowienia kaucji we wniosku o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia czy też w zażaleniu na postanowienie o zabezpieczeniu. Jednakże w przypadku uwzględnienia takiego wniosku przez sąd jego skutki będą odmienne niż w przypadku orzeczenia uzależniającego wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu od złożenia kaucji wydawanego wraz z postanowieniem o zabezpieczeniu. Postanowienia o zabezpieczeniu podlegają co do zasady natychmiastowemu wykonaniu, a treść art. 743 § 1 przewiduje, że postanowieniom podlegającym wykonaniu w drodze egzekucji sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Zastosowanie przez sąd art. 739 § 1 na etapie orzekania o zabezpieczeniu będzie miało zatem wpływ także na stosowanie art. 743 § 1. Należy przyjąć, że w tym przypadku sąd nie nada klauzuli wykonalności postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia, dopóki uprawniony nie wykaże, że złożył kaucję w wysokości określonej przez sąd. Za takim stanowiskiem przemawia nie tylko art. 743 § 3, lecz także treść art. 786 § 1. Przepis ten stanowi, że w przypadku gdy wykonanie tytułu egzekucyjnego jest uzależnione od zdarzenia, które udowodnić powinien wierzyciel, sąd nada klauzulę wykonalności po dostarczeniu dowodu tego zdarzenia w formie dokumentu urzędowego lub prywatnego z podpisem urzędowo poświadczonym. Podobne znaczenie ma także wyrok, w którym sąd uzależnia jego natychmiastową wykonalność od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia. Aby uzyskać klauzulę wykonalności, uprawniony powinien zatem wykazać, że kaucja została przez niego złożona na rachunek depozytowy

Ministra Finansów. W postępowaniu klauzulowym, o którym mowa wyżej, istotne są ograniczenia dowodowe przewidziane przez art. 786 § 1.

4. Do złożenia kaucji, o której mowa w art. 739 § 1, ma zastosowanie art. 807, który określa, w jakiej formie ma być złożone zabezpieczenie, oraz art. 808, który przewiduje, że jeżeli złożona w postępowaniu egzekucyjnym kwota nie podlega natychmiastowemu wydaniu, to powinna być złożona na rachunek depozytowy Ministra Finansów. Wobec regulacji wynikającej z treści art. 743 § 3 i art. 786 § 1 niezasadny wydaje się pogląd wyrażony przez A. Jakubeckiego [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubicki, 2005, s. 1065, że po wydaniu postanowienia, o którym mowa w art. 739 § 1, sąd powinien z urzędu wszcząć postępowanie klauzulowe i zażądać wykazania przez uprawnionego faktu złożenia kaucji, a stwierdziwszy brak podstaw do nadania klauzuli wykonalności, wydać w tym zakresie postanowienie. Prowadzenie takiego postępowania nie jest konieczne dla zapewnienia interesów stron postępowania zabezpieczającego, a orzekanie przez sąd z urzędu powinno znajdować wyraźne umocowanie w przepisach. Powoływany przez tego autora art. 743 § 1, jako podstawa do orzekania przez sąd z urzędu, stanowi zaś o nadawaniu z urzędu klauzuli wykonalności postanowieniom podlegającym wykonaniu w drodze egzekucji, a nie o nadawaniu klauzuli postanowieniom nadającym się do wykonania w trybie egzekucyjnym. Jest to istotna różnica, postanowienie bowiem, którego wykonalność została uzależniona od złożenia kaucji, nie podlega wykonaniu do chwili jej złożenia i orzekanie wcześniej z urzędu w przedmiocie nadawania mu klauzuli wykonalności jest bezprzedmiotowe. Obecnie za takim stanowiskiem przemawia wyraźnie treść art. 743 § 3. Przepis ten został dodany w wyniku nowelizacji z 2011 r.

Rozważenia wymaga jednocześnie kwestia, czy sąd, stosując art. 739 § 1, powinien określić uprawnionemu termin do uiszczenia kaucji. Wydaje się, że nie ma ku temu podstaw w sytuacji, gdy o zastosowaniu kaucji sąd orzekł przed nadaniem postanowieniu o zabezpieczeniu klauzuli wykonalności. W tym przypadku obowiązany nie grozi bowiem szkoda związana z brakiem kaucji i możliwością wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, ponieważ do czasu uiszczenia kaucji postanowienie o zabezpieczeniu nie uzyska klauzuli wykonalności. W interesie uprawnionego leży zaś jak najszybsze wpłacenie kaucji, jeżeli nie kwestionuje on jej wysokości, i określenie terminu do uiszczenia kaucji z jego punktu widzenia byłoby z kolei bezprzedmiotowe.

Inaczej natomiast może przedstawiać się potrzeba określenia terminu do uiszczenia kaucji na zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych obowiązany, jeżeli o obowiązku wniesienia kaucji sąd orzeka na wniosek obowiązany, a wcześniej postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia została już nadana klauzula wykonalności. Uwzględnienie takiego wniosku musi oznaczać możliwość kontroli wykonania przez uprawnionego obowiązku nałożonego przez sąd oraz możliwość określenia czasu, po upływie którego

nastąpią skutki nieuiszczenia kaucji. Dlatego wskazanie wówczas terminu do wpłacenia kaucji należy uznać za celowe. Zaniechanie przez uprawnionego obowiązku wpłacenia kaucji w terminie określonym przez sąd uzasadniałoby wyciągnięcie wobec niego konsekwencji związanych z niedochowaniem terminu. Obowiązany mógłby np. wystąpić o uchylenie zabezpieczenia na podstawie art. 742 § 1 (przepis ten przewiduje, że po udzieleniu zabezpieczenia obowiązany może domagać się uchylenia lub zmiany zabezpieczenia, jeżeli zmieniła się lub odpadła przyczyna zabezpieczenia).

5. Inny jest skutek zastosowania przez sąd art. 739 § 1 po udzieleniu zabezpieczenia i nadaniu postanowieniu o zabezpieczeniu klauzuli wykonalności. W tym przypadku może wchodzić w grę określenie konsekwencji ustanowienia kaucji dla będącego już w toku postępowania zabezpieczającego i nie jest już wówczas możliwe „uzależnienie wykonania postanowienia od złożenia kaucji” poprzez odmowę nadania klauzuli wykonalności. Po wydaniu uprawnionemu tytułu zabezpieczającego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności trudno wręcz mówić, że może mieć miejsce uzależnienie wykonania postanowienia o zabezpieczeniu od złożenia kaucji, skoro jedynie od decyzji uprawnionego zależy, czy przystąpi on do realizacji tytułu zabezpieczającego.

W przypadku tytułów zabezpieczających, zaopatrzonych już w klauzulę wykonalności, zastosowanie art. 739 § 1 przez sąd powinno prowadzić do wstrzymania wykonania tytułu zabezpieczającego do czasu złożenia kaucji. W sytuacji gdy na postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia obowiązany złoży zażalenie, może to nastąpić poprzez wydanie postanowienia o wstrzymaniu wykonania tytułu zabezpieczającego na podstawie art. 396, mimo że brak jest przepisów dopuszczających wprost orzekanie o wstrzymaniu wykonalności tytułów zabezpieczających. Poza art. 396, w którym jest mowa o wstrzymaniu wykonania zaskarżonego postanowienia, przepisy przewidują jedynie wstrzymanie wykonania tytułów wykonawczych (art. 414 i 492 § 3; podobne znaczenie ma także zawieszenie, na podstawie art. 346, rygору natychmiastowej wykonalności nadanego wyrokowi zaocznemu). Należy nadto uwzględnić, że skutkiem wstrzymania wykonalności tytułu wykonawczego może być zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 820), co przy odpowiednim stosowaniu tego przepisu w postępowaniu zabezpieczającym mogłoby prowadzić również do zawieszenia tego postępowania. Z uwagi na charakter postępowania zabezpieczającego i jego cele możliwość taką należy jednak co do zasady wykluczyć. Przeciwno dopuszczalności zawieszenia postępowania zabezpieczającego w przypadku powództw przeciwegzekucyjnych (gdzie zabezpieczenie polega zwykle na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego) opowiedział się Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 20.09.1961 r., IV CZ 27/61, NP 1962/7–8, s. 1087. W literaturze prezentowane są zaś poglądy, że ze względu na cel i charakter postępowania zabezpieczającego nie mają w nim zastosowania przepisy o zawieszeniu postępowania (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 391, oraz J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piase-

cki, s. 436). Co do możliwości zawieszenia postępowania zabezpieczającego por. także uwagi do art. 730 i 492.

Nie można jednak wykluczyć możliwości zawieszenia postępowania zabezpieczającego wówczas, gdy postępowanie wykonawcze jest prowadzone na podstawie tytułu zabezpieczającego uprawniającego do uzyskania zaspokojenia zabezpieczonego roszczenia (szerzej na ten temat zob. uwaga 10 do art. 730). Z tego względu orzekanie o wstrzymaniu wykonania tytułu zabezpieczającego może być uzasadnione także po skierowaniu go do wykonania.

W postępowaniu zabezpieczającym możliwe jest również ograniczenie przez sąd zabezpieczenia przez wskazanie czasu, w jakim zabezpieczenie może być wykonywane (por. uwagi do art. 738, 754¹ i 492). W przypadku wniosków obowiązanego o ustanowienie kaucji składanych po udzieleniu zabezpieczenia i poza postępowaniem zażaleniowym nie można zatem wyłączyć możliwości ograniczenia wykonania tytułu zabezpieczającego na okres do złożenia kaucji przez uprawnionego. Należałoby je traktować jako formę zmiany postanowienia o zabezpieczeniu. Orzeczenie o czasowym ograniczeniu zabezpieczenia (wykonania tytułu zabezpieczającego), dopuszczalne na gruncie przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające, miałoby podobne znaczenie jak wstrzymanie wykonania tytułu zabezpieczającego w okresie, na który zostało zastosowane.

W wyniku nowelizacji z 2018 r. art. 739 § 1 otrzymał nowe brzmienie. Zgodnie z tą zmianą, stosownie do okoliczności, sąd może uzależnić wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia od złożenia przez uprawnionego kaucji także na zabezpieczenie roszczeń innych osób niż obowiązanym, powstałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu. W tym zakresie art. 739 może mieć zastosowanie w przypadku stwierdzenia przez sąd, że wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia przez uprawnionego stwarza niebezpieczeństwo doznania szkody przez inne osoby niż obowiązanym. Złożenie w tym przypadku kaucji przez uprawnionego upoważnia te osoby, obok obowiązanego, do zaspokojenia z kaucji ich roszczeń z pierwszeństwem przed innymi należnościami zaraz po kosztach egzekucyjnych.

6. Przy oznaczaniu wysokości kaucji dla zabezpieczenia roszczeń obowiązanego lub innych osób, o których mowa w art. 739 § 1, sąd powinien uwzględnić rozmiar możliwej szkody, mogącej powstać na skutek wykonania zabezpieczenia. Dochodzenie roszczeń odszkodowawczych związanych z wykonaniem zabezpieczenia zostało uregulowane odrębnie w art. 746. Na wysokość potencjalnej szkody wpływ może mieć w szczególności rodzaj zabezpieczonego roszczenia, sposób zabezpieczenia i jego rozmiar oraz przewidywany czas wykonywania zabezpieczenia. W tym przypadku obowiązek uiszczenia kaucji spełnia podobną funkcję jak zabezpieczenie roszczenia odszkodowaw-

czego na ogólnych zasadach. Po ustanowieniu przez sąd kaucji obowiązany – lub inne uprawnione osoby – znajduje się w zakresie swojego roszczenia odszkodowawczego w sytuacji zbliżonej do uprawnionego, który uzyskał zabezpieczenie dochodzonego roszczenia. Sąd, oceniając potrzebę zabezpieczenia jego roszczeń odszkodowawczych, powinien zatem rozważyć istnienie podobnych przesłanek jak określone w art. 730¹ dla udzielenia zabezpieczenia, takich jak uniemożliwienie lub poważne utrudnienie wykonania wyroku zasądzającego odszkodowanie np. z powodu budzącej wątpliwości sytuacji majątkowej uprawnionego. Nie jest to jednak sytuacja tożsama z udzieleniem zabezpieczenia, a obowiązek złożenia kaucji nie powinien stanowić przeszkody dla wykonania zabezpieczenia i utrudniać uzyskania ochrony przez uprawnionego, co w przypadku niektórych roszczeń uwzględnia sama ustawa (art. 739 § 2).

7. Orzeczenie sądu uzależniające wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu od złożenia przez uprawnionego kaucji należy do postanowień w przedmiocie zabezpieczenia i służy na nie zażalenie na podstawie art. 741. Przedmiotem zażalenia może być także sama wysokość kaucji określonej przez sąd (por. w tym zakresie również uwaga 2 do art. 741).
8. Kaucja złożona przez uprawnionego podlega zwrotowi na jego rzecz, jeżeli obowiązany w ciągu miesiąca od powstania roszczenia odszkodowawczego nie wytoczy o nie powództwa (art. 746 § 3). Należy przyjąć, że pojęcie powstania roszczenia użyte w tym przepisie odpowiada stanowi wymagalności roszczenia odszkodowawczego.
9. Kaucja przewidziana w art. 739 § 1 służy do zabezpieczenia roszczeń odszkodowawczych obowiązane go oraz innych osób wskazanych w tym przepisie, jednakże nie wyłącza to co do zasady możliwości zaspokojenia z niej także roszczeń innych wierzycieli uprawnionego. Wskazuje na to wyraźnie brzmienie zdania drugiego § 1 art. 739. Przepis w tej części przewiduje, że z kaucji przysługuje jedynie pierwszeństwo zaspokojenia przed innymi egzekwowanymi należnościami. W tym zakresie modyfikuje on kolejność zaspokojenia wierzycieli określoną w art. 1025 § 1. Należy jednak zaznaczyć, że kolejność zaspokojenia wierzycieli wynikająca z treści art. 1025 może być dodatkowo zmieniana przez inne przepisy szczególne.
10. Dopuszczenie możliwości prowadzenia egzekucji z kaucji złożonej przez uprawnionego, przez innych wierzycieli niż obowiązany lub inne osoby uprawnione może jednak w niektórych przypadkach naruszać ich prawo wynikające z treści art. 739 § 1. Osoby te mogą zrealizować swoje prawo pierwszeństwa zaspokojenia roszczenia odszkodowawczego przed innymi należnościami jedynie jako osoby o statusie wierzyciela w toczącym się postępowaniu egzekucyjnym, co wymaga posiadania tytułu wykonawczego przeciwko uprawnionemu. Do czasu uzyskania takiego tytułu obowiązany (i inne osoby uprawnione) nie może uczestniczyć w podziale sumy złożonej przez uprawnio-

nego tytułem kaucji. W tej sytuacji dla ochrony swoich praw obowiązany może wytoczyć powództwo o zwolnienie jej od egzekucji na podstawie art. 841.

11. Artykuł 739 § 2 w określonych w nim wypadkach wyłącza możliwość uzależnienia wykonalności postanowienia o zabezpieczeniu od złożenia kaucji przez uprawnionego, przy uwzględnieniu kryterium przedmiotowego i podmiotowego. W świetle tego przepisu art. 739 § 1 nie stosuje się do zabezpieczenia roszczeń dochodzonych przez Skarb Państwa, bez względu na ich rodzaj. W tym przypadku interesom obowiązującego nie zagraża niebezpieczeństwo związane z brakiem możliwości zaspokojenia przyszłego roszczenia odszkodowawczego. Rozwiązanie to koresponduje z regulacją wynikającą z art. 749, która przewiduje, że zabezpieczenie roszczeń pieniężnych przeciwko Skarbowi Państwa jest niedopuszczalne. Artykuł 739 § 2 wymienia nadto inne rodzaje roszczeń podlegających szczególnej ochronie (roszczenia alimentacyjne, roszczenia o rentę i należności pracowników w sprawach ze stosunku pracy), co do których możliwość zastosowania art. 739 § 1 została również wyłączona. Wymaganie od uprawnionych dochodzących tego rodzaju roszczeń uiszczenia kaucji mogłoby stanowić przeszkodę w uzyskaniu przez nich zabezpieczenia (z uwagi na brak odpowiednich środków na wpłacenie kaucji). Tymczasem rodzaj tych roszczeń i sytuacja uprawnionych przemawia zwykle za wykonaniem udzielonego zabezpieczenia, które w wielu przypadkach polega także na tymczasowym zaspokojeniu ich roszczeń (por. art. 753, 753¹ i 754).

Art. 740. [Wykonanie i doręczenie postanowień]

§ 1. Wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie o odmowie udzielenia zabezpieczenia, jak również postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, które podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny, oraz dalsze postanowienia dotyczące tego zabezpieczenia sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, które podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny dokonuje ten organ równocześnie z przystąpieniem do wykonania tego postanowienia.

§ 2. W wypadkach objętych § 1 obowiązanemu nie doręcza się również zażalenia uprawnionego ani postanowienia sądu drugiej instancji rozstrzygającego o tym zażaleniu.

§ 3. Jeżeli ustanowiono jako zabezpieczenie zarząd nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązanego, doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje zarządca ustanowiony przez sąd. Jeżeli obowiązany odmawia przyjęcia postanowienia albo gdy zarządca jest wprowadzony w zarząd przez komornika, doręczenia postanowienia o zabezpieczeniu dokonuje komornik.

§ 4. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także do postanowień w przedmiocie zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Doręczenia obowiązkanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje sąd prowadzący księgę wieczystą równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.

1. W przypadku postanowień o udzieleniu zabezpieczenia wydanych na posiedzeniu niejawnym art. 740 przewiduje częściowo odstępstwa od wyrażonej w art. 357 § 2 reguły, zobowiązującej sąd do doręczenia stronom postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym. Odrębność tej regulacji w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie zmiany art. 740 dokonanej na mocy nowelizacji z 2019 r. dotyczyła jedynie tych postanowień o udzieleniu zabezpieczenia, które podlegały wykonaniu przez organ egzekucyjny. Regulacja szczególna w zmienionym art. 740 dotyczy także postanowień o odmowie udzielenia zabezpieczenia, które podlegałyby wykonaniu przez organ egzekucyjny. Takie rozwiązanie było już dotychczas stosowane w praktyce w wyniku wykładni art. 740 uwzględniającej cel tego przepisu. Oznacza to, że obecnie postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd niewątpliwie doręcza tylko uprawnionemu, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Artykuł 740 przewiduje doręczenie postanowień o udzieleniu zabezpieczenia w dwóch etapach. Wydane przez sąd postanowienie podlega doręczeniu początkowo jedynie uprawnionemu. Powyższe rozwiązanie uwzględnia cel postępowania zabezpieczającego, w którym uprawniony powinien mieć zapewnioną realną możliwość wykonania postanowienia o zabezpieczeniu, zaś uzyskanie przez obowiązkanego informacji o udzieleniu zabezpieczenia przed przystąpieniem do wykonania zabezpieczenia mogłoby wpływać na jego skuteczność.

Doręczenia postanowienia obowiązkanemu dokonuje, co do zasady, organ egzekucyjny już po wszczęciu postępowania zabezpieczającego, równocześnie z przystąpieniem do wykonywania postanowienia (podobną zasadę przewiduje art. 740 § 3 dla ustanowionego przez sąd zarządcy, jeżeli w ramach zabezpieczenia ustanowiono zarząd nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązkanego). Wskazane wyżej zasady doręczania postanowień o udzieleniu zabezpieczenia, zgodnie z brzmieniem § 1 art. 740, nie obowiązują w przypadku postanowień o udzieleniu zabezpieczenia podlegających wykonaniu przez organy inne niż organy egzekucyjne. Przy zabezpieczeniu części roszczeń pieniężnych tego rodzaju rozwiązanie przewidywał także uchylony przez nowelizację z 2019 r. art. 748. W świetle jego postanowień podlegały doręczeniu także obowiązkanemu postanowienia o zabezpieczeniu, z wyjątkiem tych przypadków, które zostały wymienione w pkt 1 art. 747 (zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego).

Wykładnia postanowień art. 740 w powiązaniu z treścią art. 748 budziła wątpliwości w tych przypadkach udzielenia zabezpieczenia, w których zastosowano równocześnie

kilka sposobów zabezpieczenia, jeżeli choć jeden z nich podlegał odrębnym regułom dokonywania doręczenia (np. zajęcie ruchomości obowiązanego i ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości). W tych wypadkach celowe było wydawanie odrębnie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia podlegającego doręczeniu obowiązanemu i oddzielnie postanowienia, które doręcza organ egzekucyjny. Przy takim rozwiązaniu nie dochodziło do kolizji między art. 740 oraz 748 i mógł być zrealizowany cel wprowadzenia art. 740. W postępowaniu zabezpieczającym wydawanie odrębnych postanowień podyktowane sposobem ich wykonania wydaje się celowe także z uwagi na treść art. 743. Przepis ten stanowi, że postanowieniom o udzieleniu zabezpieczenia podlegającym wykonaniu w drodze egzekucji sąd z urzędu nadaje klauzulę wykonalności, a w przypadku postanowień podlegających wykonaniu w inny sposób – przewodniczący zaopatruje je z urzędu we wzmiankę o wykonalności. Istnieje wprawdzie możliwość nadania klauzuli wykonalności części orzeczenia, a jednocześnie stwierdzenie jego wykonalności w innym zakresie, jednakże wykonanie takiego postanowienia przez różne organy i tak nakazywałaby wydawanie uprawnionemu odrębnych tytułów, a organy wykonujące postanowienie realizowałyby jedynie dotyczące ich części postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

2. Obowiązek doręczenia obowiązanemu odpisu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia przez organ egzekucyjny, równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia, modyfikuje powinności tego organu określone w art. 805. Przepis ten stosowany odpowiednio w postępowaniu zabezpieczającym co do zasady przewiduje obowiązek zawiadomienia obowiązanego o wszczęciu tego postępowania, treści tytułu zabezpieczającego i wymienienia sposobu prowadzenia postępowania zabezpieczającego. Wymaga jednak odnotowania, że art. 805 § 1 został zmieniony na podstawie nowelizacji z 2013 r. i w aktualnym brzmieniu nakłada na komornika obowiązek sporządzenia odpisu tytułu wykonawczego i doręczenia go dłużnikowi. Przy wszczęciu postępowania zabezpieczającego w przypadkach określonych w art. 740 organ egzekucyjny jest natomiast zobowiązany doręczyć obowiązanemu odpis postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia złożony przez uprawnionego. W tym przypadku można uznać za zbędne podawanie obowiązanemu w zawiadomieniu o wszczęciu postępowania zabezpieczającego treści tytułu zabezpieczającego i sposobu prowadzenia tego postępowania, jeżeli wynika on z tekstu postanowienia o zabezpieczeniu. Sposób zabezpieczenia nie zawsze jest jednak wyraźnie określony w tytule zabezpieczającym. Nie wynika on np. z nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczającego, ponieważ wskazuje go dopiero uprawniony we wniosku o wszczęcie postępowania (art. 492 § 2) i wówczas konieczne jest zawiadomienie obowiązanego o sposobie prowadzenia postępowania zabezpieczającego (co do możliwości stosowania art. 740 do nakazu zapłaty por. uwagi do art. 492). Dotyczy to również wyroku sądu gospodarczego stanowiącego także tytuł zabezpieczający z momentem jego wydania (por. art. 458¹³).

3. Wymóg doręczenia obowiązanemu odpisu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wraz z przystąpieniem przez organ egzekucyjny do wykonania postanowienia o zabezpieczeniu nakazuje przyjąć, że do wymogów formalnych wniosku o wszczęcie postępowania zabezpieczającego należy złożenie odpisu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, jeżeli obowiązek doręczenia tego postanowienia spoczywa na organie egzekucyjnym.
4. Artykuł 740 § 2 przewiduje, że w wypadkach postanowień w przedmiocie zabezpieczenia określonych w § 1 obowiązanemu nie doręcza się nie tylko zażalenia uprawnionego, jak stanowił ten zmieniony przepis, lecz także postanowienia sądu drugiej instancji rozstrzygającego o tym zażaleniu. Regulacja ta nakazuje przyjąć zatem, że w przypadkach wskazanych wyżej bez udziału obowiązanego toczy się zarówno postępowanie dotyczące rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia, jak i dalszy tok tego postępowania, aż do chwili uprawomocnienia się postanowienia wydanego przez sąd wobec uprawnionego. W wypadku prawomocnego oddalenia lub odrzucenia wniosku złożonego przez uprawnionego obowiązanemu faktycznie nie jest uczestnikiem tego postępowania i może nawet nie wiedzieć, że postępowanie zabezpieczające zostało wszczęte. Jest to daleko idące odstępstwo od ogólnych zasad obowiązujących w postępowaniu zażaleniowym, które może ułatwić uprawnionemu ewentualne wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wydanego przez sąd rozpoznający zażalenie. Przy tego rodzaju rozwiązaniu uprawniony ponosi również mniejsze ryzyko niekorzystnego wyniku postępowania zabezpieczającego, obowiązanemu bowiem, który nie bierze w nim udziału, nie ma podstaw do domagania się zasądzenia kosztów tego postępowania. Takie stanowisko było prezentowane także w judykaturze (zob. postanowienie SN z 4.04.2012 r., I CZ 25/12, LEX nr 1214536).
5. Artykuł 740 § 3 stanowi, że w przypadku ustanowienia jako zabezpieczenia zarządu nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanemu doręczenia postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje co do zasady zarządca ustanowiony przez sąd. Ta forma zabezpieczenia w przypadku zabezpieczenia roszczeń pieniężnych przewidziana jest w art. 747 pkt 6.

W wyniku zmiany art. 740 dokonanej przez nowelizację z 2019 r. do dotychczasowej treści tego przepisu został dodany także § 4, który przewiduje, że zasady doręczeń określone w § 1 i 2 stosuje się także do postanowień w przedmiocie zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Organem dokonującym doręczenia obowiązanemu jest wówczas sąd prowadzący odpowiednią księgę wieczystą. W tym przypadku doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje się równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.

6. Regulacja szczególna zawarta w art. 740 § 1 odnosi się jedynie do zasad doręczania postanowień w przedmiocie zabezpieczenia. Nie ma ona wpływu na obowiązek uzasadnienia postanowień, o których mowa w § 1 tego przepisu. Przed wejściem w życie zmiany art. 357, dokonanej na podstawie nowelizacji z 2019 r., postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia wydane na posiedzeniu niejawnym, w świetle art. 357 § 2, podlegały uzasadnieniu z urzędu, ponieważ na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie (art. 741). Przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające w brzmieniu dotychczasowym modyfikowały sposób określenia terminu sporządzenia uzasadnienia postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia. Nakazywały one przyjąć, że uzasadnienie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia powinno być sporządzone w terminie przewidzianym dla rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia, co odbiegało od zasady wyrażonej w art. 357 § 3. W aktualnie obowiązującym stanie prawnym uzasadnienie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia podlega ogólnym zasadom określonym w art. 357 § 2¹ i 3.

Art. 741. [Zażalenie]

§ 1. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie.

§ 2. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów.

§ 3. Sąd może uchylić zaskarżone postanowienie tylko gdy zachodzi nieważność postępowania.

1. W wyniku zmiany art. 741 dokonanej nowelizacją z 2004 r. jego wcześniejsze brzmienie zostało uzupełnione o zapis, że dopuszczalność zażaleń na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia dotyczy jedynie orzeczeń sądu pierwszej instancji. Regulacja dotychczasowa przy ocenie dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie zabezpieczenia wymagała odpowiedniego zastosowania przepisów ogólnych dotyczących postępowania zażaleniowego (art. 394–397). W praktyce sposób ich wykładni odpowiadał takiemu brzmieniu przepisu (por. stanowisko wyrażone w uchwale SN (7) z 21.02.1972 r., III CZP 76/71, OSNC 1972/9, poz. 152), które jednoznacznie wyklucza możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie zabezpieczenia.
2. Użycie w przepisie sformułowania o dopuszczalności zażalenia na postanowienia sądu pierwszej instancji „w przedmiocie zabezpieczenia” oznacza, że zażalenie przysługuje na wszelkiego rodzaju postanowienia rozstrzygające o samym zabezpieczeniu w ogólności (zastosowanie zabezpieczenia, oddalenie wniosku o udzielenie zabezpieczenia, uchylenie zabezpieczenia, zmiana sposobu zabezpieczenia), jak również na różnego rodzaju rozstrzygnięcia precyzujące sposób i zakres zabezpieczenia wydane w kon-

kretniej sprawie (np. dotyczące wysokości zajęcia środków na rachunku bankowym obowiązującego).

Zażalenie przysługuje niewątpliwie również na postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania zabezpieczającego (art. 745). Nie jest to jednak postanowienie „w przedmiocie zabezpieczenia” i dopuszczalność zażalenia na nie wynika z przepisów ogólnych (art. 394 § 1 pkt 6 w zw. z art. 13 § 2).

Sąd Najwyższy w uchwale z 7.10.2008 r., III CZP 83/08, OSNC 2009/9, poz. 120, stwierdził, że na postanowienie sądu opiekuńczego zawierające zarządzenie, o którym mowa w art. 569 § 2, wydane w sprawie na czas toczącego się postępowania, przysługuje zażalenie na podstawie art. 741.

3. W uchwale z 27.02.1995 r., III CZP 18/95, OSNC 1995/7–8, poz. 103, Sąd Najwyższy stwierdził, że na postanowienie sądu nakazujące powodowi złożenie kaucji na zabezpieczenie grożącej pozwanemu szkody (art. 294 § 2 k.h.) zażalenie nie przysługuje. Wymaga jednak podkreślenia, że art. 294 § 2 k.h. stanowił regulację szczególną dotyczącą zabezpieczenia szkody grożącej pozwanemu w związku z powództwem o odszkodowanie wytoczonym przez spółkę lub jej współnika i określał specjalny rygor w razie niezłożenia kaucji w terminie wyznaczonym przez sąd, w postaci odrzucenia pozwu. Nie można zatem na podstawie treści powołanej wyżej uchwały przyjmować, że zażalenie nie przysługuje także na postanowienie, w którym sąd, wydając postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, uzależnił jego wykonanie od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązującego powstałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu (art. 739 § 1). W wypadku tej kaucji zażalenie przysługuje nie tylko na postanowienie dotyczące samego obowiązku jej uiszczenia, lecz również na postanowienie co do jej wysokości.
4. Także postanowienia, w których sąd stwierdza upadek zabezpieczenia (art. 742 § 1, art. 744 § 3, art. 754¹ § 3, art. 757), mieszczą się w katalogu postanowień w przedmiocie zabezpieczenia w rozumieniu art. 741 i podlegają zaskarżeniu na zasadach określonych w tym przepisie.
5. Zagadnieniem budzącym wątpliwości jest ocena dopuszczalności zażalenia na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia (por. w tym zakresie uchwała z 28.08.2008 r., III CZP 65/08, OSNC 2009/7–8, poz. 112, w której Sąd Najwyższy opowiedział się za dopuszczalnością zażalenia na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczania wydane w sądzie pierwszej instancji; por. także uwaga 6 do art. 738).

6. Przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające nie zawierają rozwiązań szczególnych dotyczących dopuszczalności skargi kasacyjnej. W świetle art. 398¹ § 1 skarga kasacyjna nie przysługuje na postanowienia sądu drugiej instancji wydawane w postępowaniu zabezpieczającym. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 22.07.2010 r., I CZ 56/10, LEX nr 1375319, stwierdził, że niedopuszczalna jest skarga kasacyjna od postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Charakter postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia przesądza także o niedopuszczalności takich środków prawnych, jak skarga o wznowienie postępowania oraz skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.
7. Do chwili zmiany art. 741 dokonanej na podstawie nowelizacji z 2019 r. brak było regulacji odrębnej dotyczącej postępowania zażaleniowego wywołanego zaskarżeniem postanowień w przedmiocie zabezpieczenia, poza treścią art. 742 § 3. Przepis ten przewiduje, że wniesienie zażalenia na postanowienie uchylające lub zmieniające postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wstrzymuje jego wykonanie. Regulacja ta pozwala na utrzymanie zabezpieczenia do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia zażalenia uprawnionego na postanowienie uchylające lub zmieniające postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, co jest istotne z punktu widzenia jego interesów. Względem na tę potrzebę nie przemawia za wstrzymaniem wykonania zaskarżonego postanowienia, jeżeli podstawę do uchylenia zabezpieczenia stanowi złożenie przez obowiązującego na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumy wystarczającej do zabezpieczenia. Treść art. 742 § 4 wskazuje, że nie ma wówczas zastosowania art. 742 § 3.

Zmieniony przez nowelizację z 2019 r. art. 741 w dodanym § 2 przewiduje, że zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie. Jest to nowe rozwiązanie wynikające z gruntownej zmiany modelu postępowania zażaleniowego, polegającej m.in. na rozbudowaniu instytucji tzw. zażalenia poziomego (zob. art. 394^{1a}). Treść przepisu stwierdzającego, że zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, wskazuje, iż zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia nie ma charakteru dewolutywnego środka zaskarżenia. Do zażaleń w postępowaniu zabezpieczającym stosuje się również odpowiednio przepisy art. 394–397.

8. Zgodnie z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 4.09.2009 r., I CZ 83/09, OSNC 2010/5, poz. 78, art. 741 nie stanowi podstawy do oceny dopuszczalności zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 396.
9. W judykaturze przyjmowano, że w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji postanowienia co do zabezpieczenia roszczenia i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania nie jest wymagana zmiana składu sądu pierwszej instancji przy kolejnym rozstrzygnięciu tej kwestii (uchwała SN z 15.01.1992 r., III CZP 144/91,

OSNC 1992/7–8, poz. 131). W tym kontekście wymaga odnotowania gruntowna zmiana art. 386 § 5 dokonana na podstawie nowelizacji z 2019 r. W konsekwencji tej zmiany powołana wyżej uchwała utraciła znaczenie z chwilą wejścia w życie znowelizowanego art. 386 § 5. Znowelizowany art. 741 ogranicza jednocześnie możliwość uchylecia zaskarżonego postanowienia przez sąd rozpoznający zażalenie do przypadku, gdy zachodzi nieważność postępowania.

10. Sąd Najwyższy w uchwałach z 16.03.2007 r., III CZP 4/07, OSNC 2008/2, poz. 18, i z 19.04.2007 r., III CZP 14/07, OSNC 2008/6, poz. 57, przyjął, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia, w tym na postanowienie oddalające wniosek o udzielenie zabezpieczenia zawarty w piśmie wszczynającym postępowanie, podlega opłacie w wysokości stałej w kwocie 30 zł (co do wysokości opłat w postępowaniu zażaleniowym por. także uwagi do art. 745).

Art. 742. [Uchylenie lub zmiana postanowienia]

§ 1. Obowiązany może w każdym czasie żądać uchylenia lub zmiany prawomocnego postanowienia, którym udzielono zabezpieczenia, gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia. Jeżeli obowiązany złoży na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumę zabezpieczenia żadaną przez uprawnionego we wniosku o udzielenie zabezpieczenia, zabezpieczenie upada. Przepis art. 754¹ § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Przed wydaniem postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia sąd wysłucha uprawnionego.

§ 3. Wniesienie zażalenia na postanowienie uchylające lub zmieniające postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wstrzymuje wykonanie postanowienia.

§ 4. Przepisów § 2 i § 3 nie stosuje się, gdy uchylenie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia nastąpiło na skutek złożenia przez obowiązanego na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumy wystarczającej do zabezpieczenia.

§ 5. (uchylony)

1. Przepisy dotyczące upadku zabezpieczenia wyraźnie rozróżniają przypadki upadku zabezpieczenia z mocy prawa i upadku zabezpieczenia na podstawie orzeczenia sądu, m.in. poprzez odmienny sposób postępowania i orzekania przez sąd w tym zakresie. Uchylenie zabezpieczenia przez sąd, podobnie jak ograniczenie zabezpieczenia, w okresie poprzedzającym zmianę art. 742 § 2 dokonaną na mocy nowelizacji z 2019 r. wymagały przeprowadzenia rozprawy i wydania odpowiedniego orzeczenia, po stwierdzeniu istnienia przesłanek ku temu określonych w § 1 art. 742 (odpadnięcie lub zmiana przyczyny zabezpieczenia). Obecnie art. 742 § 2 przewiduje, że przed wydaniem postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia jest wymagane wysłuchanie uprawnionego. Sposób wysłuchania określa art. 760 § 2

i w świetle tego przepisu nie jest konieczne przeprowadzenie rozprawy. Jej wyznaczenie zależy od uznania sądu (art. 148 § 2). W przypadku gdy ustawa przewiduje upadek zabezpieczenia, z mocy prawa istnieje natomiast podstawa do domagania się przez obowiązane, aby sąd wydał postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia (art. 754¹ § 3).

Katalog zdarzeń prowadzących do upadku zabezpieczenia z mocy prawa w obowiązującym obecnie stanie prawnym został znacznie poszerzony (o przypadki regulowane w art. 742 § 1, art. 744 § 2, art. 754¹ § 1 i 2 i art. 757 oraz przypadek zwrotu pozwu przewidziany w art. 744 § 1). Mankamentem tego rozwiązania jest to, że problematyka dotycząca upadku zabezpieczenia jest obecnie regulowana w kilku artykułach, z użytymi dodatkowo odesłaniami do odpowiedniego stosowania art. 754¹ § 3.

Mimo że przepisy nie wymieniają wprost tego zdarzenia jako prowadzącego do upadku zabezpieczenia z mocy prawa, to skutek ten powoduje także niewytoczenie powództwa w określonym przez sąd terminie, gdy zabezpieczenie nastąpiło przed wszczęciem postępowania w sprawie (art. 733). W tym przypadku nie ma także odesłania do stosowania art. 754¹ § 3, także w art. 744, gdyż ten przepis nie dotyczy niewytoczenia powództwa w terminie, lecz wyłącznie sytuacji, gdy uprawniony nie wystąpił o całość roszczenia lub też wystąpił o inne roszczenie niż to, które zostało zabezpieczone. Rodzi to wątpliwość co do możliwości stwierdzenia wówczas upadku zabezpieczenia przy wykorzystaniu tego rozwiązania (por. w tym zakresie uwaga 3).

2. Wprowadzenie możliwości uzyskania przez obowiązane postanowienia stwierdzającego upadek zabezpieczenia z mocy prawa jest szczególnie istotne w wypadkach, gdy w oparciu o tytuł zabezpieczający zostało wszczęte postępowanie, w którym taki tytuł jest realizowany. Fakt upadku zabezpieczenia z mocy prawa nie podlega bowiem stwierdzeniu przez organ wykonujący tytuł zabezpieczający (komornika sądowego lub sąd, który dokonał np. wpisu hipoteki przymusowej tytułem zabezpieczenia). Osiągnięcie przez obowiązane oczekiwanego skutku, związanego z upadkiem zabezpieczenia z mocy prawa, wymaga wykazania przed takim organem, że zabezpieczenie istotnie upadło. Należy zgodzić się z poglądem, że w przypadku postępowania zabezpieczającego prowadzonego przez organ egzekucyjny postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia pełni podobną funkcję do wyroku pozbawiającego tytuł wykonawczy wykonalności w postępowaniu egzekucyjnym (por. A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubecki, 2005, s. 1071).

Uzyskanie postanowienia stwierdzającego upadek zabezpieczenia nie wymaga wysłuchania uprawnionego, inaczej niż w przypadku uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia (art. 742 § 2). Należy też przyjąć, że postanowienie wydane na podstawie art. 754¹ § 3 podlega natychmiastowemu wykonaniu (art. 360 w zw. z art. 13 § 2) nawet

w sytuacji jego zaskarżenia, co również poprawia sytuację obowiązanego w porównaniu z rozwiązaniem przyjętym w art. 742 § 3.

3. Możliwość stwierdzenia upadku zabezpieczenia ustawodawca wskazał wprost dla większości sytuacji, w których ustawa przewiduje upadek zabezpieczenia z mocy prawa, stwierdzając to wyraźnie za każdym razem. Nie posłużył się zatem rozwiązaniem ogólnym określającym, że możliwość stwierdzenia upadku zabezpieczenia przez sąd istnieje zawsze, jeżeli upadek zabezpieczenia nastąpił z mocy prawa. Gdyby było to oczywistym zamiarem ustawodawcy, to taka regulacja byłaby bardziej przejrzysta i poprawniejsza z punktu widzenia techniki legislacyjnej, ponieważ nie zachodziłaby potrzeba wielokrotnego odsyłania do odpowiedniego stosowania art. 754¹ § 3. Zastosowana metoda regulacji rodzi natomiast wątpliwość, czy wydanie takiego postanowienia jest możliwe także w sytuacji, gdy podstawa upadku zabezpieczenia z mocy prawa nie została wymieniona w powiązaniu z regulacją art. 754¹ § 3. Pogląd dopuszczający stwierdzenie upadku zabezpieczenia przez sąd także wówczas, gdy powód po zabezpieczeniu roszczenia nie wytoczył powództwa w zakreślonym mu przez sąd terminie, wymagałby opowiedzenia się za możliwością zastosowania w tym przypadku art. 754¹ § 3 w drodze analogii. Dopuszczalność takiego zabiegu jest zaś wątpliwa wobec możliwości uzyskania orzeczenia potwierdzającego upadek zabezpieczenia przy wykorzystaniu art. 742 § 1. Przepis ten zezwala na uchylenie zabezpieczenia, gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia. W literaturze podnoszono zaś (por. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, 1998, s. 24, a także Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu...*, s. 18), że określona w art. 742 § 1 podstawą do uchylenia zabezpieczenia stanowi m.in. bezskuteczny upływ terminu do wytoczenia powództwa, w związku z regulacją zawartą w art. 734 (obecnie art. 733). Odpadnięcie lub zmiana przyczyny zabezpieczenia zachodzi wówczas, gdy po udzieleniu zabezpieczenia przestały być aktualne przesłanki decydujące o jego udzieleniu (w szczególności gdy zabezpieczone roszczenie przestało być wiarygodne lub ustał interes prawny uprawniającego w udzieleniu mu zabezpieczenia, co może mieć miejsce przede wszystkim w przypadkach, gdy dłużnik zaspokoił zabezpieczone roszczenie w całości lub znacznej części, roszczenie to wygasło z innych powodów lub nastąpiła taka zmiana stosunków, która powoduje, że wypłacalność obowiązanego przestała być zagrożona). Należy zatem przyjąć, że także fakt niewytoczenia sprawy w zakreślonym przez sąd terminie stanowi podstawę do domagania się uchylenia zabezpieczenia zgodnie z art. 742 § 3. Wydaje się, że za dopuszczalnością stwierdzenia upadku zabezpieczenia w tej sytuacji nie może przemawiać wyłącznie uregulowanie dotyczące innych przypadków upadku zabezpieczenia z mocy prawa (por. w tym zakresie także uwaga 5 do art. 733).
4. Szczególną podstawę uchylenia postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia określa art. 742 § 4. Jest nią złożenie przez obowiązanego na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumy wystarczającej do zabezpieczenia. Obowiązany ma zatem możliwość

doprowadzenia do upadku zabezpieczenia także w przypadku wpłacenia kwoty niższej niż suma zabezpieczenia, określona przez uprawnionego we wniosku o udzielenie zabezpieczenia (art. 736 § 1). Skuteczność takiego działania jest uzależniona od poprawnej oceny przez obowiązane przy wyborze sumy „wystarczającej” do zabezpieczenia, ponieważ podlega to kontroli sądu. Wydanie przez sąd postanowienia w tym przedmiocie nie wymaga wysłuchania uprawnionego, co stanowi odstępstwo od zasady przewidzianej w art. 742 § 2. Nie stosuje się do tego postanowienia również regulacji z art. 742 § 3 (zażalenie nie wstrzymuje wykonania postanowienia).

5. Uchylenie lub zmiana zabezpieczenia może dotyczyć postanowień o udzieleniu zabezpieczenia, które są prawomocne. Nie jest zatem możliwe korzystanie równoległe z zażalenia na postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia i domaganie się uchylenia postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia bądź dokonywanie wyboru między tymi środkami. We wniosku o uchylenie zabezpieczenia jako jego podstawa mogą być powołane zdarzenia, które powstały po uprawomocnieniu się postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia (por. także postanowienie SN z 23.08.1989 r., II CZ 135/89, LEX nr 8982).

Nie ma natomiast przeszkód, aby stwierdzenie upadku zabezpieczenia z mocy prawa (na podstawie art. 754¹ § 3) na skutek złożenia przez obowiązane sumy zabezpieczenia nastąpiło jeszcze przed uprawomocnieniem się postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, np. w toku postępowania zażaleniowego. Stwierdzenie upadku zabezpieczenia z mocy prawa w tym przypadku stanowiłoby podstawę do umorzenia postępowania zażaleniowego.

Należy wykluczyć możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia po upadku zabezpieczenia z mocy prawa lub domagania się w tej sytuacji jego zmiany lub uchylenia, na podstawie art. 742 § 1, choć przepis ten przewiduje, że: „Obowiązany może w każdym czasie żądać uchylenia lub zmiany prawomocnego postanowienia, którym udzielono zabezpieczenia”. Skutek upadku zabezpieczenia z mocy prawa wyprzedza bowiem skutek możliwy do osiągnięcia po rozpoznaniu wniosku o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia oraz zażalenia obowiązane i czyni je bezprzedmiotowymi. Powinno to, w wypadku gdyby zostały złożone, prowadzić do umorzenia postępowania wywołanego ich wniesieniem. Powyższy przykład pokazuje, że dla postępowania toczącego się na podstawie wniosku o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia istotne może być nie tylko samo stwierdzenie przez sąd upadku zabezpieczenia, ale również stwierdzenie w wydanym przez sąd postanowieniu, kiedy zabezpieczenie upadło z mocy prawa.

Sąd, stwierdzając upadek zabezpieczenia w sposób przewidziany w art. 754¹ § 3, w treści wydawanego postanowienia powinien zatem wskazać, kiedy zabezpieczenie upadło. Na taką potrzebę wskazywano w literaturze także z uwagi na znacze-

nie upadku zabezpieczenia dla oceny skuteczności czynności dokonanych w postępowaniu zabezpieczającym prowadzonym przed wydaniem postanowienia, o jakim mowa w art. 754¹ § 3 (por. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 434, oraz J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 545). Jest to problem istotny, postanowienie sądu bowiem, o którym mowa wyżej, ma charakter jedynie deklaracyjny.

6. Przedmiotem wniosku o dokonanie zmiany zabezpieczenia może być także żądanie podwyższenia kaucji na zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych obowiązanego, przewidzianej w art. 739 § 1 (por. Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu...*, s. 18).
7. Rozpoznanie wniosku o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia zostało uregulowane na odrębnych zasadach niż rozpoznanie wniosku o udzielenie zabezpieczenia. Co do zasady w tym wypadku wymagane jest obecnie wysłuchanie uprawnionego. Postanowienie sądu uwzględniające taki wniosek nie podlega również wykonaniu na takich samych zasadach jak postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia. Wniesienie zażalenia na tego rodzaju postanowienie wstrzymuje bowiem jego wykonanie (art. 742 § 3). Wyjątek dotyczy uchylenia zabezpieczenia w wyniku złożenia przez obowiązanego na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumy wystarczającej do zabezpieczenia (art. 742 § 4). Treść art. 742 § 3 wskazuje na wyłączenie stosowania art. 360 do postanowień uchylających lub zmieniających postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia (tak T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 426).
8. Zawieszenie postępowania w sprawie, w której udzielono zabezpieczenia, nie sprzeciwia się rozpoznaniu wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia o zabezpieczeniu (por. uchwała SN z 16.10.1972 r., III CZP 67/72, OSPiKA 1973/5, poz. 87).
9. Skutki uchylenia i zmiany zabezpieczenia są zdecydowanie odmienne. Zmiana postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia prowadzi do zastąpienia dotychczas stosowanego zabezpieczenia innym sposobem zabezpieczenia lub też zmienia się jego zakres, przy zachowaniu dotychczasowej formy zabezpieczenia. Na przykład podwyższeniu lub obniżeniu ulega kwota objęta zajęciem lub wysokość świadczenia obciążającego obowiązanego. Uchylenie zabezpieczenia, podobnie jak stwierdzenie przez sąd jego upadku z mocy prawa, stwarza dla obowiązanego możliwość usunięcia skutków wykonania zabezpieczenia lub stanowi przeszkodę do wszczęcia postępowania zmierzającego do wykonania tytułu zabezpieczającego. Jeżeli postępowanie zabezpieczające zostało wszczęte przez organ egzekucyjny, a sąd uchylił zabezpieczenie, zachodzi sytuacja podobna do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego. W wyniku zmiany art. 824 i 825 dokonanej na mocy ustawy o komornikach sądowych pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego stanowi obecnie podstawę do umorzenia postępo-

wania egzekucyjnego z urzędu. Wcześniej obowiązany mógł złożyć wniosek o umorzenie postępowania zabezpieczającego przy odpowiednim zastosowaniu art. 825 pkt 2.

10. Zmiana zabezpieczenia z przyczyn określonych w art. 742 § 1 jest możliwa jedynie na wniosek obowiązanego. Wniosek uprawnionego o zmianę zabezpieczenia byłby niezasadny, nie mógłby bowiem opierać się na twierdzeniu, że odpadła lub zmieniła się przyczyna zabezpieczenia. Domaganie się przez uprawnionego zastosowania innych jeszcze sposobów zabezpieczenia lub szerszego zakresu zabezpieczenia należy traktować jak wniosek o dokonanie dodatkowego zabezpieczenia, który podlega rozpoznaniu na takich samych zasadach jak wniosek o udzielenie zabezpieczenia. Postanowienie uwzględniające taki wniosek podlega zatem również natychmiastowemu wykonaniu (por. orzeczenie SN z 29.07.1954 r., II C 757/53, OSN 1955/2, poz. 36). Natomiast ograniczenie wykonania zabezpieczenia przez uprawnionego nie wymaga zmiany tytułu zabezpieczającego przez sąd. Uprawniony ma możliwość ograniczenia zakresu zabezpieczenia już na etapie wszczęcia postępowania, poprzez odpowiednią redakcję wniosku o wszczęcie postępowania zabezpieczającego (art. 797) lub w toku trwającego już postępowania, poprzez złożenie wniosku o częściowe umorzenie postępowania (art. 825 pkt 1). Takie zachowanie uprawnionego może być celowe z uwagi na treść art. 799, który nakazuje powstrzymywanie się od stosowania środków uciążliwych dla dłużnika i przewiduje możliwość ograniczenia zakresu postępowania na wniosek dłużnika. Należy zaś pamiętać, że do wykonania tytułów zabezpieczających stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym (art. 743 § 1). Za ograniczeniem wykonania tytułu zabezpieczającego przez uprawnionego może przemawiać również możliwość surowej odpowiedzialności odszkodowawczej związanej z wykonaniem zabezpieczenia (art. 746).
11. Wniosek o uchylenie lub zmianę postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia podlega odrębnej opłacie sądowej w wysokości stałej (por. art. 68 i 69 u.k.s.c.).

Art. 743. [Nadanie klauzuli wykonalności z urzędu]

§ 1. Jeżeli postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w drodze egzekucji, do wykonania tego postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, z tym jednak, że sąd nadaje postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia klauzulę wykonalności z urzędu. W razie zbiegu zabezpieczenia udzielonego przez sąd i organ administracyjny przepisy art. 773 i art. 774 nie mają zastosowania, z wyjątkiem wypadków przewidzianych w art. 751.

§ 2. Jeżeli z uwagi na swą treść postanowienie podlega wykonaniu w inny sposób, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące tego sposobu. Podstawą przeprowadzenia postępowania jest wtedy postanowienie zaopatrzone z urzędu przez przewodniczącego we wzmiankę o wykonalności.

§ 3. Jeżeli wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu zostało uzależnione od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązane, powstałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu, sąd nadaje mu klauzulę wykonalności albo przewodniczący zaopatruje je we wzmiankę o wykonalności, po złożeniu kaucji.

1. O sposobie wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia rozstrzyga zasadniczo samo postanowienie określające rodzaj zastosowanego zabezpieczenia. Dotyczy to zarówno rozgraniczenia między wykonaniem postanowienia w drodze egzekucji (art. 743 § 1) i wykonaniem w inny sposób (art. 743 § 2), jak i zakresem stosowania określonych przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, jeżeli postanowienie podlega wykonaniu w drodze egzekucji (np. zabezpieczenie polegające na zajęciu rachunku bankowego będzie nakazywało odpowiednie stosowanie przepisów o egzekucji z rachunku bankowego, z tym że czynności w tym postępowaniu będą prowadzone jedynie do etapu samego zajęcia tego rachunku). Natomiast zastosowanie takiego sposobu zabezpieczenia alimentów jak zobowiązanie obowiązane do zapłaty uprawnionemu określonej sumy pieniężnej spowoduje, że wykonanie zabezpieczenia w istocie nie będzie się różniło od egzekucji świadczeń alimentacyjnych.

Wykonanie tytułów zabezpieczających w trybie egzekucyjnym, przy odpowiednim stosowaniu przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, musi nadto uwzględniać cel i charakter postępowania zabezpieczającego, a także rozwiązania szczególne zawarte w tym zakresie w przepisach regulujących samo postępowanie zabezpieczające. Przepisy dotyczące wykonania postanowień o zabezpieczeniu są w relacji do pozostałych unormowań dotyczących tego postępowania stosunkowo nieliczne. Wskazać można w tym zakresie na:

- 1) art. 743¹, regulujący wykonanie zabezpieczenia na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego małżonków;
 - 2) art. 752, którego treść dotyczy sprawowania dozoru nad zajęтыми ruchomościami oraz postępowania z zajęтыми środkami pieniężnymi i papierami wartościowymi;
 - 3) art. 752¹, dotyczący zajęcia praw z instrumentów finansowych zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innym rachunku;
 - 4) art. 752², regulujący zajęcie rachunku bankowego przedsiębiorcy lub właściciela gospodarstwa rolnego;
 - 5) art. 752³, odnoszący się do wpisu ostrzeżenia w księdze wieczystej na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu;
 - 6) art. 752⁴–752⁶, dotyczące wykonywania zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązane.
2. Możliwość wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w drodze egzekucji jest uzależniona od nadania postanowieniu sądu klauzuli wykonalności (powstania

tytułu zabezpieczającego o cechach zbliżonych do tytułu wykonawczego stanowiącego podstawę wszczęcia egzekucji – art. 797). Artykuł 743 § 1 przewiduje jako zasadę nadawanie postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia, podlegającemu wykonaniu w drodze egzekucji, klauzuli wykonalności z urzędu. Reguła ta nie dotyczy nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, który – zgodnie z art. 492 § 1 – z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia bez nadawania mu klauzuli wykonalności (por. także uwagi w tym zakresie do art. 492). Zgodnie z treścią art. 458¹³ przepisy art. 492 § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wyroku sądu pierwszej instancji wydanego w postępowaniu w sprawach gospodarczych, zasądzającego świadczenie pieniężne lub w rzeczach zamiennych.

3. Obowiązek nadania klauzuli wykonalności postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia z urzędu dotyczy wyłącznie postanowień wydanych przez sąd. Klauzulę tę winien nadać sąd, który udzielił zabezpieczenia, skoro klauzula wykonalności powinna być nadana niezwłocznie (art. 781¹). Będzie to zazwyczaj sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczy. Jeżeli zabezpieczenia udzielił sąd drugiej instancji, przed którym zgłoszono wniosek o udzieleniu zabezpieczenia, lub też uwzględnił on zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji odmawiające udzielenia zabezpieczenia, to klauzulę wykonalności powinien niezwłocznie nadać sąd drugiej instancji (art. 781 § 1). Ponieważ postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia podlegają natychmiastowemu wykonaniu, klauzula wykonalności tym postanowieniom powinna być nadawana praktycznie równocześnie z wydaniem postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Dodany na mocy nowelizacji z 2011 r. § 3 dotyczy nadawania klauzuli wykonalności tytułom zabezpieczającym, których wykonanie uzależniono – przy zastosowaniu art. 739 § 1 – od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych obowiązanego. Przepis ten jednoznacznie stwierdza, że w takim przypadku nadanie klauzuli wykonalności tytułowi zabezpieczającemu lub zaopatrzenie go we wzmiankę o wykonalności może nastąpić dopiero po złożeniu kaucji przez uprawnionego (zob. także uwagi do art. 739).

4. Innym tytułom zabezpieczającym niż wydane na podstawie przepisów części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego (np. orzeczeniu o udzieleniu zabezpieczenia wydanemu przez sąd polubowny) klauzule wykonalności sąd nadaje na wniosek uprawnionego. Właściwość sądu określa wówczas art. 781 § 2 i art. 1158 § 1. Jeżeli postanowienie sądu o udzieleniu zabezpieczenia nie podlega wykonaniu w drodze egzekucyjnej, należy odpowiednio zaopatrzyć je z urzędu we wzmiankę o wykonalności (art. 743 § 2).
5. Obowiązek nadawania postanowieniom o udzieleniu zabezpieczenia klauzuli wykonalności z urzędu ma znaczenie dla rozstrzygania o kosztach postępowania klauzulowego. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności

adwokackie (Dz.U. poz. 1800 ze zm.) w § 8 ust. 1 pkt 14 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 265) w § 8 ust. 1 pkt 14 przewidują stawkę minimalną wynagrodzenia w wysokości 120 zł za prowadzenie sprawy o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego (odpowiednio tytułu zabezpieczającego) w klauzulę wykonalności. O ile istnieje podstawa do przyznania tych kosztów, powinno to być uwidocznione w klauzuli wykonalności, a ich przyznanie przez sąd nie wymaga wydania w tym zakresie odrębnego postanowienia (por. uchwała SN (7) z 5.07.1974 r., III CZP 25/74, OSNC 1975/1, poz. 2). Fakt, że części tytułów zabezpieczających sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu, nakazuje przyjąć, że wówczas pełnomocnik nie prowadził sprawy o zaopatrzenie takiego tytułu w klauzulę wykonalności (ewentualne złożenie wniosku o jej nadanie jest bezprzedmiotowe) i nie ma podstaw do przyznania stronie reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego kosztów zastępstwa w postępowaniu klauzulowym dotyczącym takiego tytułu zabezpieczającego.

6. Jeżeli postanowienie sądu o udzieleniu zabezpieczenia nie podlega wykonaniu w drodze egzekucji, lecz w inny sposób, to wówczas zamiast nadawania mu klauzuli wykonalności powinno nastąpić zaopatrzenie go we wzmiankę o wykonalności. Należy przyjąć, że zamieszczenie wzmianki o wykonalności postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia następuje w sytuacji takich form zabezpieczenia, których zrealizowanie wymaga podjęcia czynności przez inny podmiot niż organ egzekucyjny i zachodzi potrzeba wykazania przed nim przez uprawnionego, że postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu (np. na gruncie art. 747, który wymienia możliwe sposoby zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, zaopatrzenie postanowienia o zabezpieczeniu we wzmiankę o jego wykonalności powinno dotyczyć obciążenia nieruchomości obowiązanego hipoteką, ustanowienia zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu, obciążenia statku albo statku w budowie hipoteką morską, a także ustanowienia zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (por. także uwagi dotyczące stosowania art. 743 § 2 do postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia przez wpis hipoteki przymusowej przytoczone przez A. Jakubeckiego [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubicki, 2005, s. 1073).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 17.07.2008 r., II CSK 115/08, LEX nr 548808, przyjął, że sąd wieczystoksięgowy nie jest uprawniony do merytorycznej kontroli postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia stanowiącego podstawę wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej kaucyjnej.

Podobnie jak w przypadku nadawania postanowieniom o udzieleniu zabezpieczenia klauzuli wykonalności, także zaopatrzenie ich we wzmiankę o wykonalności następuje

z urzędu. Stwierdzenie, że przewodniczący zaopatruje postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia we wzmiankę o jego wykonalności, należy rozumieć w ten sposób, że ta czynność jest dokonywana w składzie jednego sędziego, podobnie jak postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności (art. 782 § 1). Zamieszczenie tego rodzaju regulacji szczególnej wyjaśnia sytuację właściwego składu sądu przy stwierdzaniu wykonalności tytułu zabezpieczającego i pozwala uniknąć stosowania art. 782 § 1 w drodze analogii. W postanowieniu z 24.09.2015 r., V CSK 690/14, OSNC-ZD 2017/C, poz. 38, Sąd Najwyższy wskazał, że brak wzmianki o wykonalności postanowienia o zabezpieczeniu, które ma stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej, nie jest brakiem formalnym podlegającym usunięciu w trybie art. 130.

7. W art. 743 została również zamieszczona regulacja dotycząca zbiegu zabezpieczenia udzielonego przez sąd i organ administracyjny. W istocie chodzi o problematykę zbiegu dwóch postępowań zabezpieczających prowadzonych przez sądowy i administracyjny organ egzekucyjny. Została ona unormowana odmiennie niż zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej w art. 773 i 774. Przepisy te rozstrzygają, który z tych organów będzie prowadził dalej łącznie postępowanie w zakresie objętym zbiegiem. W przypadku zbiegu sądowego i administracyjnego postępowania zabezpieczającego skierowanego do tych samych rzeczy lub praw majątkowych zasadą jest dalsze prowadzenie tych postępowań odrębnie, z wyjątkiem zajęcia rzeczy ulegających szybkiemu zepsuciu. Mogą być one sprzedane w ramach prowadzonego postępowania zabezpieczającego, a cenę uzyskaną z ich sprzedaży składa się na rachunku depozytowym Ministra Finansów, na zabezpieczenie roszczeń uprawnionego (art. 751 § 4).
8. Podobnie jak postępowanie egzekucyjne, postępowanie w celu wykonania tytułu zabezpieczającego jest wszczynane na wniosek uprawnionego, na żądanie sądu pierwszej instancji, który udzielił zabezpieczenia, oraz na żądanie uprawnionego organu (por. art. 796).

Regułą jest wszczynanie postępowania zabezpieczającego na wniosek uprawnionego. Na wniosek sądu może być wszczęte postępowanie dotyczące zabezpieczonych roszczeń alimentacyjnych (co do pojęcia tych roszczeń por. uwagi do art. 753). Zezwala na to treść art. 1085 w zw. z art. 743 § 1, a przeszkody do wystąpienia z takim wnioskiem nie stanowi fakt, że samo zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych z urzędu jest w obowiązującym stanie prawnym niedopuszczalne.

Przez wniosek uprawnionego organu należy rozumieć wnioski składane przez sąd i prokuratora w postępowaniach karnych, w których wydano postanowienia zmierzające do zabezpieczenia grożącej oskarżonemu kary grzywny lub środków karnych o charakterze majątkowym (świadczenia pieniężne, nawiązki). Wnioski tych organów mogą dotyczyć również wykonania orzeczonego zabezpieczenia powództwa adhezyjnego.

Wniosek o wszczęcie postępowania zabezpieczającego może być przez uprawnionego złożony na piśmie lub ustnie do protokołu (art. 760 § 1). Powinien on czynić zadość wymogom przewidzianym dla pisma procesowego, określonym w art. 126 § 1, oraz odpowiednio – wymogom dla wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, określonym w art. 797. W tym zakresie treść wniosku zależy od rodzaju tytułu. Uprawniony może ograniczyć wykonanie tytułu zabezpieczającego i wówczas powinien określić, w jakim zakresie tytuł zabezpieczający ma być wykonany. W ten sposób uprawniony oznacza zakres prowadzonego postępowania w sposób wiążący dla organu egzekucyjnego.

Do wniosku o wszczęcie postępowania należy dołączyć tytuł zabezpieczający (zastępujący wymagany w postępowaniu egzekucyjnym tytuł wykonawczy), którym jest nakaz zapłaty, wyrok sądu wydany w postępowaniu gospodarczym lub postanowienie sądu bądź sądu polubownego o udzieleniu zabezpieczenia zaopatrzone w klauzulę wykonalności. W wypadkach, w których komornik dokonuje doręczenia obowiązane-
mu odpisu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia (por. art. 740 § 1), do wniosku o wszczęcie postępowania należy dołączyć nadto odpis tego postanowienia przeznaczony dla obowiązane-
go.

Wniosek o wszczęcie postępowania zabezpieczającego podlega opłacie. Obecnie zasady pobierania tych opłat określa ustawa o kosztach komorniczych. W przypadku zabezpieczenia roszczeń pieniężnych pobierana jest opłata stosunkowa określona w art. 31, a w przypadku wykonania przez komornika innego zabezpieczenia pobierana jest opłata stała w wysokości 300 zł (art. 38).

Z uwagi na treść art. 771 osoby korzystające ze zwolnienia od kosztów sądowych w postępowaniu rozpoznawczym korzystają z tego zwolnienia również w postępowaniu egzekucyjnym i odpowiednio przy wykonaniu zabezpieczenia.

9. Postępowanie prowadzone przez komornika po skutecznym złożeniu wniosku o jego przeprowadzenie toczy się według zasad przewidzianych dla określonego sposobu egzekucji odpowiadającego sposobowi udzielonego zabezpieczenia, jednakże obejmuje zazwyczaj jedynie początkowy etap postępowania, prowadzący do zajęcia ruchomości, praw majątkowych, wynagrodzenia za pracę i wierzytelności. Przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające przewidują jednak możliwość dokonania zajęcia mienia należącego do majątku wspólnego małżonków na odmiennych zasadach niż w postępowaniu egzekucyjnym (por. w tym zakresie art. 743¹ i uwagi do tego przepisu). Możliwość zajęcia tego mienia nie ogranicza się do ruchomości należących do majątku wspólnego (por. także art. 891² § 1 i art. 910³).

Co do odrębnych zasad prowadzenia postępowania zabezpieczającego zob. również uwagi do art. 751 i 752¹–752⁶.

W przypadku gdy zabezpieczenie polega na zobowiązaniu obowiązanego do zapłacenia uprawnionemu jednorazowo lub okresowo określonej kwoty pieniężnej (art. 753, 753¹ § 1 i art. 754), sposób prowadzenia postępowania zabezpieczającego nie różni się od prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Taka forma zabezpieczenia prowadzi bowiem również do zaspokojenia uprawnionego, a tymczasowy charakter udzielonej mu ochrony nie wpływa na sposób egzekwowania wykonania obowiązku przez obowiązanego.

10. Po wykonaniu zabezpieczenia komornik powinien ustalić koszty postępowania, stosując odpowiednio art. 770. Na postanowienie komornika w tym przedmiocie służy skarga w oparciu o art. 767. Prawomocne postanowienie komornika stanowi podstawę do określenia wysokości kosztów postępowania zabezpieczającego, o których sąd orzeka na podstawie art. 745 i ich wysokość nie podlega ponownej ocenie sądu. W postanowieniu z 5.04.2013 r., III CZP 12/13, LEX nr 1331320, Sąd Najwyższy stwierdził, że komornik w postanowieniu o ustaleniu kosztów postępowania zabezpieczającego nie rozstrzyga o wysokości wynagrodzenia pełnomocników zastępujących strony w prowadzonym przez niego postępowaniu.

Postępowanie zabezpieczające prowadzone przez komornika może być umorzone z urzędu w przypadkach wskazanych w art. 824 § 1. Określony w pkt 3 tego przepisu wypadek oczywistej bezskuteczności egzekucji, jako podstawa umorzenia postępowania, może dotyczyć wyłącznie postępowań, w których realizowane są tytuły wydane na podstawie art. 753¹. Bezskuteczność egzekucji świadczeń alimentacyjnych, których dotyczą art. 753 i 754, nie stanowi bowiem podstawy umorzenia postępowania (por. art. 1086 § 5).

Postępowanie podlega umorzeniu również na wniosek uprawnionego (art. 825 pkt 1). W postępowaniu zabezpieczającym zachodzą obecnie również podstawy do odpowiedniego stosowania art. 824 § 1 pkt 5 i 6, co uzasadnia umorzenie postępowania z urzędu. W stanie prawnym obowiązującym przed zmianą art. 824 dokonaną na mocy ustawy o komornikach sądowych odpowiednie zastosowanie w tym przypadku znajdował art. 825 pkt 2 i 3. Należy przyjąć, że sytuacji, w której tytuł egzekucyjny został pozbawiony wykonalności, w postępowaniu zabezpieczającym odpowiadają wypadki, gdy sąd uchylił zabezpieczenie (art. 742) lub stwierdził upadek zabezpieczenia z mocy prawa (art. 742 § 1, art. 744, 754¹ i 757). Podobny skutek ma również uchylenie nakazu zapłaty.

Art. 743¹. [Osoba pozostająca w związku małżeńskim]

§ 1. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wydane przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim stanowi podstawę do podjęcia czynności związanych z wykonaniem zabezpieczenia na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego.

§ 2. W terminie tygodnia od dnia dokonania pierwszej czynności związanej z wykonaniem zabezpieczenia małżonek obowiązany może sprzeciwić się wykonaniu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, o czym organ wykonujący zabezpieczenie niezwłocznie zawiadamia uprawnionego.

§ 3. Sprzeciw małżonka obowiązany, o którym mowa w § 2, nie wstrzymuje wykonania zabezpieczenia. Jeżeli jednak zabezpieczenie prowadzi do zaspokojenia uprawnionego, wstrzymuje się wypłatę pieniędzy uzyskanych w postępowaniu zabezpieczającym.

§ 4. W razie sprzeciwu, o którym mowa w § 2, uprawniony może w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia, pod rygorem upadku zabezpieczenia w zakresie wykonania na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego, wystąpić do sądu o nadanie temu postanowieniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi obowiązany. Przepisy art. 787 stosuje się odpowiednio. Upadek, o którym mowa w zdaniu pierwszym, następuje również w razie oddalenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Przepis art. 754¹ § 3 stosuje się odpowiednio.

1. Komentowany przepis poszerza możliwość wykonania postanowień o udzieleniu zabezpieczenia poprzez przyznanie organowi wykonującemu zabezpieczenie prawa do podjęcia stosownych czynności także na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego małżonków. Dopuszcza podjęcie takich czynności, bez konieczności uzyskania przez uprawnionego klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi obowiązany, co jest rozwiązaniem przyjętym również w innych przepisach regulujących postępowanie egzekucyjne (por. art. 891², 910³, 923¹). Pozwala to na zwiększenie skuteczności zabezpieczenia udzielonego uprawnionemu.
2. Formą obrony małżonka obowiązany jest sprzeciw wobec możliwości wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia polegającego na zajęciu składników majątku wspólnego. Zachowanie terminu do jego zgłoszenia powoduje, że wykonanie zabezpieczenia jest w późniejszym terminie uzależnione od złożenia przez uprawnionego najpierw wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi zabezpieczającemu przeciwko małżonkowi obowiązany, a następnie – uwzględnienia tego wniosku przez sąd. Skutkiem niezachowania przez uprawnionego terminu do złożenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności lub jego oddalenia przez sąd jest upadek zabezpieczenia z mocy prawa, w „zakresie jego wykonania na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego”. Nie jest to zatem upadek zabezpieczenia, który jest związany z eliminacją tytułu zabezpieczającego. Uprawniony może nadal realizować tytuł zabezpieczający, jednakże z wyłączeniem majątku wspólnego obowiązany i jego małżonka. W wyniku zmiany art. 743¹ na mocy nowelizacji z 2011 r. został dodany § 4, zawierający regulację umożliwiającą stwierdzenie takiego upadku zabezpieczenia poprzez odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 754¹ § 3. Na podstawie art. 743¹ § 4 sąd na wniosek obowiązany lub jego małżonka stwierdza upadek zabezpieczenia, jednakże tylko

w zakresie dotyczącym wykonania tytułu zabezpieczającego „na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego”.

W ogólnym zarysie rozwiązania te nie budzą zasadniczych wątpliwości. Pojawiają się one natomiast przy szczegółowej analizie tego przepisu, co omówiono poniżej, z wyodrębnieniem kilku kwestii dotyczących w szczególności charakteru sprzeciwu małżonka obowiązanego, relacji tego przepisu do innych przepisów regulujących egzekucję z mienia należącego do majątku wspólnego małżonków oraz skutków regulacji dla organu wykonującego postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia.

3. Według brzmienia art. 743¹ § 1 stosowanie tego przepisu może mieć miejsce, gdy postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia zostało wydane przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim. Oznacza to zatem, że zawarcie przez obowiązanego małżeństwa po wydaniu przez sąd postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wyklucza możliwość wykonania postanowienia na składnikach mienia wchodzącego w skład majątku wspólnego. Należy bowiem przyjąć, że komentowany przepis nie zmienia zasad odpowiedzialności małżonków za zobowiązania, wynikających z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i jego stosowanie jest wyłączone także w tych sytuacjach, gdy postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia zostało wydane wprawdzie przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim, jednakże odpowiada ona za zobowiązanie powstałe przed powstaniem wspólności majątkowej. Wskazuje na to również potrzeba uzyskania klauzuli wykonalności w przypadku zgłoszenia sprzeciwu przez małżonka obowiązanego. Przesłanka w postaci pozostawania obowiązanego w związku małżeńskim nie jest wystarczająca dla stosowania art. 743¹ § 1, ponieważ możliwość wykonania zabezpieczenia na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego wskazuje pośrednio także na wymóg istnienia tego rodzaju ustroju majątkowego małżonków, w którym występuje majątek wspólny. Przepis ten nie może być więc stosowany, gdy obowiązany pozostaje w związku małżeńskim, w którym panuje ustrój rozdzielności majątkowej lub rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków.
4. Wymaga rozważenia, czy możliwość stosowania art. 743¹ poprzez „wykonanie zabezpieczenia na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego” nakłada na organ wykonujący zabezpieczenie obowiązek podjęcia z urzędu lub na wniosek uprawnionego dodatkowych czynności, poza przewidzianymi, w celu realizacji określonego tytułu zabezpieczającego według ogólnych zasad. W grę mogłoby wchodzić samo ustalenie przesłanek stosowania art. 743¹, wskazanych wyżej w uwadze 3, oraz badanie, jakie składniki majątkowe, podlegające np. zajęciu, stanowią majątek wspólny, co mogłoby mieć istotne znaczenie przy upadku zabezpieczenia na podstawie art. 743¹. Taką możliwość należy odrzucić w ramach postępowania związanego z wykonaniem zabezpieczenia, do czego odsyła bezpośrednio art. 743¹ § 1. Wydaje się, że komentowany przepis modyfikuje jedynie przebieg postępowania zmierzającego do wykonania ty-

tułu zabezpieczającego poprzez oddziaływanie w tym postępowaniu na sferę uprawnień małżonka obowiązanego w ten sposób, że nie pozwala mu podnosić tego rodzaju zarzutów, które opierałyby się na twierdzeniu, że zajęcie składników majątku wspólnego nastąpiło bez uzyskania przez uprawnionego klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi obowiązanego. Powyższe zagadnienie zostanie omówione na przykładzie zabezpieczenia polegającego na zajęciu ruchomości (art. 747 pkt 1). Treść postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia może ruchomości podlegające zajęciu wymieniać wprost lub ograniczać się jedynie do oznaczenia samego sposobu zabezpieczenia. Sprezycowanie zakresu zabezpieczenia może nastąpić wówczas poprzez treść wniosku o wszczęcie postępowania zabezpieczającego składanego przez uprawnionego (art. 801 § 1). W przeciwnym razie zajęcia dokonuje komornik przy uwzględnieniu w szczególności treści art. 799, 829 i 845 § 3. Zabezpieczenie poprzez zajęcie ruchomości obowiązanego, z uwagi na treść art. 743 § 1, powinno być wykonane przy odpowiednim zastosowaniu części przepisów dotyczących egzekucji z ruchomości (art. 844–863). Artykuł 845 § 2 zezwala komornikowi na zajęcie ruchomości dłużnika znajdujących się w jego posiadaniu oraz posiadaniu samego wierzyciela. Ruchomości dłużnika będące we władaniu osoby trzeciej można zająć tylko wówczas, gdy osoba ta zgadza się na ich zajęcie albo przyznaje, że stanowią one własność dłużnika, oraz w wypadkach wskazanych w ustawie. Komornik może zatem zająć ruchomości stanowiące majątek wspólny, jeżeli tylko znajdują się we władaniu obowiązanego (w tym posiadane wspólnie z jego małżonkiem). Artykuł 743¹ zezwala komornikowi dodatkowo na zajęcie tych ruchomości, którymi obowiązany nie włada, nie tylko jeżeli osoba posiadająca te ruchomości przyzna, że stanowią jego majątek, lecz także wtedy, gdy przyzna, że należą do majątku wspólnego (może być to małżonek obowiązanego, który np. mieszka oddzielnie, oraz inne osoby, które władają przedmiotami należącymi do majątku wspólnego). Tak dokonane zajęcia obowiązany i jego małżonek nie mogą następnie skutecznie kwestionować w ramach skargi na czynności komornika. Artykuł 743¹ nie zmienia zatem istotnie sytuacji uprawnionego w zakresie możliwości dokonania samego zajęcia. Ogranicza natomiast dopuszczalność zakwestionowania zajęcia przez małżonka obowiązanego w wyniku podnoszenia zarzutu, że zajęcie zostało dokonane sprzecznie z treścią tytułu zabezpieczającego (który nie wymienia go jako obowiązanego), przy wykorzystaniu powództwa z art. 841 lub poprzez domaganie się umorzenia postępowania na podstawie art. 824 § 1 pkt 6. W postępowaniu zabezpieczającym małżonek obowiązanego w wypadku zajęcia składników majątku wspólnego może złożyć jedynie sprzeciw, o którym mowa w art. 743¹ § 2, skoro dokonanie zajęcia składników majątku wspólnego jest dopuszczalne bez uzyskania przeciwko niemu klauzuli wykonalności przez uprawnionego. Z jednej strony jest to łatwiejsza forma obrony niż wytoczenie powództwa, o którym mowa w art. 841, czy domaganie się umorzenia postępowania (co do formy i skutków złożenia sprzeciwu por. uwaga 5), z drugiej zaś – ograniczenie obrony małżonka obowiązanego do tego środka zezwala uprawnionemu na późniejsze uzyskanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi obowiązanego i utrzymanie

skuteczności zabezpieczenia. Zgłoszenie sprzeciwu nie wstrzymuje bowiem wykonania zabezpieczenia (art. 743¹ § 3). Jedynie w przypadku, gdy zabezpieczenie prowadzi do zaspokojenia uprawnionego, zgłoszenie sprzeciwu wywołuje od momentu jego zgłoszenia ograniczony skutek w postaci wstrzymania wypłaty uprawnionemu pieniędzy uzyskanych w postępowaniu zabezpieczającym (dotyczy to środków uzyskanych jedynie z majątku wspólnego, np. ze wspólnego rachunku bankowego czy pobranego wynagrodzenia za pracę).

Skuteczne wniesienie sprzeciwu przez małżonka obowiązanego nie gwarantuje definitywnego zwolnienia od zajęcia. Następuje ono dopiero w wyniku upadku zabezpieczenia i wiąże się z nim możliwość doprowadzenia do umorzenia postępowania zabezpieczającego czy wykreślenia wpisu dokonanego na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, w zakresie rzeczy i praw wchodzących do majątku wspólnego.

Według poglądu A. Jakubeckiego, *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubicki, 2005, s. 1075, możliwość wniesienia sprzeciwu wyklucza także ewentualność podnoszenia w apelacji od wpisu hipoteki, składanej przez małżonka obowiązanego, zarzutu nieistnienia klauzuli przeciw niemu. Stwierdził on również zasadnie, że wobec treści art. 743¹ § 1, przy ocenie dopuszczalności obciążenia hipoteką przymusową nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego bez nadawania klauzuli wykonalności tytułowi zabezpieczającemu przeciwko małżonkowi obowiązanego, zbędne stało się odwoływanie do stanowiska prezentowanego w orzecznictwie, które dopuszczało taką możliwość także w obowiązującym poprzednio stanie prawnym (por. postanowienie SN z 13.12.1996 r., II CRN 88/96, Prok. i Pr.-wkl. 1997/5, poz. 37, oraz uchwała SN z 26.04.1995 r., III CZP 48/95, OSN 1995/7–8, poz. 115).

Wydaje się, że jest z kolei możliwe podnoszenie przez małżonka obowiązanego zarzutów zmierzających do wstrzymania się przez komornika z dokonaniem czynności prowadzonych na podstawie art. 743¹, związanych z twierdzeniem, że zajęte mienie nie stanowi majątku wspólnego, przez odpowiednie zastosowanie przepisu art. 822. Podstawą tych zarzutów może być orzeczenie separacji, ustanowienie przez sąd rozdzielności majątkowej (art. 52 § 1 k.r.o.) oraz zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej ograniczającej wspólność ustawową lub wprowadzającej rozdzielność majątkową, której treść była znana uprawnionemu (art. 47¹ k.r.o.). Funkcja tego przepisu w postępowaniu egzekucyjnym jest dość oczywista, ma on bowiem spełniać rolę podobną jak zarzut spełnienia świadczenia przez dłużnika. Skutkiem nieuwzględnienia przez wierzyciela stanowiska dłużnika jest możliwość wytoczenia przez dłużnika lub jego małżonka powództwa przeciwegzekucyjnego, także wówczas, gdy jego podstawą jest ograniczenie lub wyłączenie odpowiedzialności z całości lub części majątku na podstawie umowy majątkowej (por. art. 840¹). Możliwość odpowiedniego stosowania art. 822 przy wykonaniu zabezpieczenia na mieniu mogącym wchodzić w skład majątku wspólnego,

z uwzględnieniem treści art. 743¹, nie zagraża też istotnie interesom uprawnionego i realizacji celu postępowania zabezpieczającego, ponieważ komornik, wstrzymując się z dokonaniem czynności, powinien stosownie do okoliczności podjąć działania, które umożliwią wykonanie czynności w przyszłości. Podstawą do wstrzymania prowadzenia przez komornika czynności jest okazanie przez obowiązowanego lub jego małżonka odpowiedniej umowy majątkowej małżeńskiej oraz dowodu na piśmie, że zawarcie tej umowy oraz jej rodzaj były uprawnionemu wiadome. Na polecenie uprawnionego, który powinien być przez komornika zawiadomiony o wstrzymaniu czynności, komornik ma obowiązek niezwłocznego ich dokonania.

Powyższe uwagi dotyczące wyłączenia pewnych form obrony małżonka obowiązowanego w postępowaniu zabezpieczającym prowadzonym na podstawie tytułu wystawionego jedynie przeciwko obowiązkanemu, jak wcześniej już podniesiono, nie dotyczą sytuacji, gdy małżonkowie zawarli umowę ustanawiającą rozdzielną własność majątkową lub z innych powodów przestał ich obowiązywać ustrój wspólności majątkowej, gdyż wówczas art. 743¹ nie znajduje zastosowania. Jeżeli w wyniku czynności komornika zostało zajęte mienie należące do majątku osobistego małżonka obowiązowanego, to stanowi to naruszenie jego praw i może on domagać się jego zwolnienia od zajęcia przy wykorzystaniu powództwa z art. 841. Może on także złożyć wniosek o umorzenie postępowania w tym zakresie.

5. Charakterystyka sprzeciwu małżonka obowiązowanego jako środka jego obrony nie została jednoznacznie sformułowana w literaturze. Wydaje się, że utrudnia ją znacznie brak określenia przez ustawodawcę skutku niezachowania terminu do złożenia sprzeciwu. Według poglądu prezentowanego początkowo przez J. Jagiełę, *Sądowe postępowanie zabezpieczające...*, s. 62, w razie zgłoszenia przez małżonka obowiązowanego sprzeciwu po upływie tygodniowego terminu, określonego w art. 743¹ § 2, organ wykonujący postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia powinien pozostawić sprzeciw w aktach sprawy, nie zawiadamiając uprawnionego o złożeniu sprzeciwu. Zdaniem T. Erecińskiego [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 432, natomiast przekroczenie terminu w tym wypadku powoduje bezskuteczność sprzeciwu. Z kolei A. Zieliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. A. Zieliński, s. 495, stwierdził, że spóźniony sprzeciw powinien być odrzucony. Pogląd ten zaakceptował następnie także J. Jagieła, *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 490.

Stanowisko, że sprzeciw spóźniony należy pozostawić bez nadawania mu biegu, nie znajduje uzasadnienia. Z uwagi na to, że będzie on zwykle zgłaszany na piśmie (komornikowi może zostać zgłoszony także ustnie na podstawie art. 760 § 1) i wszczyna odpowiednie postępowanie oraz podlega ocenie przez organ wykonujący zabezpieczenie co do spełnienia wymogów formalnych, jest celowe, aby organ ten o bezskuteczności złożenia sprzeciwu wypowiedział się w formie orzeczenia.

6. W zakresie wymaganej treści sprzeciwu należy uznać za przekonujący pogląd T. Erecińskiego [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 3, red. T. Ereciński, 2006, s. 432, że sprzeciw powinien zawierać wskazanie zajętego mienia należącego do majątku wspólnego oraz dowolny rodzaj oświadczenia małżonka obowiązanego, z którego będzie wynikać, że nie zgadza się na dokonanie zabezpieczenia na tym mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego. W regulacji dotyczącej sprzeciwu i celu jego wprowadzenia trudno byłoby bowiem doszukiwać się podstaw do znaczącego formalizowania tej formy obrony małżonka obowiązanego. W przypadku wystąpienia braków formalnych sprzeciwu organ wykonujący zabezpieczenie powinien wezwać składającego sprzeciw do ich uzupełnienia, a w przypadku nieuzupełnienia tych braków postąpić podobnie jak przy złożeniu sprzeciwu po terminie i sprzeciw odrzucić. Należy zgodzić się z prezentowanymi w literaturze ocenami, że terminy do dokonania czynności związanych z wniesieniem sprzeciwu mogą być przywrócone na zasadach ogólnych (art. 168).
7. Interes małżonka obowiązanego przemawia za możliwością poddania kontroli oceny organu wykonującego postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, dotyczącej zachowania terminu określonego w art. 743¹ § 2. Dodatkowo wątpliwości budzi samo określenie biegu terminu do zgłoszenia sprzeciwu. Według brzmienia ustawy biegnie on od dnia dokonania pierwszej czynności związanej z wykonaniem zabezpieczenia. W realiach postępowania zabezpieczającego będzie to zwykle czynność, w wyniku której dokonano już zabezpieczenia (zajęcie ruchomości, rachunku bankowego, wierzytelności, wpis hipoteki). W przypadku prowadzenia postępowania zabezpieczającego przez organ egzekucyjny małżonek obowiązanego, który nie jest stroną tego postępowania, często może nie wiedzieć o dokonaniu czynności przez organ egzekucyjny, co czyni wątpliwym możliwość dokonania oceny zachowania terminu do złożenia sprzeciwu przez odniesienie jej wyłącznie do dnia dokonania pierwszej czynności przez ten organ. W literaturze postuluje się zatem, aby termin, o którym mowa w art. 743¹ § 2, mógł być liczony inaczej. Jeżeli małżonek obowiązanego nie był obecny przy dokonaniu czynności, termin do zgłoszenia sprzeciwu powinien być liczony od dnia zawiadomienia go o tej czynności (por. J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 489). Jeżeli wykonanie zabezpieczenia polega na dokonaniu wpisu w księdze wieczystej, to termin do zgłoszenia sprzeciwu powinien biec od zawiadomienia małżonka obowiązanego o dokonanych wpisie (tak przyjmuje A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, red. A. Jakubecki, 2005, s. 1075). Poglądy te należy uznać za słuszne, jedynie bowiem przy ich akceptacji istnieje gwarancja realnego wykorzystania możliwości składania sprzeciwu przez małżonka obowiązanego. Wydaje się, że w przypadku postępowań prowadzonych przez organ egzekucyjny, przy dokonywaniu oceny, czy został zachowany termin do złożenia sprzeciwu, uzasadnione byłoby nawiązanie do regulacji obowiązującej przy określaniu terminu do wniesienia skargi na czynności komornika (art. 767 § 4). Przemawia za tym zarówno charakter

sprzeciwu, jak i fakt, że sprzeciw dotyczy w istocie czynności komornika o charakterze egzekucyjnym.

Odrzucenie sprzeciwu przez organ egzekucyjny jako spóźnionego bądź też z powodu nieuzupełnienia jego braków powinno nastąpić w formie postanowienia. Jest to czynność o charakterze egzekucyjnym tego organu, o jakiej mowa w art. 767 § 1, co przemawia za dopuszczalnością skargi na odrzucenie sprzeciwu przez komornika.

Inaczej należy natomiast ocenić możliwość zaskarżenia odrzucenia sprzeciwu, gdy tej czynności dokonał np. sąd w postępowaniu związanym z wpisem hipoteki w księdze wieczystej. Treść art. 394 § 1 oraz art. 394^{1a} nie daje w tym przypadku podstaw do opowiedzenia się za dopuszczalnością zażalenia, co należałoby odnieść odpowiednio także do dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu rozstrzygające o skardze na czynność komornika, w przypadku odrzucenia sprzeciwu. Trafny jest w tym zakresie pogląd J. Jagieły [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 490.

8. Zgłoszenie sprzeciwu organowi wykonującemu zabezpieczenie nakazuje niezwłoczne zawiadomienie o tym uprawnionego. Przepis nie wymaga doręczenia uprawnionemu odpisu sprzeciwu przez organ wykonujący postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia. Nie jest zatem konieczne złożenie przez małżonka obowiązanego odpisu sprzeciwu dla zachowania jego wymogów formalnych. Od zawiadomienia uprawnionego o zgłoszeniu sprzeciwu biegnie dla niego 2-tygodniowy termin do złożenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi zabezpieczającemu przeciwko małżonkowi obowiązanego. Brak wniosku o nadanie klauzuli wykonalności lub niezachowanie terminu do jego złożenia powoduje upadek zabezpieczenia „w zakresie wykonania na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego”. Upadek zabezpieczenia w tym zakresie następuje z mocy prawa. Podobny skutek rodzi oddalenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Według J. Jagieły [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. K. Piasecki, s. 491, zabezpieczenie upada również, gdy wniosek o nadanie klauzuli wykonalności zostanie zwrócony lub odrzucony, a także wówczas, gdy postanowienie wywołane wniesieniem wniosku zostanie umorzone.
9. Upadek zabezpieczenia na podstawie art. 743¹ § 4 następuje z mocy prawa, jednakże istotnie różni się od upadku zabezpieczenia, do którego dochodzi na zasadach ogólnych. Upadek zabezpieczenia na podstawie art. 742 § 1, art. 744, 754¹ i 757 dotyczy bowiem nie tylko możliwości wykonywania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w postępowaniu, które po upadku zabezpieczenia może być umorzone, ale odnosi się również do istnienia tytułu zabezpieczającego. Skutek upadku zabezpieczenia jest wówczas podobny do sytuacji pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego, a podstawę umorzenia postępowania zabezpieczającego stanowi art. 824 § 1 pkt 5. Upadek zabezpieczenia na podstawie art. 743¹ umożliwia umorzenie postępowania

zabezpieczającego jedynie w części odnoszącej się do majątku wspólnego. Podstawą umorzenia postępowania powinno być dołączone postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia w zakresie odnoszącym się do mienia wchodzącego w skład majątku wspólnego. Zachodzi wówczas potrzeba rozstrzygnięcia, jakie konkretnie składniki majątku, których dotyczyło wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, będą wyłączone od zajęcia. Jeżeli ich przynależność do majątku wspólnego nie jest bezsporna, małżonek obowiązany powinien zaoferować odpowiednie dowody. Będą one podlegały ocenie przez organ wykonujący zabezpieczenie. Zasadność tej oceny może być kontrolowana w ramach skargi na czynność komornika (art. 767). Na postanowienie sądu wydane po rozpoznaniu skargi przysługuje zażalenie (art. 828).

Art. 744. [Upadek zabezpieczenia]

§ 1. W razie prawomocnego zwrotu albo odrzucenia pozwu lub wniosku, oddalenia powództwa lub wniosku albo umorzenia postępowania, zabezpieczenie upada.

§ 2. Zabezpieczenie upada również, gdy zostało udzielone przed wszczęciem postępowania, jeżeli uprawniony nie wystąpił we wszczętym postępowaniu w sprawie o całość roszczenia lub też wystąpił o roszczenia inne niż to, które zostało zabezpieczone.

§ 3. W sprawach wymienionych w § 1 i § 2 przepis art. 754¹ § 3 stosuje się odpowiednio.

1. W wyniku nowelizacji z 2004 r. w art. 744 poszerzono zakres podstaw prowadzących do upadku zabezpieczenia oraz przewidziano w nim możliwość stwierdzenia upadku zabezpieczenia przez sąd na wniosek obowiązany. Obok określonych w § 1 orzeczeń powodujących upadek zabezpieczenia z chwilą ich uprawomocnienia (co odpowiada poprzedniemu brzmieniu art. 744) wymieniony został dodatkowo zwrot pozwu. Natomiast z treści § 2 wynika, że upadek zabezpieczenia z mocy prawa następuje również, gdy uprawniony w sytuacji udzielenia zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie nie wystąpił o całość roszczenia lub też wystąpił z roszczeniem innym niż to, które zostało zabezpieczone (np. w miejsce żądania wydania ruchomości domaga się zasądzenia ich równowartości).

Upadek zabezpieczenia w sytuacjach wymienionych w art. 744 następuje z mocy prawa. Podobny skutek przewiduje również art. 742 § 1 w przypadku złożenia przez obowiązany na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumy zabezpieczenia, art. 754¹ § 1 i 2 oraz art. 757.

2. Upadek zabezpieczenia z przyczyn określonych w § 2 wiąże się z unormowaniem dopuszczającym możliwość zabezpieczenia roszczenia, które będzie dochodzone w przyszłości (art. 733). Roszczenie, które będzie później dochodzone, powinno być odpo-